

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

= ΣΥΝΘΕΣΜΟΣ
ΟΙΩ ΤΩΝ ΟΙΩ
ΟΟΟΙΩ ΤΩΝ ΚΑ
ΛΛΑ ΤΕΧΝΩΝ
ΕΙΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΗ
ΧΑΛΙΑ 1924 =

ΕΡΩ
ΤΟΚ
ΡΙΤ
ΟΣ

ΧΑΛΙΑ

1924

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΟΡ
ΗΣΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ — ΚΑ
ΛΑΙ ΤΕΧΝΑΙ — ΕΠΙ
ΣΤΗΜΑΙ — ΠΟΛΙΤΙ
ΚΗ ΖΩΗ

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΤΟΣ 1.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1924

ΑΡΙΘ. 3.

ΕΙΝΕ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΙΝΕ : ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΣΕ ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΟΛΗ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΙ ΝΑ ΒΩΘΗΣΗ ΤΗΝ ΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ.

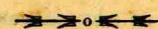
Ο "ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ", ΕΙΝΕ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΒΗΜΑ. ΔΕΝ ΤΩΝ ΔΕΣΜΕΥΕΙ ΚΑΜΜΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗ Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΦΙΡΜΑ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΣΥΝΔΕΣΜΟΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΤΜΗΜΑ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ. ΧΑΝΙΑ. ΚΑΘΕ ΧΡΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΟΝ % ΚΩΣΤΗ ΧΡΥΣΑΚΙ-ΧΑΝΙΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΔΡΑΧΜ. 80.-
ΕΞΑΜΗΝΗ " 50.-



ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΑΓΓΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΛΙΡ. 1.
ΑΜΕΡΙΚΗ ΔΟΛΛΑΡΙΑ 5.
ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΦΡ. 40.

ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΤΕΥΧΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ
ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ
ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΡΑΧ. 8 ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΙΠΗ
ΕΛΛΑΔΑ ΔΡΑΧ. 10.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΜΜ. ΚΟΥΡΗΤΗ. Μόνος Β. ΓΙΑΝ-
ΝΗ ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ. 'Η Ρηγιώ. ΒΕΛ.
ΦΡΕΡΗ. Τό διαζύγιο. Χ. ΧΡΗΣΤΟ-
ΒΑΣΙΛΗ. 'Ο Γαίλις. ΣΤ. ΔΑΦΝΗ. 'Η
ελιά. Α. ΑΛΕΞΙΟΥ. Σονέτα. Μ. ΣΚΟΥ-
ΛΟΥΔΗ. Τάφος-Τυρανία. Ι. Μ. ΠΑ-
ΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ. Παραλειπόμενα
του «Β.βλίου της Μιράντας». PAUL
GSEEL. Τό πιστεύω ενός άπιστου. ΣΗ-
ΜΕΙΩΜΑΤΑ «'Ερωτόκριτου». Α. Σ. Αί
μεταπολεμικά κατευθύνσεις εις την
Κοινωνικήν φιλοσοφίαν. ΘΡ. ΣΤΑΥ-
ΡΑΚΗ. 'Η ειρήνιά του 'Ανατόλ Φράνς.
Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ. Μετα-
φυσικός τρόμος και Λυρισμός. ΑΡ. Α-
ΝΤΩΝΑΚΑΚΗ και Ι. ΠΑΠΑΔΑΚΗ.
Θόδωρος Ντοστογιέφσκυ. ΣΠ. ΠΑΝΑ-
ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ. 'Ο Κόκκινος Τράφος
%. τ. λ. %. τ. λ.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Σᾶς ἀποστέλλω διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. _____ ταχ. ἐ-
πιταγῆς (ἢ συστημένης ἐπιστολῆς) δραχ. _____

_____ μὲ τὴν παράκληση νὰ μὲ ἐγγράψετε
συνδρομητὴ στὴν ἐπιθεώρησή σας «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ»

Ὄνοματεπώνυμο _____

Διεύθυνση _____

Διάρκεια συνδρομῆς _____

Ἐν _____ τῆ _____ 192

ἀγαπημένη του. Τί περίεργο! Δέν τήν βλέπει... Τοῦ εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νά θυμηθεῖ, νά συγκεντρώσει τὰ χαρακτηριστικά της.. Ναι αὐτή τή στιγμή δέν μπορεῖ νά τὸ κάμει αὐτό. Καλὲ ἐκείνη δέν εἶνε τόσο ξανθιά σὲν αὐτὴ πού μὲ τὴ φαντασία του βλέπει τώρα. Τὰ μάτια της, εἶνε ἔτσι; Ὡ Θεέ.. Ὅχι δέν εἶνε ἔτσι. Καὶ ἐκείνη ἢ τουφίτσα τῶν μαλιῶν στρίβει ἀπ' ἐδῶ ἢ ἀπ' ἐκεῖ;...

Ὡστε δέν τὴ θυμῶται!

Δέν θυμῶται ἐκείνη πού ἀγαπᾷ, καὶ πού ἦτανε μαζί του προχθὲς ἀκόμα. Αὐτὸ εἶνε βέβαια φρικτὴ κωμωδία. Μπορεῖ νά ἀγαπᾷ κανεὶς κάτι πού δέν ξέρει τὸ σχῆμα του; Τὴ μορφὴ του; Τότε ἂν τὸν ρωτοῦσανε τί ἀγαπᾷ ὁ κύριος, ἐκεῖνος τί θ' ἀπαντοῦσε;

Καὶ λέγοντας ξανὰ πολλὰς φορὰς τὴ φράση αὐτή. —Τί ἀγαπᾷ ὁ κύριος, τί ἀγαπᾷ ὁ κύριος, θυμίζοτανε τὶς φυσιογνωμίες τῶν γκαρσονιῶν ἐκείνων πού μέσα στὸ Ντορέ ἀπευθύνονταν ἔτσι στοὺς πελάτας τους. Χαχί... Θυμῶται τὶς φυσιογνωμίες τῶν γκαρσονιῶν, καὶ τὸ μυστικό του τρυφνᾷ σὲ ζαχαροπλαστεῖα καὶ σὲ βλοκείες. Ἐνῶ ἐκείνην, τὴ φυσιογνωμία ἐκείνης, εἶνε ἀδύνατο νά τὴ χωρέσει αὐτὴ τὴ στιγμή ἢ φαντασία του.

—Ὡστε τώρα, αὐτὴ τὴ στιγμή πού ἐγὼ δέν σὲ ξέρω, μπορῶ νά ἐξακολουθῶ νὰ σ' ἀγαπῶ χωρὶς νὰ σὲ βλέπω, χωρὶς νὰ θυμῶμαι πὼς εἶσαι. Θεέ μου, τί μπερδεμένα πού εἶνε τὰ πράγματά σου. Φρίκη ὁ μπερδεμὸς του. Ἐ, βέβαια, θυμῶμαι τὸ ἀνάστημά της, θὶ εἶνε τόσο περίπου, μὰ καὶ αὐτὸ δέν μ' ἐνδιαφέρει φαίνεται ἂν τὸ καλοθυμῶμαι ἢ ὄχι. Ὅλες οἱ γυναῖκες θάχουνε λέει κάποιον ἀνάστημα! Φτάνει νὰ εἶνε γυναῖκες. Ἄ! νὰ τὸ μυστικό, γυναῖκες! γυναῖκες! Ἀγαποῦσε λοιπὸν τὴ γυναῖκα καὶ ἐκεῖνος; Ὅχι ἀδύνατον, ἀδύνατον. Τί μπερδεμὸς! Τί μπερδεμὸς!

Κι ὁ Δημήτριος πού εἶνε αἰσιματάρης ἄνθρωπος ἀνοίγει τὸ χθεσινόβιβλιον ῥωμάντζο καὶ διαβάζει, ἔτσι γιὰ νὰ ξεσπάσει κάπου.

«... ἢ ἀλήθεια εἶνε πὼς ξέρω τί δίνεις, τί μπορεῖς νὰ προσφέρεις σὲ κείνον πού θ' ἀγαπήσεις. Ἀλήθεια εἶνε Ἀλέκα πὼς χωρὶς νὰ σ' ἔχω κυτᾶζει γυμνὴ θὶ μτοροῦσα μ' ὄλο τοῦτο νὰ σοῦ πῶ πὼς πρέπει νᾶναι πολλὰς ἀπόκριφες λεπτομέρειες τοῦ ἐφη' κού κορμιοῦ σου. Καὶ σοῦ λέω πὼς ἔξαφνα ἐδῶ στοὺς γοφοὺς ἔχεις μὴ κάποια ἐλλειπτικὴ γραμμὴ πὸ θὰ βαθουλαίνεται περισσότερο σὲν σκύβεις, μὴ ἐλλειπτικὴ γραμμὴ πού σὲ κάνει νὰ μοιάζεις ἐκείνης ἐκτὶ τῆς ἀπλῆς παιδούλας τοῦ Chabas πού λούζεται στὸ δειλινό. Ξέρω ὅμως καὶ πὼς πρέπει νᾶναι κάπως περισσότερο ἀνεπτυγμένες τὶς ἀρθρώσεις, ξέρω πὼς κὴν ὦρα τῶν ἐρωτικῶν σου χαδιῶν θὶ κρύβεις μυστικὰ κάθε ἀναστεναγμό, κάθε μορφασμὸ ἡδονῆς. Ὡ σὲ βεβαιῶνῶ εἶσαι κάτι ἐντε-

λῶς εὐκολοδιάβαστο γιὰ μένα, καὶ ἐλάχιστο καὶ μικρό...

«Καὶ κυτᾶζε, νοιώσε τώρα καλύτερα, ἀγάπη μου, τὴ μικρότητά σου, τὴν ἀγαπημένη μου μικρότητά σου, ἀπὸ αὐτὰ πού θὰ σοῦ πῶ. Εἶσαι ἓνα τίποτα μπροστὰ στὴ ζωὴ μου, μπροστὰ στὴ σκέψη μου. Εἶμαι ἐγὼ πού ἔχω συγκατακληθεῖ μὲ ὅλες τὶς Ἐστιάδες παρθένες, ἐγὼ πού ἔχω ἀσελήσει μὲ τοὺς Ναρκίσιους ὄλων τῶν αἰῶνων.

«Ἐγὼ, ἔκαμα ἐρωμένος τῆς Ἀσπασίας.

«Εἶπια μαζί της κρυβεντιάζοντας γιὰ θεωρίες αἰσθητικές, ὀλογομο τὸ ἐρωτικὸ ποτῆρι πού προσέφερε τὸ κορμί της, τὸ κορμί της, ναι, αὐτὸ πού δέν εἶδα νὰ διαφέρει καὶ πολὺ ἀπὸ ἐκεῖνο ἐκεῖ τῆς Ρωμαίας Κλεοπάτρας καὶ τὸ ἄλλο τῆς Κυρίας Ρεκαμιέ. Ὡ, εἶνε ἓνα τέρας σωστό, χρυσὴ μου ὁ ἄνθρωπος τῆς φαντασίας. Μήπως δέν ἐτρύπωσα ἀκόμα ὡς μέσα στὸ μέλλον; Μήπως δέν συγκατακλήθηκα μὲ ὅλες τὶς καλονὲς πού ἀκῆμα δέν ἐγεννήθηκαν; Βέβαια, ἀγάπη μου, πέρασα νύχτες ὀλόκληρες μὲ ἐκείνην ἐκεῖ πού μπορεῖ νὰ τὴν ὀνομάζουν ἀξιόλογα δεσποινὶς Γκρανγκάσα ἢ ὅπως ἄλλοιῶς φαντασθεῖς. Ἐπρόλαβα μάλιστα νὰ σκεφθῶ καὶ διάφορες ἄλλες καλονὲς, μὲ μάτια χρώματος καναρινὶ καὶ βερμυλιόν, γιὰτὶ ἤθελα νὰ εἶμαι ὀλότελα ἐξασφαλισμένος ἀπὸ τὰ παράδοξα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους. Ἄχ, ἐκουράστηκα. Ἐνοιώσες λοιπὸν τὴν ἐλαχιστότητά σου; Ἄχ, ἐκουράστηκα.

«Ἐσώτασε καὶ σὲ λιγάκι εἶπε ξανά:

«—Ναὶ ἀλήθεια εἶνε πὼς ξέρω τί δίνεις, ὅσο εἶνε ἀληθινὸ καὶ πὼς σ' ἀγαπῶ... ἐσένα... ἐσένα...

«Κοιτάγουνταν κατάματα. Ἦτανε ἓνα ἄσπονδο μῖσος πού ἐνοιώθε ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον;

«Ἐσκυζαν μέσα στὸ μυστήριο τῆς ζωῆς, σὲν μέσα σὲ μὴ ἀνεξιχνίαστη σκοτεινὴ ἄβυσσος πού τοὺς ἐχώριζε. Πλάι τους καὶ λίγο μακρύτερα, στὴν κερρὴ ἐνὸς πέτρινον φράχτη, ὀλόρθο καὶ καθάριο στὸ θαμπὸ φόντο τοῦ φεγγαριοῦ φάνταζε τὸ προκίλ ἐνὸς λιγνοῦ σκύλου. Ἡ μαύρη σιλουέτα της ἄρχισε μὴ στιγμή νὰ σαλεύει νευρικά. Καὶ ἢ Ἀλέκα ἐξέσπασε.

« Εἶσαι ἓνα ἔρας, ἓνας κακοῦργος, ἓνας ψεύτης. Θεέ μου καὶ τί δὲ εἶσαι. Πὼς νὰ σὲ ἐξηγήσω; Πὼς νὰ σοῦ πληρώσω τὴν ἀνησυχία πού μοῦ δίνεις... Ἄχ νά, θὶ φωνάξω βοήθεια, ὄχι δὲ θὰ φωνάξω τίποτα. θὶ σοῦ πῶ μονάχα πὼς εἶσαι ἓνας παλιοψεύτης ἄλλη μὴ φορὰ, ψεύτης, ψεύτη. ἐσὺ ἀγατᾶς αἶ; ψεύτη ἀγαπᾶς ἐσὺ... ἔτσι εἶνε οἱ ἀγάπες αἶ; ψεύτη, ψεύτη, ψεύτη...

« ὕτὸς ὄρμησε πάνω της καὶ μὲ τὸ χέρι του προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ τὸ στόμα της γιὰ νὰ τὸ φράξει, γιὰ νὰ φράξει τὸ στόμα ἐκεῖνο πού τὸν φώναζε ψεύτη. Μὴ δταν τὸ κατόρθωσε, τότε, ἔγινε ἓνα πα-

ράξενo πρᾶγμα. Δὲν εἶχαν φαίνεται καθόλου ὑπολογίσει πὼς κάποτε θὰ μπορούσαν νὰ βρεθοῦν τόσο πολὺ κοντὰ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Καὶ ὅταν αὐτὲς αἰσθάνθηκε στὸ χέρι του τὴν αἰσθήση τοῦ τρομαμένου ἐκείνου παιδικοῦ χειλιοῦ καὶ ἐνοιῶσε τὴν ὁμορφὴ ἀγωνία του, νὰ ποῦ ἀμέσως ξέχασε γιατί εἶχε ὀρμήσει ἐπάνω της, καὶ κατεβάζει χωρὶς κί ὁ ἴδιος νὰ καταλάβει τὸν ἀριστερὸν του βραχίονα γύρω στὴ μέση της.

«Καί, ἐκείνη, ἀφήνεται, — τί παράξενo ἀλήθεια! — νά, ἀφήνει ἤσυχα ἤσυχα τὴ μέση της σὶδὸ δυνατό σπρώξιμο ἐκείνου τοῦ μπράτσου, ποῦ τὴν παρὰσφύρει μὲ ἀλύπητη σταθερότητα, σὲ μιὰ περιπέτεια τῆς ὁποίας διαισθάνεται πὼς αὐτὴ θὰ ἀποτελέσει τὸ κυριότερο σημεῖο, τὸ κατασυντριμμένο καὶ παθητικώτερο θέμα.

«Καὶ τρέμει ἀπὸ διαίσθηση τῆς ἀγνωστῆς ὁμορφιάς ποῦ ὀλοένα καὶ περισσότερο τὴν προσεγγίζει. Καὶ καθὼς ἐκείνος ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν τραβάει στὸν λευκὸ ὠχρὸ δρομάκο ποῦ φέρνει ἐκεῖ κάτω στοὺς βράχους ποῦ περιμένουν, ζαλιζεται καὶ βαδίζει σὰν χαμένη, σκουντουφλίζοντας στὶς πέρες;...

«Καὶ σὲ λίγο μὲ μιὰ φωνὴ διῦλισμένη ἀπὸ τὸν ἔρωτα, σκύβοντας τὸ κεφάλι του στὸ δικὴ της, καὶ βλέποντας μὲ τὴ σιάση του αὐτὴ τὴν ἄκρη τῆς σελήνοφώτιστης γραμμῆς τῶν φρειδιῶν καὶ τῶν χαμηλομένων ἀπὸ ἀνατριχίλα ἐκστατικῆ βλεφάρων της, ἀρχίζει νὰ τῆς μουρμουρίζει ἀπαλά :

«— Ἐρίξαμε τὸν ψεύτικο μεταρυσικὸ πέπλο ποῦ μᾶς χώριζε, τὸν ἐγκρεμίσαμε μοναχὶ μὲ μιὰ ἀπλή ἐλαφὴ... Ὅσο καθυστερημένα ἐρχεται μιὰ εὐτυχία, τόσο καὶ μεγαλύτερη φαίνεται. Σ' ἀπαῶ. Χθὲς ἀκόμα βρισκίμουνα βυθισμένος στοὺς μουγκοὺς πόνους τῆς ἀνημπορίας μου, χθὲς ἀκίμα δὲν ἦσσανα δική μου. Ὑπέφερα. Καὶ στὶς στιγμὲς τῆς μονώσεώς μου ἐγραφα στίχους, δραματιζόμουνα στιγμὲς εὐτυχίας σὰν τὶς ἀποψινὲς, καὶ ἐπνοῦσα διπλά. Μὰ ὁ Θεὸς εἶνε καλός. Ἐλεγα :

Ὡ μὴν ἀργεῖς...

Τὸ κεφαλάκι σου ἔλα καὶ γῆρε

Πάνω στὸν ὄμο μου,

Εἶν' ἐξεπίτηδες τόσο φαρδύς....

Ὡ μὴν ἀργεῖς...

Καὶ μὴν μιλεῖς...

Μονάχ' ἂν θέλεις

Μὴν σταματήσεις ποτὲ νὰ τρέμεις...

«καὶ, νά, ποῦ τώρα τρέμεις, χωρὶς νὰ μιλεῖς σφριζοτριγυρισμένη ἀπὸ τὸ μπράτσο μου. Ἐλα, ελα ἀπλή μου ἀγάπη. Ἀλλὰ ὄχι! ὄχι! Πριν ἔχουμε νὰ ἐκτελέσουμε ἕνα καθήκον. Ἐλα. Θὰ πάμε ἐκεῖ, σὲ κείνους τοὺς βράχους. Συλλογισμένοι πρέπει νὰ μείνουμε ὥρες πολλὲς μὲ δάκρυα στὶ μῖτια. Θὰ κλαίμε τὸν καιρὸ ποῦ χάσαμε ζώντας ἀγνώ-

ριστοὶ καὶ μοναχοί... Ἐπειτα κάποιo περβόλι θὰ βρεθεῖ καὶ γιὰ μᾶς.. Δὲν εἶνε ἀπαραίτητο ἐκεῖ μέσα νὰ ὑπάρχει μιὰ κρήνη... Μὲ τὰ χεῖλη μου θὰ σκουπήσω ὅλα σου τὰ δάκρυα... Ἐπειτα θὰ βάλω σὲ τάξη τὰ ξεσκισμένα σου ρούχα... Ὡ πρέπει νὰ φορεῖς πολλὰ ρούχα... Θὰ βάλω σὲ τάξη τὰ ξεσκισμένα κουρέλια σου, μὲ μιὰ λεπτὴ φροντίδα. Θὰ μοι-άζω τότε στὸν κρηγὸ ποῦ τακτοποιεῖ τὰ φτερά τοῦ τριγωνιοῦ ποῦ ἐλάβωσε, ἐνῶ ἐσὺ θάχεις, ὅλα τὰ ὠραῖα συναισθήματα ἑνὸς καλοῦ τριγωνιοῦ, ἑνὸς εὐμενικοῦ δροσεροῦ θηράματος....»

Ἦτανε μιὰ ἐποχὴ ποῦ ἡ ζωὴ γιὰ τὸ Δημήτρη δὲν ἐφαινότανε νὰ κρύβει μυστήρια πολλὰ. Ἄφηνε ἀναπάντητες μερικὲς ἐρωτήσεις τοῦ μυαλοῦ του τότε, ἐμειδιῶσε, ἦτανε πολὺ εὐτυχισμένος τότε ποῦ αἰσθανότανε τὸν ἑαυτό του τόσο καλὸ γνώστη τῆς ζωῆς. Μὰ πέρασε ἐκείνη ἡ ἐποχὴ, καὶ ἦτανε καιρὸς ποῦ ἐννοιῶθε πὼς οἱ ἄνθρωποι ὅλοι γύρω του δὲν ἦτανε μοναχὶ ἄνδρες. Ὑπήρχανε ἀκόμα καὶ ἄλλα πράγματα ποῦ τὰ ὀνόμαζαν γυναῖκες, καὶ ποῦ ἐθεωροῦτο καλὸ ἄλλο καὶ κακὸ νὰ τὶ πέρνει κανεὶς ἀπάνω του δοκιμάζοντας μὲ τὴ βοήθειά τους κάτι παράξενους ὑστερικοὺς σπασμοὺς ὁμοίους μὲ ἐπιληπτικοῦ.

Ἀπὸ κείνη τὴν ἐποχὴ ζοῦσε μιὰ ζωὴ λιγάκι ἀκατάστατη, ἀγωνιῶδη, ἀνυπόμονη. Οἱ μέρες περνοῦσαν ἢ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη ἴδιες πάντοτε καὶ μισοϊκανοποιητικὲς. Ἀναθυμότανε τὶς ἑορτὲς στὰ σιλόνια του, τὶς ἀσχολίες του τὶς κοσμικὲς. Ἐπῆγαινε πάντοτε σ' αὐτὲς μὲ συναισθήματα προσδοκίας. Κάτι ἐγύρευε. Γυρίζοντας ἐσκεφτότανε πολὺ τὸ γιατί δὲν εἶμινε εὐχαριστημένος ἀπ' τὴ διασκέδαση ἐκείνη. Καὶ καθὼς ἐσκέφτονταν, ἀνέτελε μέσα στὸ μυαλὸ του κάποιο καινούριο ὄνειρο κάποια νέα προσδοκία. Αὐριο, ὦ αὐριο θὰ περνοῦσε καλλίτερα. Τὸ αὐριο θὰ ἦτανε μιὰ ὠραιότερη μέρα καὶ τὴν ἀνησυχία του τὴν ἀνυπόμονη ἐπρόλαβε μιὰ μέρα ἀπὸ κείνες, ὁ ἔρωτας.

Τί ὁμορφα ποῦ ἐμλοῦσε κεῖνο τὸ ρωμάντζο γιὰ τὸν ἔρωτα! Ἄχ Θεὸ μου τί ὠραῖο ἐκείνο τὸ «κάποιο περβόλι θὰ βρεθεῖ καὶ γιὰ μᾶς..» Ὡ πὼς τὸ αἰσθανότανε αὐτὸ! Καὶ μὲ τὴ φαντασία ἐβλεπε τὸν ἑαυτό του μίξι της σὲ ἕνα περβόλι. Τῆς ἐσκούλιζε μὲ φιλήματα τὰ δακρυρροια μίτι της. Μάλιστα κύριο!, μάλιστα, ἐτσι ἐπρεπε, δὲν ἦτανε διόλου ἀπαραίτητο στὸ περβόλι αὐτὸ νὰ ὑπάρχει καὶ κρήνη. Ὑπάρχουνε λοιπὸν μεγαλύτεροὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τοὺς καλλιτέχνες; Ἐρχεται ἐκεῖ στὶ καλὰ καθούμενα, σοῦ γράφει μιὰ φράση, καὶ σὲ κάνει ἄνω κάτω, σοῦ ξεσκεπάζει τὴν ψυχὴ, στὴν θολώνει, στὴν μετροδεύει ἀπὸ εὐχάριστος καὶ μυστηριώδεις ἀνατριχίλες. Τί διάβολο βρίσκω τώρα ἐγὼ σὲ κεῖνο ἐκεῖ τὸ «δὲν εἶνε ἀπαραίτητο στὸ περβόλι αὐτὸ νὰ ὑπάρχει καὶ μιὰ κρήνη..» Ὡραῖο θὰ εἶνε νὰ πεῖ κανεὶς ἐπίσης ἢ ξανθιά ἐρωτικὴ κρήνη, ἢ καὶ : ἢ ξανθιά ἐρωτικὴ σου κρήνη. Νὰ τὸ πεῖ κανεὶς

σὲ κείνην πού ἀγάπᾳ, αἴφνης νὰ πῶ ἐγὼ στὴν Ἀλίκη.
—Ἀφσέ με, ἀγάπη μου, νὰ δροσιθῶ στὴν ἐρωτικὴ ξανθὴ κορμὴ σου. Ὅτι θέλεις μπορεῖς νὰ φαντασθεῖς πὼς εἶπες μὲ τὴ φράση αὐτή. Ἄα! καλὲ ἐγὼ εἶμαι ποιητῆς! μὲ αὐτὴ καλὴ τὴ φράση ἐξιδαικεύεται τὸ πλό...

—Αἴ λοιπὸν ὄχι βρὲ ἀδερφέ, καὶ γὼ ποιητῆς εἶμαι. Εἶχε καὶ μένα κάποια ποίηση ἢ ἀγάπη μου ἐπὶ τέλους. Ἀκοῦστε κύριε. Ἔστεκούμαστε σὲ ἓνα παρ' ἴθυρο λίζοντα; τίς πλάτες μας στὸν θαμποπράσινο χειμερινὸ ἥλιο. Εἶμαστε ἀμήχανοι καὶ χωρὶς θέμα ὀμιλίας! Ἐκύταγα τὰ χέρια τῆς τὰ λευκά. Τὰ δάκτυλά τῆς ἐπαίζαν πιάνο ἀπὸ ἀμηχανία. Καὶ ἐκεῖ ἔπάνω στὰ λευκὰ δάκτυλά τῆς, ἦσαν σιν ἀστραπή, δυὸ κυνηγούμενες μύμεις καὶ παντοεῦτηκαν! Σὰν ἀστρατή. Ἐπαντρεύτηκαν εἶτα καλὰ καὶ σώνει πάνω στὰ λευκὰ δάκτυλά τῆς, μὲ ὅλο τὸ κούνημα πού τοὺς ἔκανε ἐκείνη. Ἐσυναντήθηκαν τὰ μύτια μας τότε χωρὶς νὰ καταλάβουμε πῶς. Εἶχε γίνει κατακόκκινη καὶ ἐγὼ τῆ; εδειξα πὼς τὴν ἐνίωσα καλὰ τὴν κοκκινάδα τῆς. Τροῖα δευ. ερόλεφτα ἀργότερα τὴ φιλοῦσα. Πῆγε μου τώρα δὲν εἶνε ὁμορφο αὐτό; Πέστε μου ἂν ἀπάνω στὰ κρινένια, ἀπάνω στὰ παρθενικὰ ἐκεῖνα δάκτυλα, εἰταίριαζε νὰ γίνει ἓνα τόσο σκανδαλῶδες πρῶγμα. Βλέπεις εἶνε αὐτὴ ἡ φοβερὴ ἐλευθερία τῆς φύσεως! Ἢ νὰ εἶμουνα κι' ἐγὼ μύγα! Για φαντάσου μύγα ἐγὼ! Χρυσή μου τί ὠραία πού εἶσομνα ὅταν ἐκοκκίνησες, τί ὠραία ἄχ! μὲ ἐπὶ τέλους ἢ μὲ συγκράτει; τί μὲ δεσμεύει! Νὰ πάρει ὁ διάβολος ὅλα τὰ δεσμά! Τ' ἀπόγεια θὰ τὰ τσακίσω ὅλα. Θα φύγω ἀπ' τὸ σπίτι μου ὅπως φεύγει τὸ βόλι ἀπ' τὴ μπουκα τοῦ κανονιοῦ καὶ θὰ πέσω στὸ δικό τῆς ὅπως πέφτει ἓνα βόλι, μὲ μπόμπα, μὲ σωστὴ κατεύθυνση. Εἶνε κωμικὸ νὰ σκεφθεῖ δηλαδὴ κανεὶς πὼς ἐπεριόμενα συγκαταθέσεις τοῦ πατρός, ἄδειαν δηλονότι! «Παπάκι, μοῦ δίνεις τὴν ἄδειαν νὰ νυμφευθῶ;» «Μὲ τὴν εὐχὴν μου, τέκνον μου». Καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν εὐχαρίσισή μου θὰ ἀλλοιωθῶριζα. Καὶ ὅμως παπάκι μὲ ἐδιωξες ὅταν εἶχα τὴ βλακεία νὰ σοῦ κάμω μὲ τέτοια πρόταση. Μὲ ἐδιωξες κακὴν κακῶς, καὶ ἐγὼ τώρα σοῦ τὸ λέω ἐπισήμως καὶ κατηγορηματικῶς. Θὰ κάμω ἐκεῖνο πού θέλω. Πῶ πῶ! πὼς σ' ἀρέσει νὰ τ' ἀκούεις αὐτά, Ἀλίκη, αἴ; Τώρα ἡ ἀλήθεια εἶνε δηλαδὴ πὼς ἔχει κάποια ρομαντικὴ ὁμορφία κι' ὁ γάμος. Αὐτὸ τὸ προσδιορισμένο τῆς θυσίας. Ἐκείνη ἐκεῖ ἢ προετοιμασία, τὰ λευκὰ ροῦχα, τὰ πέλλα, τὰ ἄνθη, οἱ εὐχὲς καὶ τὰ μυστηριώδη μειδιήματα τῶν φίλων πού θα λένε «ἄντε πάλι τὴ κατάρφες, ποὺς στίς χάρες σου». Ἐπειτα ἐκείνη ἢ ἀπομόνωση, τὰ περιποιημένα ἀσπρόρουχα, τὸ λουσιμένον κορμί, ἄχ ἄφασέ με, καλὲ Ἀλίκη, θέλω νὰ σὲ φιλήσω ἐκεῖ κάτω, στὸ αὐτί, μὲ καλὲ ἀπὸ τὸ θέλω; ἐκεῖ θέλω νὰ σὲ φιλήσω, ἄχ μὲ πὼς εἶσαι, πὼς εἶνε

ἢ φυσιογνωμία σου. Ὅσῃ μὲν δὲν σὲ θυμίσματα! Τί ἀπερδεμοί! Τὴν ἀπερδεμοί! Αὐτὰ τὰ γὰρ ἐκείνη! Φύγε κύριε γκαρσόν δὲν θέλω τί ποτε περὶ τοῦ νὰ ἐκοκκίνεσαι, τὸ σακάκι σου εἶνε λιγδωμένο, ἔλα ξεφορτωσοῦ με. Ὅσῃ μου, φύγε βρὲ Γιάννη δὲν θέλει τίποτα ὁ κούρος. Αἴ τότε ἀκούσε καὶ πρὸς μου δὲν ἔχω δίκιο νὰ ἐπαναστατῶς, ἀπομαρτυρῶ

Καὶ ὁ Δημήτριος ἀόλισε νὰ διηγήται στὸ Γιάννη, στὸ γκαρσόνι τοῦ Ντορὲ πού καλὰ καὶ σώνει ἐμπαινε στὸ μυαλό του διαρκῶς ἐκείνο τὸ πρῶτὸ μὲ τίς μουστάκες του, ἀόλισε νὰ τοῦ ἐξιστορεῖ ὅλα τὰ ὄπερ καὶ τὰ κατὰ τῆς ἐπαναστατικῆς διαγωγῆς του ἀπέναντι τοῦ ὀπατιοῦ του. Ὁ Δημήτριος ἦταν εὐλακωνὴς στὴ συζήτησή του. Ἐζάδησε αἴφνης καὶ τοῦ ἀβιάδισε ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Μοροζίνη πατὴρ ὑπεστήριξε τὴν δευδερκεῖά του καὶ ἤθελε νὰ ἐπιβάλλει πάντοτε τὴ γνώμη του στὸ γιό του.

Τὰ κατορθώματα τῆς ζωῆς τοῦ κ. Μοροζίνη πατρός ἦταν τὰ ἑξῆς στὴ σειρά:

- 1) Δέκα ἔτη χρόνων τέλειωσε τὸ Γυμνάσιο τοῦ Ναυπλίου μὲ τὸ βαθμὸ λαν. καλῶς ἐννέα.
- 2) Δέκα ἑπτὰ χρόνων κατόρθωσε κατεβαίνοντας στὴν Ἀθήνα μὲ τὴ δραστηριότητά του νὰ ξεκαθαρίσει τὴ συντάξη τοῦ πατέρα τοῦ πού ἦταν ἀλόστοτος συνταγματάχης καὶ νὰ μάθει σὲ πέντε μῆνες ὀλίγη τὴ λογιστικὴ.
- 3) Δέκα δικτῶ χρόνων εἶφερε δυὸ ξένες γλώσσες χωρὶς νὰ πάη μισὸ ἰδιαίτερο μάθημα.
- 4) Δέκα ἐννέα χρόνων ἐκερδίξε ἑξακόσιες δραχμὲς τὸν μῆνα (πού ἦταν θαῦμα γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη).
- 5) Εἴκοσι χρόνων εἶχε δσες τοῦ χροιάζονταν γιὰ νὰ θεραπεύσει στὴν Ἑλβετία ἐπὶ ἓνα χρόνον μιὰ πνευμονικὴ ἐξασθένιση.
- 6) Εἴκοσι τοῖων χρόνων ἐπαίξε θαρραλέα στὸ κροεντι φονσιέ τοῦ Παρισιοῦ.
- 7) Εἴκοσι ἐπτὰ χρόνων εἶχε κεφάλαιο εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν.
- 8) Τροῖάντα δυὸ χρόνων εἶχε δικό του σπίτι στὴν Ἀθήνα.
- 9) Τροῖάντα πέντε χρόνων ἔκανε τὸν πιὸ ἐπιτυχημένο Ἑλληνικὸ γάμο μὲ τὴν ἐντιμότερη κοπέλα τῶν Ἀθηνῶν καὶ
- 10) ἑπτά χρόνια δυὸ χρόνων ἀνακάλυψε τὴν βολικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Χρηματιστηρίου.

Τὸ γάμο αὐτὸ ἱστορικὸ κατοράκυσμα τοῦ Μοροζίνη πατρός, ἐχάιδευε τὴν ἀκοή τοῦ γιοῦ ἀπὸ μικρὴ ἡλικία. Καὶ σιγά σιγά τὸν εἶχε κάνει νὰ πιστέψει τὴ ζωὴ σὰν ἓνα πολὺ καλῆς πίστεως ρωλοῦ, τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἐσυμβόλιζε τὸν ὀροδείκτη χαϊδεύοντας ἀπαλὰ τίς ὥρες τῆς ἡλικίας του τίς ἦδη ἐπιθεωρημένες καὶ γαϊδεμένες ἀπὸ τὸν λεπτοδείκτη—τὸν πατέρα του.—Γιὰ ἔρωτα πούθενά δὲν ἀνέφερε τὸ γάμο αὐτὸ ἱστορικὸ κατοράκυσμα τῆς ζωῆς τοῦ πατέρα! Καταλαβαίνεις Γιάννη; Ὅστε ἰδέα γιὰ τὸν ἔρωτα...

Αἴ λοιπὸν ἐγὼ αὐτὸ τὸ ρωλοῦ, Γιάννη, θὰ τὸ γαλάσω, θὰ τοῦ

χαλάσω την τάξη, Ἐξ ἄλλου ποιὸς μὲ βεβαιώνει πὼς τὸ ρωλοῖ αὐτὸ εἶνε καλῆς πίστεως ; Ἀρχίζω νὰ μὴ πιστεύω στὸν σίγουρο μηχανισμό του. Τώρα, νὰ ζήσεις, φύγε ἀπ' τὴ μέση Γιάννη, εἶνε καιρὸς νᾶρθει ἐκείνη... Νᾶτ'ηνε ἦρθε.—Γιατί ἄργησες τόσο ἀγάπη μου ; Νὰ τὰ ὠραία γραμμωτὰ φρύδια σου, νὰ τὰ γαλάζια σου μάτια, κουνιέσαι, ἀλήθεια τί ὠραία πού εἶνε ἡ κίνησή σου, πόσο εἶσαι προσφιλῆς ! Τί ὠραία λέξεις προσφιλῆς, πὼς τὴν αἰσθάνομαι αὐτὴ τὴ λέξη νὰ ταιριάζει στὴν εἰκόνα σου, προσφιλῆς, προσφιλῆς ! Ἄν μποροῦσα θὰ σὲ φώναζα προσφιλῆς μονάχα ἀντὶς γιὰ Ἄλικη. Ἦρθες, ἦρθες ἐπὶ τέλους, ἄργησες ὅμως προσφιλῆς, ἐνῶ εἶχα τόσο κέφι γιὰ σκέψη σήμερα.. Βέβαια εἶμαι κύριος τῆς σκέψης μου σήμερα, τὸ μυαλό μου δουλεύει ρωλοῖ. Ἔχω τόση διαύγεια...

Καὶ ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκείνη πού ὁ Δημήτρης ἐσκέφτηκε πὼς εἶχε διαύγεια, μονομιᾶς ἔπαυσε νᾶχει. Δὲν μπόρεσε ἔκτοτε νὰ κάνει τὴν παραμικρότερη σκέψη μ' ὅλες τὶς τυραννίες πού ἔκανε στὸ μυαλό του. «Τώρα σκέφτομαι, τώρα σκέφτομαι» ἀκουγότανε σὰν ἀντίδραση ἢ φωνὴ τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ ἦτανε ἀδύνατο νὰ σκεφτεῖ.

Καὶ ἐνῶ μέσα στὸ κεφάλι του ἐκείνη τὴ στιγμή ἦτανε ὅλα φέρον μίγδην, ἀσυναίσθητα ἄρχισε νὰ μετροῦ τοὺς κτύπους τοῦ ρωλογιου τῆς πάλεως ἀργὰ ἀργὰ κουνώντας τὸ χέρι του καὶ ἀπαγγέλλοντας τὰκ τὰκ τ.κ. Ἀφοῦ ὅμως τὸ ρωλοῖ ἔπαιξε ἔντεκα καὶ δὲν εἶχε νὰ παίξει ἄλλες, ἔσταμάτησε. Αὐτὸ ἔδυσσε ἀρῆστως τὸν Δημήτρη πού ἐξακολούθησε γιὰ κάμποσο ἀφηρημένος νὰ λέει τὰκ τὰκ.

Πράγματι ὁ Δημήτρης ἔχασε τὸ κέφι του καὶ τὸ ἀντικατέστησε μὲ νεῦρα. Σ' αὐτὸ συνέτεινε καὶ τὸ ὅτι καθὼς ξυριζότανε, ἡ λάμα τοῦ ἔπρεσε μέσα στὰ ἀκάθαρτα νερὰ τῆς λεκάνης, κάνοντάς τον γιὰ νὰ τὴ βγάλει νὰ χώσει μέσα σ' ἐκεῖνα τὰ βρώμικα νερὰ τὰ χέρια του δυὸ φορές, ἔπειτα ἔδεδεξε νὰ σημάνει καὶ τῆς καμαριέρας του, τῆς κομπῆς Μαργαρίτας, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει στὸ τράβηγμα τῶν κουμπιῶν τῶν μαυριδιῶν του πού ἦτανε πεσμένα κάτω ἀπὸ τὸ φαροῦ κομὸ, καὶ τὸ χειρότερο, πού σκύβοντας μαζί της, βρέθηκε σὲ τέτοια θέση μιὰ φορά, πού τοῦ ἐπέτρεψε νὰ δεῖ γιὰ μιὰ ἐλάχιστη στιγμή ἓνα μέρος τῆς τριανταφυλλένιας καλόγραμμης κνήμης. Καὶ δὲν θὰ πείραζε οὔτε αὐτό, μόνο πὺν τὸ στιγμιαῖο ἐκεῖνο θέαμα τοῦ ἐπροξένησε κατάπληξη, πρᾶγμα πού δὲν ἐπερίμενε, καὶ τὸν ἔκαμε νὰ τὴν κυτᾶξει ὅπως κυτᾶζουν τὰ πρᾶγματα πού τρώγονται. Καὶ ἦτανε μοιραῖο νὰ νευρώνει διαρκῶς καὶ περισσότερο, τόσο, πού ὅταν κάτω στὴν ἐξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ του ἐθρομμᾶτισε τὸ κορδόνι τῶν παπουτσιῶν του ἐπιχειρώντας νὰ τὸ σφίξει, βρέθηκε στὴν ἀνάγκη νὰ πῆ μιὰ πολὺ βαρεὶ ὕβρη γιὰ τὴν ὥρα καὶ τὴ στιγμή πού ἐγενήθη, καὶ γιὰ κείνους πού τὸν ἐγέννη-

σαν. Ἀμέσως ὅμως μετάνιωσε καὶ εἶπε γιὰ νὰ ἀνακαλέσει τὴν κατὰρα πολλὰς φορές «ὄχι. Θεέ μου ὄξω ὄρκος, ὄξω ὄρκος. Ἐγὼ λέω τοὺς ἀγαπῶ τοὺς γονεῖς μου, σ' ἄστεῖα λέω τὰ εἶπα αὐτὰ...» Καὶ ἔπειτα ἐπρόσθεσε ἐντελῶς μηχανικά : «Θεέ μου τί παιδί πού εἶμαι, τί παιδί...»

Ἐπῆγε μὲ σταθερὸ βῆμα στὴ Λαϊκὴ Τράπεζα ἐσήκωσε μιὰ κατάρση σαράντα χιλιάδων δραχμῶν πού εἶχε σ' ὄνομά του ὁ πατέρας του, ἔπειτα πάλι μὲ σταθερὸ βῆμα ἐτράβηξε γιὰ τὰ γραφεῖα τῶν Κούκ' κ' ἀφοῦ ζήτησε διάφορες πληροφορίες ἐπῆρε κάτι κίτρινα μιλλιέτα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσε τρεῖς χιλιάδες τριακόσες τριάντα ἑπτὰ καὶ πενήντα. Γυρίζοντας ἀπὸ κεῖ στὸ σπίτι του σ' ὄλο τὸ δρόμο βασανίζονταν νὰ βρεῖ ἀκριβῶς πόσο ἐκόστιζε τὸ ἓνα μιλλιέτο.

Στὴν πόρτα τῆς μαρμάρινης οἰκοδομῆς τῶν συναντήθηκε μὲ τὴν ἀδελφὴ του τὴν Λίλη.

—Δημήτρη πῆγες στὸν τεχνίτη τὴν καδένα πού σοῦ ἔδωσα ;

—Ὅχι.

—Καῦμένε πότε ἐπὶ τέλους θὰ τὴν δώσεις..

—Μποροῦσες νὰ τὴ δώσεις ἐσὺ ἀφοῦ βγήκεις.

—Μὰ εἶμουνα μὲ τὴν κ. Κάρναλη. στὸ Παγκράτι, ξέρεις γιὰ τοὺς πρόσφυγες. Μοιράσαμε φανέλλες, νὰ δεῖς πού ὁ ἄνδρας τῆς σχεδιάζει μιὰ ὁμορφὴ γιορτὴ στὴν Ἀκρόπολη μὲ τὸ φεγγάρι, ἀκριβῶς σὲ μιὰ βδομάδα μὲ τὴν πανσέληνο, εἶνε τζέντλεμαν ὁ κ. Κάρναλης.

Μιλοῦσε δυσκολοκρῦβοντας τὴν εὐτυχία της, τὰ μάτια της ἔλαμπαν ἐκουνιόταν διαρκῶς.

—Ἦτανε καὶ ὁ κ. Κάρναλης στὸς πρόσφυγες;

—Βέβαια, βοηθοῦσε τὴν γυναῖκα του...

Ὁ Δημήτρης ὅταν ἀντελήφθηκε πὼς ἡ ἀδελφὴ του κοκκίνιζε γύρισε τὸ κεφάλι του ἀδιάφορος ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά. Ἀνεβαίνοντας τὰ μαρμάρινα σκαλοπάτια τῆς εἰσόδου ἡ ἀδελφὴ τοῦ Δημήτρη σταμάτησε στὸν πρῶτο καθρέφτη ἀριστερὰ πού ἄπλωνε τὸ καθαρὸ κρυστάλλο του σ' ὄλο τὸ ὕψος τοῦ τοίχου. Ἡ Δεσποινὶς Λίλη Μοροζίνη ἦτανε μιὰ κοπέλα πολὺ λεπτή, μὲ ὀλόξανθα κομμένα μαλλιά, μὲ μάτια γαλάζια, σκοτωμένα, πού ἐμιλοῦσαν ἀόριστα γιὰ μυστηριώδεις ντεμπελιές καὶ ἀνησυχίες. Τὸ ντεκολτέ της ἦτανε πολὺ ριχθὸ καὶ ἀγαποῦσε νὰ ντύνεται στὰ ἄσπρα ὅλες τὶς ἐποχές. Ἦτανε ἓνας φίνος βλαστός Ἀττικῆς κοριτσιίστικης ὁμορφιάς.

Μὲ τὰ κίτρινα μιλλιέτα στὶς τσέπες ὁ Δημήτρης βρέθηκε τ' ἀπόγεμα νὰ κυτᾶει τὴν πόρτα τῆς ἀραβωνιαστικιάς του. Ἦτανε ἀποφασισμένος, σοβαρός. Θὰ ἔπεφε στὸ σπίτι της σὰν μπόμπα, ἄν καὶ

δεν αισθανότανε, τὸ μυαλό του τόσο σφάλτο και ἐνεογήταν ὅπως τὸ
πρωί. Θι ἐσημιουργοῦσε τὴν εὐτυχία του. *τομ ἐσθ γὰρ ἄποφ ῥέλλον*
Τοῦ ἀνοιξε τὴν πόρτα ὁ ξάδερφος τῆς Ἀλίκης ὁ κύριος Πάρις
Βλαστός. Ἡ ὑπερέτεια εἶχε ἐξοδο, ἡ Ἀλίκη ντύνονταν, ἐβρόδηκε
ἐκεῖνος στὸ διάδρομο. Ναι δὲν εἶχε φύγει ἀκόμα ὁ κ. Πάρις. Ἐπρόκει-
το νὰ φύγει. Ἡ Ἀθήνα τοῦ ἦτανε ἕνας τόπος ἀρετῆς, προσφιλῆς. Βέ-
βαια και ἡ πατρίδα του ἡ Κωνσταντινούπολη εἶχε κ' αὐτὴ ὁμορφία,
ἀλλὰ καθε μέρος και μὲ τις δικές του χάρες... *ὁ ἐσθ γὰρ ἄποφ ῥέλλον*
— Ὅλα εἶνε ὠραία σ' αὐτὸ τὸν κόσμο κ. Μοροζίνη, ὅλα εἶνε ὁ-
μορφα. Ἐδῶ ζήτε μὲ τὰ ἀπαλά χρώματα τῆς Ἀττικῆς λεπτότητος,
περιστοιχίζεστε ἀπὸ σπασμένα λεικὰ μάρμαρα, ἐπιστῆς ἐκεῖ κάτω εἶμα-
στε ντεπέληδες, σκεπτικιστὰι, ὠραιολαθεῖς, ὄχι. ὄχι σὰς βεβαιοῦ, ἀ-
λήθεια εἶνε ὅτι σὰς λέγω, ἡ ζωὴ σας εἶνε λαμβος, ἐμὰς εἶνε σαρκί μι-
νός τε ἀτέλειωτο. Ἀνυπομονεῖτε ἴσως νὰ δῆτε τὴν ἀρραβωνιαστικιά σας,
μοῦ ελεγε πρὸ ὀλίγου : θι ντυθῶ σὲ τέσσερα λεπτά, μοῦ τὸ εἶπε αὐτὸ
πρὸ ἐνός τετάτοτον, ἂ νὰ κ' ὁ θεῖος... *τομ ἐσθ γὰρ ἄποφ ῥέλλον*

Ὁ κ. Πέτρος Βλαστός ἦτανε βουλευτής, Ἀηλαδῆ ὄχι δὲν ἦτανε
βουλευτής, εἶχε ἐκτεθεῖ βουλευτής μὲ τοὺς σοσιαλιστὲς ὑποψηφίους,
ἀλλὰ ἐξακολουθοῦσε ἰδίως μετὰ τις ἐκλογὲς νὰ μένει ἐκτεθειμένος στὰ
εἰρωνικά μειδιήματα τοῦ κόσμου, ὅπως εὐφρολογώντας εἶλεγε ὁ ἴδιος...

— Ὅστε ἀπόψε θι βγῆτε στὸ γλέντι μαζί, εἶπε ὁ θεῖος. Ἡ Ἀλί-
κη, Δημήτρη, ὑποσέθηκε γλέντι στὸν Πάρι ἀπ' ἐδῶ, εἶται λέει ἕνα
γλέντι ἀποχαιοστιατήριο, ἐπροσέβλεψε ἐννοεῖται τὴ δική σου γνώμη.
Χαχί, πὸς ἐξουσιάζει πάντοτε τὸ ἀδύνατον φύλο! Μπορεῖς Πάρι ;
βλέπεις παιδί μου νὰ μοῦ σφίξεις ἐδῶ αὐτὸ τὸ ελατήριον πὸν ἡγαλιῶν
μου ; γὰρ ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ τελειώσω ἕνα ἄρθρο... *τομ ἐσθ γὰρ ἄποφ ῥέλλον*

Προλατοῦσα τὰ πρωὶ μονάχος σὴ λακίδα τοῦ Ζαπτείου ποῦ
λέτε, ἕνας ἀναγκομιτωμένος γερός ἐργάτης μὲ ἕνα τσεκούρι ἄλοτο
μοῦσε, σκαφαλωμένος μὲ πολὺ ἐπιπόνητο τρόπο κ' εἶνα νηγιάν-
τιο, πεύκο στὸ βασιλικὸ περιβόλι ὁ ἥλιος ἐλευρτο πλάσθαι του και
τὸν εἰλιψε μὲ ἕνα ὀλοφύρο φῶγτρο. Αἰ παιδιὰ μου ἀνχοράτα και
σὲ μένα λίγη κίρηση... Ἦτανε τὸσον ὠραῖος, τόσο δυνατός! Τί δύ-
γαμη, τί ὠραῖος ἀμβολισμός, εἶνα καιρὸ νὰ πάρω τέτοια σὴν ἡγήσηση
Μουγλιασμένος ἀπ' τὴν ἀγνοεῖση πολιτικὴ οἰκονομία, ἀπὸ τις στατι-
στικὲς και τις ὑπολογιστικὲς θεωρίες τοῦ Μαρξισμοῦ βόηκα κ' ἐγὼ
ἕνα τρόπο γιὰ νὰ δώσω διέξοδο σὴν κάποια ποιητικὴ φλέβα ποῦ κρύ-
βεται μέσα μου. Ἀποτέλεσμα ἦτανε τὸ ἄρθρο μου. Ἐνας λυρικός ἀ-
φορεσμός, ἕνα κίρη τὴν ἄντ' οὗς Νιτρατότωσὲς μὲ βέλλους. Ἐχεῖ μέσα
του ὅλες τις ἐνδείξεις και τὰ σπέρματα μιᾶς μεγαλοφίας, ὅπως εἶπε
ἀνηψέ μου. Ὁ ἐργάτης, ὁ πειρημένος ἀπὸ φῶς ὀλόχουσε, μὲ ὑψομέ-

νο τὸ τσεκούρι του, ἡ μόνη ἀλήθεια τῆς ζωῆς, τὸ μόνο ντοκουμέντο
ποῦ εἶχε κανεὶς ἠθικὸ κ' ὠραῖο γὰ νὰ ὑπεραμυνθεῖ τῆς ἀσκαπῆς και
νευρασθετικῆς ζωῆς ποῦ περνάμε...

Ὁ κ. Βλαστός εἶχε ἕνα λευκὸ λευκὸ γενάκι, τὸ χάιδεψε λίγο και
ἐξακολουθῆσε, πέραντας θεση σὲ ἕνα ψάδινο κἀθισμα τοῦ κοριντοῦ.

— Μπορεῖτε νὰ ὑπομειδιάτε ὅσο θέλετε, σεῖς οἱ νεαροὶ ποιητὰι,
μπορεῖτε νὰ μειδιάτε ὅσο θέλετε. Εἶστε και σεῖς θύματα τῆς νευρα-
σθενείας τοῦ αἵωνα μας, εἶσατε και σεῖς ὑστερικοί μεταπολεμικοὶ ἀν-
θρωποκ' ἠχοῖς, ἠχοῖς γαλήνη σὴν ψυχῇ. Λέτε : Ἀσπάζου-
μαστε τὸ σοσιαλισμὸ, μὰ δὲν μποροῦμε νὰ περιφρονήσουμε και τὴν
ἐκτίμηση τοῦ αἵωνα μας. Νὰ τὸν χαιρεστε τὸν αἵωνα σας και τὴν ἐκ-
τίμησή του. Σῶπα, σῶπα, Πάρι, καταλαβαῖνω και προλαμβάνω τὴν
παράτησή σου, δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχει κανένα ἀλλὰ σὴ μέση, ζητᾶς
ἐκτίμηση ἀπὸ τοὺς σὴν γρόνους σου, μὰ οἱ γύρω σου, φίλε μου, εἶνε
τόσο κούρασμένοι ὄλοι! Ἀγοράζουν ἕνα βιβλίον ὄχι γὰ νὰ τὸ δια-
βάσουν, ἀλλὰ γι νὰ τὸ ἀγοράσουν, ἐλπίζω πὸς μὲ καταλαβαίνεις. Δὲν
ἐπῆρατε λοιπὸν μυρωδιά ἀκόμα, πὸς εἶσατε τὰ τελευταῖα παρηκα-
σμένα λειψανα τοῦ ἀστικῆς σας πολιτισμοῦ; ὅτι εἶχατε γι νὰ πῆτε
τὸ εἶπατε, ὅτι εἶχε νὰ δώσει ὁ ἀστικός πολιτισμὸς τὸ ἔδωσε παντοῦ
ἀκόμα και σὴς τέχνες. Ἐνας ἄλλος κόσμος ἀνοίγεται τώρα, ἕνα τρίτο
βασιλεῖο, μὲ ἄλλες συνθήκες, μὲ ἄλλες τέχνες μὲ ἀλλοιώτικη ζωή. Ζητᾶτε
τὴ δόξα ἐτὶ γλήγορα γλήγορα, εἶσατε ἀνυπόμονοι, ντρεπομαι γὰ
τὴ δόξα ποῦ ζητᾶτε, ἡ ἀδύνατη ψυχικότητά σας προθύμη πάντοτε
σὴν καλλιέργεια ἕνος σεβασμοῦ, δὲν εἶχε τὸ κουράγιο νὰ αισθανθεῖ
και νι γνωρίσει τὴν ὁμορφίαν μας ἠρωϊκῆς ἀρνησης... Καλά, καλά,
μὴ διαμαρτυρεσαι ἀνηψέ, μπορεῖ και νὰ ἐξαιρεῖσαι σὺ ἀπὸ αὐτὸ τὸ
σεῖς, ναι, ναι, ἐξαιρεῖσαι, μὰ μὴ μὲ διακόπτεις πρὸς Θεοῦ, εἶπα πὸς ἀ-
ποτεινομαι στὸ ἄρθρο μου κατ' εὐθείαν στους συντηρητικὸς μετα-
ρθμιστὲς και πὸς τὸ ἄρθρο μου τελειώνει ἐτσι : «...λοιπὸν δὲν
» εἶνε και τόσο παράξενον τὸ πὸς σὰς βλέπομε σταματισμένους ἐκεῖ
» στὸ ἀνώτερον σημεῖο τῆς μεταρθμιστικῆς ἐλασστατικότητάς σας
» ἀνεξέλικτους και ἀσπλους πατριώτες. Ἐγὼτε κατορθώσε νὰ στα-
» ματήσετε τὸ μυαλό σας σὴς ἐξορνητικὲς πτήσεις τὸν. Οἱ ζῶφρες
» σκιες τὸν προβλημάτων τῆς καθημερινῆς ἀδικίας, ὅταν περνᾶνε δι-
» πλα σας τίς δείχνετε μὲ τὸ μικρὸ σας δάκτυλο στὸ μυαλό σας και
» συ γι νὰ ὄψιθε αὐτοὺς ἐαυτοὺς σας. Αὐτὲς εἶνε οἱ σκιες τὸν
» ζῶφρων ἠρωϊκῶν. Δὲν ὀλοχθύνται τίποτε... »

Ὁ κ. Βλαστός εἶχε πάρει ἀκατάσχετη φόρα. Ἦτανε ἀδύνατον νὰ
σταματήσει. Ἐπανελάβε κἀνοντάς μὲ τὰ χέρια του διάφορα εἰρήματα
στὸν ἀέρα... *τομ ἐσθ γὰρ ἄποφ ῥέλλον*

— Ἐτὶ πολιτισμὸς σας ὅτι εἶχε νὰ δώσει τὸ ἔδωσε. Μιὰ καινούρια
ἀνατολή ροδίζει ἀπὸ τὴ μερὶ τοῦ ἠλιοφωτισμένου ἐργάτη μου. Ἀφή-
στε τον κ' αὐτὸν νὰ πωσθεῖσε ἕνα ἀκόμα χρώμα στὸ μωσαϊκὸ τὸν
χρωμάτων τὸν χρωμάτων τῆς ζωῆς. Κοιτάξετε και λυπηθῆτε ὅλα ἐ-
κείνα ποῦ ἐθαυμάσατε και ποῦ ὀνομάζονται αισθήματα, σκέψεις. Ὁ-

α κατάντησαν, στείρα, άγωνα χωρίς ζωή, χωρίς κατεύθυνση. Σήμερα ο άγαπητικός λείπει της καλής του : Σ' αγαπώ. Γιατί σ' αγαπώ ; Δεν ξέρω. Ίσως έπειδή άρέσεις στο φίλο μου, ίσως έπειδή φοράς κουρέλια της μόδας, ίσως έπειδή είσαι γυναίκα σὺ κι' εγὼ άνδρας και πρέπει να σ' αγαπήσω. Λέγε μου και σὺ πὼς μ' αγαπᾶς, εἶνε ανάγκη να τὸ λές αυτό, εἶνε ανάγκη ακόμα να μου δίνεις κλασσικὲς απαντήσεις, να κάνεις άστεία, κοινὰ άστεία, για τὰ ὁποῖα εγὼ θὰ κάνω πὼς γελῶ, και πὼς ευχαριστιέμαι. Ἐγὼ θὰ σοῦ λέω «είσαι ὠραία» και τὸ ὕφος μου θὰ εἶνε σοβαρό, μελοδραματικό, σὺ θὰ μ' απαντᾶς με τσακίσματα «μου τὸπαν κι' ἄλλοι» και εγὼ θὰ σκαίω στα γέλια για τὴν έξυπνη απάντησή! Τίποτε καλύτερο δὲν θὰ μπορούσαμε να ποῦμε μεταξὺ μας, ἄλλὰ ἂν τὰ βαριήσω κι' αὐτά, ἔλα ἐπὶ τέλους στήν ἀγκαλιά μου να ξεπερδεύουμε σιωπηλά...

Ἡ τέχνη σὺν καθρέφτης τῶν συνθηκῶν αὐτῶν τῆς σύγχρονης ζωῆς εἶνε κι' αὐτὴ ἓνα ὕστερικό ὄργανέτο, μοιάζει με μιὰ ξεκουρντιστὴ λαντέρνα πὺ ἐπιχειροῖ να παίξει ἓνα εὐθυμο παλὸ βιαστικό μᾶρς, εἶνε τὸ ξεχαρβαλωμένο λαούκι μῆς γεροντοκόρης, πὺ τραγουδεῖ νεανικὴ τραγούδια. Μὰ ἂν ἐλιχειροῦσε κανεὶς να μιλήσει για τὴν Ἑλληνικὴ τέχνη θάτανε ἄληθινὴ κωμωδία. Στις ἄλλες χώρες τέλος πάντων, ὅταν οἱ ποιητὲς δὲν εἶχανε τὸ κουράγιο να γίνοντε προφήτες και ἀπόστολοι ἑνὸς κοσμοπολίτικου μέλλοντος, εἶχανε τοῦλάχιστον τὴν πρόνοια να συγχρονιστοῦν με τὴν μεταβατικὴ περίοδὸ μας τὴν ασθениκιά, γινόμενοι ασθениκοὶ ποιητὲς, ποιητὲς πὺ ἀναζητοῦν ασθениκὲς και θαμπὲς δόξες.. Μὰ ἔδῳ ; Ἐδῳ εἶνε σωστὴ κωμωδία. Ἐχεις ἓναν Παλαμᾶ πὺ σοῦ προφητεύει ἀπολυτρώσεις φυλῆς, πὺ σοῦ μιλά με γλῶσσα σανσκριτικὴ, συναρομολογημένη με τὴν πρέσσα, στήν πὺ ξερὴ και δύσκαμπτὴ τεχντροπία. Καὶ ὅλα αὐτά για να σὲ κάνει να αἰσθανθεῖς ἐσὺ τὴ συγκίνηση πὺ ἀποκομίζει αὐτὸς ἀπὸ τὴ φουστανέλα τοῦ Κολοκοτρώνη ! Καὶ εἶνε σίγουρος πὼς ἐπέτυχε !.. Μπορεῖ και να τὸ ἀποδίδει αὐτό, στήν κατανάλωση τῶν βιβλίων του, εἶνε σίγουρος πὼς τὸν νοιώθουν, πὼς τὸν ἔχουνε μέσα στήν ψυχὴ τους ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Εἶνε λείπει ἔθνικὸς ποιητὴς. Δὲν τ' ἀκούσατε τὰ τραγούδια του ; Καλὲ τὰ τραγουδᾶνε στὸ δρόμο ὅλοι οἱ Ἕλληνες πολίτες τὰ τραγούδια του τὸν προφητικό του, τὲς ἑκατὸ φωνὲς του, ἔξέχασε μόνο πὼς ἔνας ἔθνικὸς ποιητὴς βαστά ὅσο και ἓνα ἔθνος, και πὼς ἓνα σύγχρονο ἔθνος δὲν εἶνε παρὰ ἓνα χαρτάκι πὺ γυρίζει ἀπ' τὴν ἀνάποδη με τὸ πρῶτο φύσημα τοῦ ἀνέμου. Καὶ να ὁ ἀνεμος ὁ καθαριστής, ὁ ἀναποδογυριστής. Ὁ ἡλιοφώτιστος ἐργάτης μου ! Φέρνει μαζί του καινούριο κόσμο ἰδεῶν και σκέψεων, ποὺς λοιπὸν θὰ τὸν νοιώσει τὸν κόσμο πὺ φέρνει ;

Ὁ θεῖος ἐχαμήλωσε τὴ φωνὴ του.

—Τί κάθομαι ὁμως και σᾶς φλυαρῶ τὴσ ὠρα ἄδικα τῶν ἀδίκων εἶπε, ξεκουρντισμένη Πάρι, νέε ποιητή.. Δὲν ζητᾶς τοῦλάχιστον κανένα πρόλογο ἀπ' τὸν Παλαμᾶ για τὴν ποιητικὴ σου συλλογὴ ; Γράφει ἄραδες προλόγους. Θὰ τὸν ζητήσεις σπῖτι του, θὰ πάρεις νηστίσιμο ὕφος και θὰ τοῦ φιλήσεις τὸ χέρι, ἔτσι ἄκουσα πὼς τὸν ἐπισκέπτονται οἱ νέοι ποιητὲς, μὰ καλὲ ἐσὺ, εἶνε ζήτημα ἂν πρόσεξες ὁ,τι

εἶπα εγὼ ὡς τώρα, αἰ ; Εἶμαι βέβαιος πὼς δὲν με παρακολούθησες δὲν εἶν' ἔτσι ; ἔκουράστηκες, νᾶτα αὐτὰ πὺ ἔλεγα, ἔκουράστηκες !...

—Μὰ καλὲ θεῖε μου δὲνω τὸ παπούτσι μου. Μὲ συγχωρεῖτε κ. Μοροζίνη πὺ σᾶς γύρισα τὴ ράχη, τί ψευτοκορδόνια, Θεέ μου τί ψευτοκορδόνια...

Δημήτρης μπροστὰ σὲ κείνη τὴν ἐπαναστατικὴτητα τοῦ θεῖου τῆς ἀρραβωνιαστικιάς του, ἔδοκίμασε ὅλα τὰ συναισθήματα ἑνὸς ἡλίθιου, πὺ δὲν προλαβαίνει να νοιώσει, να σκεφθεῖ.

Αὐτὸ τὸν ἔκανε ὅλο ἔκεινο τὸ διάστημα να βρίζει ἀπὸ μέσα του τὸν ἑαυτὸ του και να τοῦ λέει πὼς με τέτοιο νεουριασμένο μυαλὸ τοῦ εἶχε ἔκεινο τὸ ἀπόγεμα δὲν θὰ ἔπρεπε ν' ἀνοίξει καθόλου τὸ στόμα του για συζήτηση οὔτε για ἀνακοίνωση ἐπὶ τῶν κτιρίων μιλλιέτων. Περιοργο, περιοργο ἄληθεια, ἔνω καλὲ εἶχε τὴσ διατύγεια τὸ πρωτὶ. Ἄπέδιδε μέρος τῆς ἡλιθιότητος του και στήν ἀναπάντηξη ἐμφάνιση τοῦ Πάρι. Ὁχι κι' αὐτὸς ἀδερφε με τὴν ὠρα του ἦρθε... Καὶ θὰ τὸν τῆγαιναν και περίπατο, τί μαρτύριο ἐπὶ τέλους...

Και ἔνω ἀνακάτωνε ὅλα αὐτὰ στὸ κεφάλι του ὁ Δημήτρης, παρακολουθοῦσε με κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ τὸν κ. Βλαστὸ στὴ φὸρα τῆς γλῶσσας του, ἔνω με τὰ μάτια ἀπλανῆ διάβαζε τὸν τίτλο μᾶς φοβερῆς εἰκόνας τοῦ παποῦ τῆς Ἀλίκης τοῦ κλειδαρᾶ, πὺ κοσμοῦσε παρᾶξενά τοὺς τοίχους ἔκεινον τοῦ κοριντιό.

Εἶς τὸ δεξιὸν μου χέρι τὸ ραβδάκι μου κρατῶ

Τὸ δὲ τέχνης ἐργαλεῖον ἔχω εἰς τ' ἀριστερό.

Ἰστορήθηκα τὸ ἔτος ὀγδοήκοντα ἑννιά

Ἐπὸ τῆς χειρὸς υἱοῦ μου Νοεμβρίου στᾶς ἑπτὰ...

Θεέ μου τί ἰδέα, τί τίτλος για κάδρο, τί προστυχιά, και τὸ φύλαγαν λείπει ἔκεινο τὸ κάδρο σὺν κειμήλιο και ἦτανε μορφή λείπει ἔκεινο τὸ φοβερό ψόφιο κρανίο...Τί ἰδέα ὁ παποῦς με ἓνα κλειδὶ στὸ χέρι.. Ἐπὶ τέλους θὰ τὴν ἔπρεπε, θὰ τὴν ἐκλεβε, ἂν ὄχι σήμερα, αὔριο, ἂν ὄχι αὔριο τὴν ἄλλη μέρα, θὰ τὴν ἔπρεπε ἀπ' ἐκεῖ, θὰ καιγαν ὅλα τὰ ἐνθύμια πὺ τους ἐσύνδεαν με γονεῖς, με συγγενεῖς, ὄχι δὲν ἦτανε δυνατόν να ζήσουν με γονεῖς γύρω τους. Ἦθελε να τὴν αἰσθάνεται μονάχη τῆς ἐντελῶς ἐλευθερῆ, τοῦ ἔκανε κακὸ να συμπαιθεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ὅλες τὲς ἀσχημῆς τῶν δικῶν τῆς...

Ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κοριντιό ἀκούστηκε ἓνα θροῖσμα. Ἦτανε ἡ Ἀλίκη πὺ μπήκε μέσα ὅπως ἓνας δροσερὸς ἀνεμος. Ἐφοροῦσε μιὰ κίτρινη χουσαφιὴ ὄργαντίνα με ἓνα κατακόκκινο ρόδο στὴ μέση. Ἦτανε ἂν κορᾶστὸς ὠραία. Οἱ τρεῖς κύριοι στήν ἀρχὴ τὴν ὑποδέχτηκαν με σιωπηλὴ κατάπληξη. Ἐπειτα ὅσο ἔκεινη ἐπλησίαζε, ἄρχισαν να βάζουν μικρὲς ἐνθουσιαστικὲς κραυγὲς. Ἦτανε ὠραία, ἦταν ὠραία κι' ὁ Δημήτρης πὺ ἐνοιωθε τὸν ἑαυτὸ του ἡλίθιο κείνο τ' ἀπόγεμα ἔκατάπιε πολλὲς φορὲς τὸ σάλιο του βλέποντάς τὴν να ἔρχεται. Καὶ ἦρθε κατ' εὐθειαν σ' αὐτὸν ὅπως ἐσυνήθιζε, ἀπλώνοντας τὸ ἀπαλὸ μαγογιλό τῆς εἰς τὸ καθισρωμένο φιλι τοῦ χαιρειτισμοῦ.

Μάλιστα.

Ἦτανε ἄληθεια.

Τὴν ἐκρατοῦσε στήν ἀγκαλιά του. Ἐτσαλάκωνε με τὸ μπράτσο

του την οργανικήν της πού της ἐξήθε με μυστικὸν ἀπειρῶν τῶν τοσμή-
 μέσ, τοῦ ἀφθονοῦ κρομμίου της. Νὰ τοῖ ξαγθῆ της κεφάλι, τὰ ἀγαθὰ
 της τοίνουρα, ἡ μήτι τοσμής, τὰ χέρια της, τὰ μακρὰ της πόδια. Ἐ-
 κουνιότανε! Ἐβράδεις τῆ γῆ. Ἐκουνιότανε ἡ τὸ δαμάτιο πλημύριζε
 ἀπὸ ζωὴ με τὴν κρυσταλένια φωνή της. Ἐσάλανε, ἐκυμάτιζε. Νὰ πὸ
 ἕνα της σὸδι τραβῆ, ἐπειτὰ ἀλλο, ντακίζει τὴ μέση της, πῆ φωνή
 της, τραπατῆ, γίναν πάντοτε μιὰ περιττὴ κίνηση, μιὰ κίνηση, χωρὶς
 πρακτικὸ σκοπὸ, μιὰ κίνηση ποῦ δὲν ἦταν ἀπαραίτητο νὰ γίνεῖ. Ἄλλα
 ποῦ εἶνε κίνηση ὠραία, μιὰ μουσικὴ κίνηση ποῦ τὴν προσδιορίζει
 ποῦ τὴν κάνει νὰ εἶνε... ἐκείνη, ἐκείνη, ἐκείνη ποῦ ἔνι ποῦ ὅταν κὸτ
 λιο. Καὶ ὁ Δημήτριος εἶνε εὐτυχής. Ἐστὶ ἀάνα, στὴν εὐτυχίᾳ του
 βρίσκει μιὰ εὐκαιρία ποῦ δὲν τὸν βλέπουν, γὰ νὰ ἀκουμπήσει τὸ με-
 γάλον δάκτυλο τοῦ χεριοῦ τοῦ στὴ μήτη του, καὶ ἰκνιάζοντας, στροβι-
 μοῦτσουνα τὸν παποῦ τῆς Ἀλίκης, τὸν κλειδοῦ, νὰ κοινάει ὅπως πᾶ-
 νότστις τρύπες ἐνὸς κλαινέτου τὰ ἄλλα, του δάκτυλα... Ἐπειτὰ ἀρ-
 χινᾶ ὁ ἴδιος νὰ τοὺς προτείνει ἰδιασκευάσεις. Θὰ πῆγαινε, σπῆτι, του
 μιὰ σαγιμῆ, ὡς τόσο αὐτοὶ μπορούσαν νὰ προχωροῦν καὶ νὰ τὸν πε-
 ριμένουν στὴν Ὀμόνοια. Θὰ πῆγαινε νὰ τοὺς φέρεῖ τὴ μικρὴ μερσεν-
 τές του γὰ νὰ τοὺς κατακυλίσει ἀπαλὰ εἰς τὴν μακάδα τοῦ Παληοῦ
 Φαλήρου. Βέβαια θὰ τὸν διασκευάσῃ τὸν Πάρι, ἦταν δυνατόν, νὰ
 τὸν ἀφήσουν νὰ φύγει ἔτσι; Κάτι ψιθυρίζεται καὶ γὰ τὰ Ἀ-
 θηναῖκα γλέντια, θὰ τὸ δῆτε.

Ὁ Δημήτριος βρῖσκαται κι ὅλας ἐξῶ. Περνᾷ τραγάτος τὴν αλα-
 τεία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ στὸ ἀφθονο φῶς τοῦ ἡλιοῦ βλέ-
 πει τὸ νεκρόσημο τῆς Ἑλένης Δεληβορηῆ ξεσοκισμένο, θυμίζεται τὴ
 χθεσινὴ βραδυά, καὶ παίζοντας ἕνα ἄσκοπο σάλτο ψιθυρίζει «ἐτὼν
 ὀγδόντα, ἐτὼν ὀγδόντα φιοῦ! ...»

Ἐπειτὰ σκοτυάται μπροστὰ στὸν Ἁγιο Κωνσταντῖνο ποῦ με-
 τὸ εἰκονοστάσιο ζητάει ἐλεημοσύνη ..

Τὸν πιάνει οἶκτος γὰ τὸν Θεό! βγάξει ἕνα εἰκοθπεντάοικο καὶ τὸ
 χώνει στὴν τρύπα τοῦ κουτιοῦ. Δὲν χωρεῖ. Τότε τὸν Δημήτρη τὸν
 πιάνουνε γελαστὰ νεῦρα βγάνει τὸ σουγιά του καὶ σπρώχνει τὸ εἰκο-
 σπεντάοικο στὴν τρύπα.

— Ἐλα πάρε καὶ σὺ φουκαρᾶ λέει, καὶ φεύγει...

Καὶ τώρα ὁ Δημήτριος βρῖσκαται μέσθ στὴν μερσεντῆ του πηγαί-
 νοντας νὰ συναντήσῃ τοὺς ἐκείνους στὴν Ὀμόνοια. Τὸν περιμένουν
 ἐκεῖ ὠραῖοι ἴσοι με χαμόγελο στὸ γέλι.

— Γιατί Ἀλίκη ἐβγαλῆς τὸ ρόδο ἀπ' τὴ μέση σου;

— Δὲν ἀρέσει στὸν Πάρι Δημήτρη, κι ὁ Πάρις εἶνε καλλιτέχνης,
 ἀπάντησε ἡ Ἀλίκη....

Καὶ ὁ Δημήτριος ἔχασε τὸ κέφι του.

Μπαίνουν στὸ αὐτοκίνητο. Ὁδηγᾶει ὁ ἴδιος. Ἀνάμεσα ἀπ' τῆς
 ἀκτίνες τοῦ τιμονιοῦ βλέπει ἄσκοπα τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴ ζωὴ, ἀ-
 σήμαντη, καὶ βαρετὴ νὰ κυλάει. Δὲν σκέφτεται τίποτε, μονάχα ὁ θό-
 ρυβος τοῦ μοτέο ἔρχεται στ' αὐτιά του καὶ τοῦ φαίνεται πὼς λέει:

Γευγελή καὶ Δοϊράνη, Γευγελή καὶ Δοϊράνη. . . .

ΓΙΑΝΝΗ Δ. ΜΟΥΡΕΛΛΟΥ

ΣΑΝ ΗΜΟΥΝ ΒΟΣΚΟΣ

Η ΡΗΝΙΩ

Ἐγὼ κι ὁ Μανώλης παραμονεύαμε ἀπ' τὴ μουρνιά μὲς στὸ κη-
 ποῦλι, πίσω ἀπ' τὸν αὐλότοιχο τοῦ Καλετῶν Μαθιοῦ. Ὁ Γιώργης
 εἶχε σκαλώσει στὸ χαμηλὸ δῶμα τοῦ σταύλου καὶ περιμένε. Μιὰ στιγ-
 μὴ ἡ πόρτα τῆς «Λοτζέτας» ἀνοίξε καὶ μιὰ μαύρη σκιὰ προχώρησε.

Κάτι σιγανὲς μυλιές, λίγα βουβὰ πατήματα στὸ μαλακὸ χῶμα καὶ
 σὲ λίγες στιγμὲς νὰ τὸ Γιώργη κοντὰ μας τραβῶντας ἀπ' τὸ χέρι τὴ
 Ρηνιῶ, τὴν κόρη τοῦ Καπτὰ Μαθιοῦ. Πατοῦσαν κ' οἱ δυὸ στὶς μύ-
 τες τὼν ποδιῶν.

— Καλησπέρα, σιγομουροῦρις κείνη σὲ σαστισμένη.

— Καλησπέρα, εἶπα κ' ἐγώ.

— Ἄντες: Δρόμο, γλήγορα, μᾶς λέει ὁ Μανώλης, ὁ πιὸ γέρος
 μας, κι ὁ πιὸ γνωστικός μας, κι ὄλοι ξεκινήσαμε μέσ' ἀπ' τὰ χωρά-
 φια.

Δὲν μᾶς ἐκατάλαβαν κ' ἔτσι γλήγορα καὶ πετυχεμένα γίνηκεν ἡ
 κλεψὴ τῆς Ρηνιῶς. Πήραμε κάτω τὸ Λαγκῶ κ' ἐξαθήγαμε μέσ' στὶ λιό-
 φυτα. Οἱ σκύλοι τοῦ χωριοῦ γανγίζανε σὺν βαρδιάνοι, ποῦ ὁ ἕνας
 παίρνει τὴ φωνὴ τ' ἄλλουνοῦ κ' ἡ φωνὴ κεινοῦ ποῦναι κοντὰ μα-
 φτάνει πιὸ δυνατὴ κ' ἡ ἄλλη ὅσο μακρὰ νῆ θαμῶναι καὶ πλαντᾶ. Μὰ
 κι αὐτὲς σβύσαν σὲ λίγο στὴν ἡσυχία καὶ στὴ γαλήνη ποῦχε ξαπλωθῆ
 στὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ. Σὲ μιὰ ὥρα μέσα βρισκόμαστε στὸ σπήλιο
 τοῦ Καμηλάρη.

Εἶχαυ' ἀφήσει τὸ Νικολιὸ «νὶ βλέπη» τὴ μάντρα καὶ τοῦχαμε
 δώσει τὸν ἕνα γχοᾶ, γιὰ νὰ πυροβολήσῃ πρὸς τὸ μέρος τοῦ χωριοῦ
 ποῦ πηγαίναμε, ἀν ἦτανε ἀνάγκη κι' ἀν ἔφταναν κλέρτες.

— Νικολιόοοο! Ἐ, Νικολιόοοο! τοῦ φώναξεν ὁ Μανώλης ἀπὸ

μακρού.

—Έεε, ἀπηλογήθηκε κι' αὐτὸ κ' ἡ φωνή του «δαμνὴ-δαμνὴ» ἀκούστηκε μακρὰ ν' ἀντηχᾷ μέσα στὴν ἀπόλυτη νυχτερινὴ ἡσυχία.

Σὲ λίγο φτάσαμε κεῖ πού βρισκότανε.

—Εἶδες προῶμα ; ρώτησε σιμώνοντας τὸ ὁ Μανώλης.

—Ναί. Εἶδα.

—Ἴντα ;

—Τὴν Πούλια ! Ὅτι και βγήκε κι' ἄρχισε νὰ γελᾷ. Μεσάνυχτα νὰ λέω μπλεῖο.

—Τ' ἀντράκι μου κάνεις ἐδᾶ, φοβισάρι ; Ἔ ; ντὶ δὲ θυμᾶσαι, μορῆ, προθὲς ἀργά, πού δὲν ἤθελες νὰ κατεβῆς κάτω στὸ σπήλιο σὰ μούπεσε τὸ μαχαῖρι μου ;

—Μά... ἐκεῖ, λέω φοβοῦμαι, γιατί εἶνε σκοτεινὸ καὶ τὸ φανταξό...μου τῶπεν ἡ μάννα μου, πὼς πιπλίζει τὸ αἷμα...

—Σόπα, κερατᾶ, μὴ λὲς κουζουλάδες.

Σίμωσα κ' ἐγώ. Ὡς τόσο ἔφτασε καὶ τὸ ζευγάρι ποῦχε παρατομίνει πίσ' ἀπὸ μᾶς κάμποσα ζάλα.

Βρήκαμε τὸ Νικολιὸ καθισμένο διπλοπόδι ἐξὼ ἀπ' τὴ μάντρα... Εἶχαμε ἀκούσει ἀπὸ μακρὰ τὸ τραγοῦδι του. Ποιὸς ξέρει ; Ἴσως γιὰ νᾶχη συντροφιὴ τὴ φωνή του καὶ νὰ ξεφοβᾶται.

Δίπλα στὴ φωτιὰ μέσα στὴ μάντρα, περασμένο σὲ πριένια σούβλα, ἦταν ψημένο ἓν ἀρνάκι. Τῶχαμε ἐτοιμασμένο ἀπὸ βραδύς.

Τώρα καὶ τοεῖς μέρες εἶχαμ' ἀποφασίσει τὴν κλειψί. Ἡ Ρηγιὸ τῶξερε. Εἶτανε συνεννοημένες μετ' τὴ γειτόνισσά της τὴ γρᾶ Στάθαινα. Κανένας ἄλλος δὲν τῶξερε παρά μιὰ ψυχοκόρη ποῦχανε στὸ σπήλι τους.

Μὴ ἡ Ρηγιὸ ἦταν βέβαιη, πὼς κι' ἂν τὴν σκίτωναν δὲ θάνοινε τὸ στόμα της μήτε προτύτερα, μήτε τώρα γιὰ νὰ μαρτυρήσει μετ' ποῖο ἔφυγε.

Ἔτσι μᾶς εἶπεν ἡ Ρηγιὸ.

Βιαστικὰ κάτσαμε γύρω στὸ σοφρᾶ καὶ πὸ βιαστικὰ ἐγὼ κι' ὁ Μανώλης στρώσαμε τὴ γρειαζούμενα. Πίσω ἀπ' τὸν καντηλιέρι μετ' τὸ θαμπὸ λιχνάρι καθότανε ὁ Γιώργης καὶ δίπλα του ἡ Ρηγιὸ. Κοίταζεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲς στὸ μισοσκῆταδο καὶ κάπου κάπου ἐγγίζαν τὰ χέρια τους. Ἐμεῖς κάναμε πὼς δὲ θωρούσαμε κ' ἤμαστε δοσμένοι στὴ δουλειὰ μας σὶν καλὲς νοικοκερές. Κάπου-κάπου τὸ ζευγάρι ἄρχισε νὰ κρυφομιλᾷ κι' ὁ Μανώλης μιὰ στιγμὴ ξερόβηξε.

—Υπομονή... υπομονή κι' ὅπου κι' ἂν εἶνε... μουρμούρισε πειραχτικά.

—Σώπαινε, γιατί εἶναι ντροπή, τοῦπα μετ' σιγανὴ φωνή κι' ἐγώ. Ὅλοι γελᾶσαμε σεμνά.

Αὐτὸς ἐσώπασε. Τὰ πρόβατα μετασαλεύανε κάπου-κάπου καὶ τὰ κουνούνια τους γεμίζανε παράξενους ἤχους τὸ μακρὺ μυστηριώδικο σπήλιο. Τὰ κουνούνια φτάναν ὡς κάτω βαθεῖ στυοὺς σταλαχτήτες, πού σὰ στοιχειωμένα θέρει στέκονται κρατῶντας σὶ κερᾶλια

τους πάνω τὴν τεράστια σκεπὴ τοῦ σπήλιου.

Ἡ σκεπὴ ἐμοιάζε σὰ πέτρινος οὐρανὸς κ' οἱ σταλαχτῆτες σὰν ἀπολιθωμένοι υιάνες, πού τὸν σήκωναν.

Κάπου τὸ καμπανέλι τοῦ τράγου μας χτυποῦσε κι' αὐτὸ κι' ὁ ἤχος του μὲς σὶν κουνούνια καὶ τὰ «λεριῖ» τῶν προβάτων συμπλήρωνε τὴν ἀρμονία τῶν γλυκῶν ἤχων, πού ξυπνοῦσε χίλιους πόθους μέσα μου.

Σὰν ἦταν ὅλα ἔτοιμα, σιμώσαμε γύρω στὸ σοφρᾶ ὅλοι καὶ τὸ Νικολιό, κι' αὐτὸ μαζί μας, πού κάθε τόσο κοίταζε περίεργα τὴ Ρηγιὸ καὶ τὰ μάτια του στράφτανε σὲ κάτι πειραχτικὰ παιγνηδιαρίσματα πρόωρον πάθου.

—Στ' ὄνομά σου, Θεέ μου. Καλῶς δοίσετε. Ὅριστε. Εἶπα στὸ ζευγάρι.

—Καλῶς σᾶς εὐρήκαμε, εἶτε μετ' σιγανὴ φωνή κ' ἡ Ρηγιὸ κ' ἔκαμε τὸ σταυρὸ της προτοῦ πιάσει τὸ πιροῦνι.

Τὸ Νικολιό τὴν κοίταζε καλὶ-καλὰ στὰ μάτια. Ἦταν πρώτη φορὰ πού τὴ θωρούσε μὴ ἦταν καὶ πρώτη φορὰ ποῦπερνε μεροδικὸ ἀπὸ κλειψί. Μοῦ φάνηκε πὼς διέβαζε μὲς στὰ μάτια του τίς σκέψεις του, Πότε τάχα κι' αὐτὸ θάκλεφτε μιὰ κοπελιὰ καὶ νὰ τὴν πάη στὴν μάντρα του ἢ σὶν μάντρα τῶ φιλωῦ του, σὰν τὸ Γιώργη μετ' τὴ Ρηγιὸ ; Τοὺς κοίταζε, τοὺς κοίταζε κατάματα καὶ δὲν ἐτρογγε. Ἡ Ρηγιὸ τὸ θωρούσε καὶ κρυφογελοῦσε δείχνοντάς το μετ' πλάγεις ματιὰς στὸ Γιώργη πού κρυφογελοῦσε κι' αὐτός.

—Καλῶς νὰ σ' εὔρω, Γιώργη, λέει ὁ Μανώλης σηκώνοντας τὸ ποτήρι του.

—Καλῶς νὰ δοίσης.

—Καλὶ ξέτελα νὰ δώση ὁ Θεός, συμπλήρωσεν ὁ Μανώλης κι' ἦτι.

—Εὐχαριστοῦμε, εἶταν κ' οἱ δύο τους ὁ Γιώργης κι' ἡ Ρηγιὸ.

Τὸ ποτήρι ξαναγέμισε κι' ἀπ' τὴ Ρηγιὸ πῆγε στὸ Γιώργη κι' ἀπ' αὐτὸν σὲ μένα καὶ τελευταῖα στὸ Νικολιό, πού χωρὶς νὰ πῆ καμμὶ εὐχὴ κείνο τὸ βράδυ, ὅπως συνήθιζε, τὸ ρούφηξε χτυπώντας τὰ χεῖλιά του.

—Καλὶ στέφανα, τοὺς εὐχήθηκα σηκώνοντας πάλι τὸ ποτήρι μου.

—Εὐχαριστοῦμε, κουμπάρε, μούπαν κ' οἱ δύο τους, γιατί εἶχαμε πιάσει χέρι μετ' τὸ Γιώργη νὰ τὸν στεφανώσω.

Ἐφάγαμε κ' ἤπιαμε. Μὴ πάντα βιαστικά. Τὴ βιάση τὴν ἔδινε ὁ γαμπρός. Ἦταν σὶν σαστισμένος. Σὲ λίγο σηκωθήκαμε ἀπ' τὸ σοφρᾶ. Τὰ πρόβατα μετασαλέψανε πάλι καὶ τὰ κουνούνια τους ἀντήχησαν στὸ σκοτεινὸ βέθος τοῦ σπήλιου τοὺς γλυκοὺς ἤχους των.

—Νικολιό, πάρε τὴν ἀνάπλα σου κι' ὄσω. Ἐλα μαζί μας. Ἐμεῖς θὰ κοιμηθοῦμε κάτω ἀπ' τὴν κεραιά.

Αὐτὸ μᾶς κοίταζε πονηρά, πῆρε τὴν ἀνάπλα του καὶ τὴν ἀσκομαντούρα του καὶ μᾶς ἀκλουθῆξε. Μοῦ φάνηκε πὼς κρυφογέλασε. Φεύγοντας κάπου κάπου ἔρριχνε τὰ μάτια του στυοὺς δύο πού ἀπόμειναν. Ἐμειναν μέσα ὁ Γιώργης κ' ἡ Ρηγιὸ.

Σὲ λίγο ἦταν ἡσυχία. Τίποτα δὲν κουνιότανε. Κανένας θόρυβος, καμιὰ ταραχή. Κάπου-κάπου κανένα βουβὸ κουνούνισμα μὲς στὸ σπήλιο κ' ὕστερα πάλι σιωπὴ κ' ἡσυχία. Εἶχαμε πάει χαμηλὰ ἀπ' τὴν πίσω μεριὰ τοῦ σπήλιου ὡς ἑκατὸ διακόσια μέτρα, εἴς τὸ πὺρ τοῦ θεοῦ. Τὸ κρῶδ δὲν ἦταν δυνατὸ. Ὁ οὐρανὸς κατακάθαρος καὶ τὰσπρα σταζανε φῶς. Μητε φύλλο δὲν κουνιότανε. Μιὰ ἡσυχία ἀπόλυτη.

Μιὰ στιμὴ μού φάνηκε πὼς ἄκουσα τὴ Ρηγιὸν νὰ μιλά κ' ὕστερα τὸ Γιώργη. Μιὰ ἀνατριχίλα ἐπιασε τὸ πετσομένο καὶ σκληρὸ κορμί μου κ' ἕνα μουδιασμα μ' ἔκαμε νὰ μετακινήθω. Τὸ ἴδιο κ' ὁ Μανώλης ποῦκανε κ' αὐτὸς τὴν κοιμισμένο.

Ἐκείταζα τ' ἄστρα κ' ἄφηνα τὸ μάτι μου νὰ βουτᾶ βαθεῖα στὸ μαῦρο ἄπειρο, παίζοντας κάπου-κάπου μ' ἄστρα ποῦκάναν ματιές. Μακρὴ σ' ἕνα μετόχι κ' ἔξιν γιὰ δευτέρη φορὰ οἱ πετεινοί. Δὲν μπορούσα νὰ κλείσω μάτι. Κάτι κοντὸ μὲ βασάνιζε. Ἦταν ἡ τυραννία τῆς σάρκας μου στὴ λαχτάρα καὶ στὴ ζήλια, ἢ ἦταν κάποιον μαῦρο προαίστηγία ἀπὸ κείνα, πού ἢ ψυχὴ τ' ἀνθρώπου σὲ κάτι περιεργές στιγμὲς θωρεῖ πὺρ κατακάθαρο ἀπ' τὴν ἴδια τὴν ἀλήθεια; Μιὰ στιγμὴ ἕνα σιγὸ ἀερίκι ἀνατάραξε τὴ σκληρὰ φύλλα τῆς χαρουπιᾶς καὶ τὰ χαμόκλαδα κίτω ἄφηναν ἕνα βουβὸ ἦχο, εἴς τὸν τράβηγμα ποκαμίσου φειδιοῦ.

Δὲν μ' ἔπερ' ὁ ὕπνος. Κι' ὁ Μανώλης στριγογύριζε. Εἶχαμε τίς ἴδιες σκέψεις. Τὸ καταλάβαινα. Μιὰ στιμὴ μού φάνηκε πὼς ἄκουσα ζάλα καὶ μιλιές κοντὶ στὸ σπήλιο.

—Μανώλη, ξύπνα.

—Ξυπνητὸς εἶμαι. Ἦντα θές;

—Στὸ σπήλιο μιλοῦνε.

—Ἐ, μιλοῦνε! Θάνα ἢ Ρηγιὸν κ' ὁ Γιώργης.

—Ναὶ ἢ Ρηγιὸν κ' ὁ Γιώργης, μά....

—Κοιμήσου. Παράξενος εἶσαι. Ποῦ σοῦ φάνηκε;

Καὶ βιαστικὸς γύρισ' ἀπ' τ' ἄλλο πλευρὸ, εἴς τὸν νὰ βιαζότανε νὰ βρῇ τίς γλυκεῖες σκέψεις πού τοῦ πῆρε ἢ κουβέντα μου. Τὸ μιλῆμά μου σὶν νὰ τὸν στενοχώρησε. Τὸ κατάλαβα ἀπ' τὸ ὕφος πού μού μίλησε. Ἐγείρα πάλι πᾶνω στὸ μπόρσο μου. Μιὰ δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κ' οἱ μιλιές δυνάτεψαν. Πετᾶχτηκα πᾶνω. Κι' ὁ Μανώλης ἦταν ὀρθός. Καὶ τὸ Νικολιὸ ποῦχε γείρει σ' ἕνα σκίνο πετᾶχτηκε κ' αὐτὸ.

—Μιὰ ἰνιάνε; μᾶς ρώτησε. Ἐ;

Ἐσεῖς δὲν τοῦ μιλῆσαμε μίχαμε καρφωμένα τὰ μάτια μας πρὸς τὸ σπήλιο καὶ τεντωμένα τ' αὐτιά μας γιὰ ν' ἀκούσωμε.

—Πάρε τὸ τουφέκι σου, Ροῦσο. Κακὸ θὰ γενῆ μού λέει βιαστικὸ ὁ Μανώλης, ἀρπάζοντας κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι του τὸ κοντὸ του τουφέκι.

Βιαστικὰ πεταχτήκαμε κατὰ τὰ βραχάκια πηδώντας σὰν ἀγρίμια. Δὲν εἶχαμε προχωρήσει λίγα ζάλα καὶ μιὰ τουφεκιὰ φώτισε σὶν ἀστραπή.

—Ὡ μάννα μου, ἀκούσαμε τὴ φωνὴ τοῦ Γιώργη καὶ σὲ λίγο πὺρ σιγανὰ, Μανώλη, Μανώλη, Ροῦσο.

Τρέχαμε μ' ὅλη τὴ δύναμή μας γεμίζοντας τὰ τουφέκια μας στὸ δρόμο πού τρέχαμε.

—Ἰνιάνε, μπρέ, φώναξα ξελαχανιασμένος σὰν ἐσιμώσαμε.

—Πίσω, γιατί σᾶς ἤφαγα, ἀπληρογῆθηκε ἢ φωνὴ τοῦ Κατᾶ Μαθιοῦ κ' ἄκουσα τ' ἀνοιχόκλεισμα τοῦ τουφεκιοῦ του.

—Στὸν τόπο, φώναξε κ' ὁ Μανώλης κ' ἐγονάτισε δίπλα μου. Γογγύσιμα κ' ἐγώ.

—Ἦντα γερεύετε σεῖς ν' ἀνακατόνεστε στοὶ δουλιές μας; Κοπιᾶστε νὰ πάρετε τὸν καρφωμένο σας.

Ἦταν κ' ἄλλοι μαζί, γιατί κάποιος φίλος μου, ὁ Φιλοκτήτης τῆς Μανιόκαλης σίμωσε κοντὰ μας μέσα στὶς ἀγριοφωνές μας καὶ μοῦπε.

—Ροῦσο, ἄσε τὴ φωνὴ κ' ἔλα, γιατί ὁ Γιώργης ποθαίνει.

—Ποθαίνει;

—Ναί.

Ἄ τορμείναμε σὰν ἀπολιθωμένοι. Σιμώσαμε. Στὸ σκοτάδι διακρίναμε τὸν Κατᾶ Μαθιὸν, δίπλα του τὴ Ρηγιὸν πού σιγόκλαιγε καὶ γύρω στὸν ξεπαλωμένο Γιώργη πεντέξη ἄλλους πού τὸν κοιτάζαν καὶ τοῦ μιλοῦσαν.

—Σαλεύετε ἀπὸ παέ, τοὺς εἶπα ἀγριεμένος γυρίζοντας τὸ τουφέκι μου. Φύγετε γιατί ἄλλιως.... καὶ σημάδεψα.

—Ἐμεῖς φεύγομε μαζί σου δὲν ἔχουμε λογαριασμό. Μ' ὅποιον εἶχαμε λύσει τὴ διαφορά μας. Εἶπεν ὁ Κατᾶ Μαθιὸς κ' ἐξεκίνησε τραβώντας τὴ Ρηγιὸν ἀπ' τὸ χέρι. Κόπια τουλόγουσου καὶ θὶ σὲ διορθώσω γὰρ σὶ φτάξωμε στὸ χωριό. Τῆς εἶπε.

—Ἀνεῖχε ἀντρείγι πᾶνω σου, μωρὲ ψευτοκαπετάνιε, δὲ θὰ σκότωνες ἕνα ὀλομόναχο κ' ἄοπλο, τοῦ φώναξεν ὁ Μανώλης.

—Τὰ λόγια σου λίγα, ἀκούς;

—Τὸ σταυρὶ σου φώναξεν ἀγριεμένος ὁ Μανώλης κ' ἐσημάδεψε ἕτοιμος νὰ πηροβολήσῃ με γὰρ πρὸφταξα καὶ τ' ἄρπαξα τὸ τουφέκι του.

—Ἄντε πατέρα νὰ φύγωμεν, ἄντε, τοῦ φώναξε μὲ κλάματα ἢ Ρηγιὸν.

—Ρηγιὸν, Ρηγιὸν, εἶπε σιγανὰ ὁ λαβωμένος σὰν ἄκουσε τὴ φωνὴ τῆς κ' αὐτὴ τραβώντας τὸν πατέρα τῆς εκλαιγε.

—Ἄντε, πατέρα, νὰ φύγωμε, γιὰ τὸ αἶμα ποῦχυσ' ὁ Χριστός, ἄντες νὰ φύγωμε.

—Ἄτιμη! Φεύγει!

—Ρηγιὸν, μουρμούρισε πάλι ὁ Γιώργης, Ρηγιὸν!

Κ' ἐφυγαν ὅλοι τοὺς ἀκολουθώντας τὸν Κατᾶ Μαθιὸν, ἀμίλητοι καὶ μὲ σιγανὰ ζάλα, εἴς τὸν μὴ στιγμὴν καταλάβωμε πὼς εἶμαστε μονάχοι.

Πήγαμε τὸ λαβωμένο μέσα στὸ σπήλιο. Σὲ δυὸ ὥρες ξεψύχησε μ' ἕνα παρατονεμένο «Ρηγιὸν» στὸ ὀλόξερό του στόμα.

Ἦντα τὴ νύκτα παραμονεύαμε τὸ νεκρὸ, ἐγώ, ὁ Μανώλης καὶ τὸ Νικολιὸν, πού καθότανε στὸ γύρο, ἀμίλητο, μ' ὀλοστρόγγυλα καὶ τρομαγμένα μάτια.

Τι ξεπερώματα στείλαμε στο χωριό τὸ Νικολιό νὰ τὸ πῆ στους συγγενεῖς τοῦ σκοτωμένου.

Ἡ τουφεκιά δὲν εφευγεν ἀπὸ τ' αὐτιά μου καὶ τὸ «Ρηγιώ» ἀντιλαλοῦσε σὲν κάθε μικρὸ χτύπο, σὲν κάθε μικροκίνημα. «Ρηγιώ»! Ἄτιμη! Τὸν ἀφίηκε σκοτωμένο. Ἐπρεπε νὰ σκοτωθῆ κι' αὐτή. Ἄτιμη! ἐνοιωθα πὼς πονοῦσα γιὰ τὸν ἀδικο θάνατο τοῦ Γιώργη. Καὶ τὸ στερνὸ τὸν παρατόνο μ' ἔκανε νὰ κλαίω, νὰ κλαίω ὅλη νύχτα. Ὁ Μανώλης μὲ θεωροῦσε περίεργα καὶ σὲν ξαφνιασμένος ἐρχότανε δίπλα μου. Κατὶ ἤθελε νὰ μοῦ πῆ νὰ με παρηγορήσῃ, μὰ δὲν ἤξερε. Ἦταν παραξενεμένος γιὰ τὴ λύπη μου καὶ γιὰ τὸ θυμὸ μου. Ποῦ νὰ κατὰζῃ αὐτὸς ὅτι σκαπτομουνα.

— Ἄτιμη! ἐμουρμούριζα κίθε τόσο.

Δὲ μὲ πίκραινεν ὁ χαμὸς, μὰ τὸ παράνοιο τοῦ χαμένου. «Ρηγιώ»! «Ρηγιώ»!

Τὸ μεσημέρι ἦρθαν ἀπ' τὸ χωριὸ πού θύτανε ὡς τρεῖς ὥρες μακριὰ οἱ συγγενεῖς του καὶ τὸν πηραν νὰ τὸν θάψουν. Ζήτησαν τὸν Κάτῃ Μαθιὸ κατεβαίνοντας σὲν χωριὸ του, γιὰ νὰ τὸν σκοτώσουν, μ' αὐτὸς εἶχε παρλοθῆ στὴ Χωροφυλακὴ καὶ τὸν πῆγαν σὲν Κάστρο. Ὁ Μανώλης εἶμεινε στα πρόβατα κ' ἐγὼ ἀκλουθῆξα ὡς τὸ χωριό.

Σ' ὅλη τὴ θανὴ σὶ ν' ἀκουα παντοῦ νὰ φωνάζουν «Ρηγιώ» καὶ τὸ βράδυ πού γύρισα στὴ μίνετρα μου σὰ νὰ μοῦ φωνάζαν ἀπὸ μακριὰ «Ρηγιώ! Ρηγιώ!»

Ἦσιον πολὺ θλιμμένος. Βραδαῖες ὀλόκληρες πέρασαν χωρὶς νὰ κινηθῶ. Στὶ κλειστὰ μῖτια μου ἦταν ἡ ματωμένη εἰκόνα τοῦ Γιώργη καὶ τὸ στερνὸ τοῦ «Ρηγιώ» ἦταν στ' αὐτιά μου μέρα νύχτα.

Μέσ' στὴν ψυχὴ μου ἐνιωθα ἓνα ἄγριο μῖσος, πού ἓνας δυνατὸς πόνος τόθρεφε κάθε στιγμή καὶ τὸ μέγαλωνα.

Πὼς ἤθελα νὰ σκίτωνα τὴ Ρηγιώ. Ἄχ νὰ μ' ἐποροῦσα! Τ' ὅτι ἔκαμε ὁ πατέρας της; δὲ μὲ πίκραινεν. Πατέρας ἦταν! Ἦξερα τὶ Κορητικὴ ἐθίμα καὶ καταλάβαινα τὴ θέση ἑνὸς πατέρα, ἑνὸς καπετάνου, πού τοῦ κλέρπει ἓνας βουκόλος τὴ μοναχοκόρη του, βουκόλος ξενομιάτης καὶ φτωχός. Κι' ὕστερα ὁ θυμὸς στὴ θεομιῆ Κορητικὴ ράτσα, ὁ φυσικὸς θυμὸς πού δὲν πρόφταζε νὰ ξεθιμάνῃ, γιὰτὶ εὐθὺς ὡς ἐμαθεῖ γιὰ τὴν κλεψιὰ τῆς Ρηγιῶς, βρῆκαν καὶ τὸν τόπο πούχε κορυφῆ. Τάμαθαν ἀπὸ τὴν ψυχρότητα ὅλα καὶ πού θι ἀφῆσαν, γιὰτὶ ἡ Ρηγιώ τῆς τάχε εἰπωμένα.

Ὅλα αὐτὰ μοῦ ἀθρόναν τὸν πατέρα, πού τώρα ἦταν στὴ φυλακὴ. Μὴ κείνη; Ἄμα τὴν εἶδα νὰ φεύγῃ καὶ νὰ τὸν ἀφήνῃ ἐτοιμοθάνατο, χωρὶς νὰ σκίση ἢ νὰ σκιστῆ ἢ ἴδια καὶ χωρὶς νὰ προτιμήσῃ χίλιες φορές νὰ πεθάνῃ ἂν ἔχι ἀπὸ ἀμίση, τοῦλάχιστο ἀπὸ πείσμα κι' ἀπὸ καμὶ, γιὰ τὸν ἐξαιτελιὸ πού θι πάθαινε μπόδς στὶ μῖτια ὅλον τοῦ κόσμου, τὴ συχάθηκα καὶ τὴν ἐμίσησα. Ἄτιμη! Μήτε κἂν ἓνα στερνὸ χαιρетиσμοῦ σὲν κείνον πούχασε τὴ ζωὴ του μποδς στὶ πόδια της, γιὰ τὴν ἀμίση της! Μήτε κἂν ἓνα στερνὸ ξεφωνητὸ συμπο-

νιας! Ἄτιμη!

Πέρασαν δυὸ χρόνια. Εἶχα ξεχασμένη πὰ τότε τὴν παλιὰ ἱστορία τοῦ θανάτου τοῦ Γιώργη. Κάποτε εἶχα μάθει πὼς ἡ Ρηγιώ παντρέφτηκε σ' ἓνα μακρυνὸ χωριό. Πῆρε κάποιον καλονοικοκύρη, γιὰτὶ κι' αὐτὴ εἶχε προίκα μεγάλη. Ὁ γαμπρὸς ἔκαμε τὸ βλάκα, γιὰ τὴν παλιὰ ἱστορία τὴν «κονκλώθηκε» ἀνεχτικὰ κ' ἔτσι ζοῦσαν τώρα εὐτυχισμένοι. Τίποτ' ἄλλο δὲν ἐμάθα πιά.

Μὴ φορὶ—ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια—εἶχαμε πᾶει τὰ πρόβατά μας σὲ βουνίσια βοσκοτόπια. Εἶχε καλοκαιριάσει κ' εἶχαμ' ἀφήσει τὶ χειμαδιά. Πρώτη φορὶ πού πατοῦσα τὸ βουνὸ αὐτὸ κ' ἡ ζωὴ σ' αὐτὶ τὰ μέρη μ' ἄρεσε.

Ἐξεγοῦσα τὴν ἄσχημη ζωὴ τοῦ δούλου τῆς πολυθόρουβης κοινωρίας πούχα ἀπαρηθῆ κ' ἐνοιωθα τὸν ἐαυτὸ μου ἀνεβασμένο στὴ ἀληθινὴ ζωὴ μέσα στὸ φῶς, στὸν ἥλιο, στὸν ἀέρα.

Ἐγερνα τὰ μάτια μου κάτω κ' ἐκοίταζα τὸν κάμπο μὲ καταφρόνηση. Ψηλά, ὅπως ἦμουν, θεωροῦσα θαμπῆ τὴν κάτω ζωὴ καὶ θυμὸμουνα κάποιον γέρω βουκόλο, πού τὴν πρώτη μέρα πού καθίσαμε στὴν κόχη τοῦ βουνοῦ κι' ὁ κάμπος ξαπλωνότανε ταπεινὸς χαμηλά, μ' ἀρότησε.

— Ροῦσο, ἔχουσι, παιδί μου, κ' οἱ καμπῆτες ψυχὴ;

Θυμοῦμαι πὼς ξαφνιαστήκα. Ἦ ἐξόφτησῆ του μοῦδειχνε μὴ δική μου σκέψη, σὰν κάποτε θεωροῦσα μυρομήγνια νὰ τρέχουν σηκώνοντας σὲν ξεμασελισμένο στόμα τους κλαδιὰ σταριού.

Ἐχουνε τάχα καὶ τὰ μυρομήγνια ψυχὴ; Ψηλὴ καθισμένος ὁ βουκόλος τοῦ βουνοῦ σκύφτει τ' ἀτίθασο κεφάλι του, γιὰ νὰ κοιτάξῃ κάτω χαμηλά, ἐκεῖ πού οἱ ἀνθρώποι μήτε κἂν σὰν μυρομήγνια φαίνονται.

Καβαλλάρης στὰ σύννεφα πάνω πού πολλές φορές περνοῦσαν κάτω ἀπ' τὰ ποδάρια μας, κύματα ἀτέλειωτα πού βιαστικὰ στοίφογούσαν τὸνα πάνω στ' ἄλλο σὲν τουλοῦτες κάταστρο μπαμπάκι, ἐνοιωθα τὸν ἐαυτόν μου νὰ ψηλώνῃ καὶ νὰ γιγαντώνεται. Ἀνέβαινα τότε σὲ κάποιον μυτερὸ βράχο, γιὰ νὰ ψηλώσω ἀκόμα πιότερο καὶ θαροῦσα πὼς ἂν ἐτέντωνα τὰ χέρια μου θάπαινα τὸν οὐρανό.

«Νάχεν ἡ γῆς πατήματα
κι' ὁ οὐρανὸς κερχέλλους
νὰ πάτου τὰ πατήματα
νὰπαινα τὴν κερχέλλους,
νὰ δώσω πείσμα τ' οὐρανοῦ
νὰ βγάλλῃ μαῦρα νέφη....»

Θυμὸμουνα καὶ τραγουδοῦσα τὸ τραγοῦδι τοῦ Διγενῆ, κ' ὕστερα σφιγγοντας μέσ στὴ φούχτα μου τὸ κωντὸ τουφεκί μου ἐνοιωθα τὶ νεῦρα μου νὰ τρίζουν ἀπὸ δύναμη καὶ ζωὴ. Ἐτσι περνοῦσε καιροὺς τώρα ἡ ὡμορφῆ ζωὴ μου, ἡ ζωὴ τοῦ ἀπαρηνητοῦ, πούχα διαλέξει ὕστερα ἀπ' τὴν τοικυμία τῆς ψεύτικης χαρᾶς πούζησα χρόνια καὶ χρόνια

ζαλισμένος από κρασί και γυναίκες.

Μιά μέρα είχαμε κατεβασμένα τα πρόβατά μας στο δάσος. Είχα γείρει το κορμί μου σ' έναν ασφένιαμο κι άκουα τὸ θιαμπόλι πού τὸ Νικολιό, τὸ βοσκάκι, πάντα μαζί μου, μεγαλωμέν τώρα πιά και στετὸ σάν ἄγγουρο ἀντράκι, έπαιζε στὴν ἄκρη μιᾶς χαράδρας. Τὰ κουδούνια τῶν προβάτων μὲ τοὺς ἄλλους βοῦβοὺς κι' ἄλλους μακρυσμένους θιαμποὺς ἤχους τους, έφταναν στ' αὐτιά μου σάν σὲ ὄνειρο.

Ἐκοίταξα κάτω μακρὰ στὸ μονοπάτι πού βγαίνει ἀπ' τὸν κάμπο στὸ δάσος ψηλὰ μ' ἓνα κουραστικὸ ἀνήφορο. Στὰ μεσοστράτα διακρίνα κάποιον νὰ βγαίνει ἀργά. Σὲ λίγο εἶδα πὼς ἦταν γυναίκα. Κρατοῦσε στὸ ζερό τῆς μπράτσο ἓνα καλάθι. Προχωροῦσε ἀργὰ στὸν ἀνήφορο. Ἀνασηκώθηκα. Γυναίκα στὸ βουνό! Κ' ἐγὼ καταμόναχος!

Ἀιστάνθηκα ἓνα δυνατό ἀνατριχίασμα και κάτι σιν κῆμα χαρᾶς και παρίπνου. Θεληματικὸς ἐρημίτης κι' ἀσκητὴς ἐγὼ, ἐνοιωθα τὸν ἑαυτὸ μου νὰ σπαρατᾷ σ' ἀπροσδόκητους πόνους κ' ἀνατριχίλες. Ὅλος ὁ παλιὸς ἑαυτὸς μου ξεπετάχτηκε πάνω γεμάτος φωτιά και πόθο.

Ἡ γυναίκα σίμωνε και σκυφτὴ ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο. Ἄμα ἔφταξε στὸ σόλατο πού καθόμουν, ἀντίκρισα τὸ πρόσωπό της.

—Ἡ Ρηγιώ! φώναξα.

Μ' ἄκουσε κι' ἄνοιξε τὰ μάτια της μ' ἓνα τρόμο, πού δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κρύψει. Ὅλο τὸ ἄσπρο τοῦ ματιοῦ της φάνηκε. Μὲ γλήγορα τῆς πέρασεν ὁ τρόμος και πόντα γλυκομίλητη και τώρα πὺ ὡμορφη ἀπ' τὰ παλιά, μούκε:

—Ὡρα καλή, Ρούσο.

—Καλῶς δοῖσέτε, τῆς εἶπα κ' ἐγὼ ἀργὰ και μὲ σιγανὴ φωνή, νοιώθοντας μέσα μου νὰ ξεχειλίσει τὸ παλιὸ μῖσος.

—Στ' ἄορη βροίσκεσαι;

—Ναί, στ' ἄορη..... μονομούρισα.

Μεῖναμε κάμποσην ὥρα ἀμίλητοι. Κάτι ἤθελε νὰ πῆ μὲ δὲν μπόρεσε. Τῆς μίλησα ἴγώ.

—Και πού έπαε πάνω;

—Σνὴ μάντρα μας. Ἐπαε παραπέρα εἶναι.

—Ἄ!

—Ναῖσκε. Ἐπαε εἶναι. Και μὲ κοίταξε στεγνά.

—Και δὲν καθίζεις νὰ ξεκουραστῆς;

Ἐγειρε κατακόκκινη. Ἡ ταραχὴ της τῆς έκανε νὰ τρέμη τὸ χεῖλι της και τὸ πρόσωπό της ἦταν πὺ ὡμορφο ἀπὸ πρῶτα. Εἶχε κατεβασμένα τὰ μάτια της κι' εἶτσι μπόρεσα νὰ τὴν κοιτάξω λεύτερα. Στὴν ψυχὴ μου ἐνοιωσα τὴν ἀνάγκη νὰ πληρωθῶ γιὰ τὸν πόνο μου. Θυμήθηκα τὸ Γιῶργη. Ἄτιμη! Κάτι σκέφτηκα γλήγορα-γλήγορα και τῆς χαμογέλασα. Ἀδελφὴ ξαφνιάστηκε σάν νὰ κατάλαβε τὴ σκέψη μου κ' ἔχαμήλωσε πάλι τὰ μάτια της. Κάμποση ὥρα κρατήθηκε πάλι σιωπῆ, πού δὲν μπορούσε μήτε ὁ ένας μήτε ὁ ἄλλος νὰ τὴν χαλάσει.

Πέταξε τὸ τσεμπέρι της πίσω στὴν πλάτη της και τὸ πρόσωπό της μοῦ φάνηκε δλοκλήρο, δλοκόκκινο ἀκόμα, εἶχε μικρὲς σταγῶνες

ιδρώτα.

—Κ' εἶναι ἀλίγογο ἢ μάντρα σας;

—Ἐ. . εἶναι. Ἐχομοι δυὸ φορὲς τὴν βδομάδα.

—Θάρθης κι' αὔριο;

Μὲ κοίταξε καλὰ στὰ μάτια.

—Ὅϊ, δὲ θ' ἔπεράσω.

—Πέρασε. Ἐδὼ θάμαι πάλι. Εὔθε μιὰ πρόφαση. Ἦθελα νὰ σοῦ πῶ, κ' ἐνοιωσα ἓνα κῆμα αἶμα νὰ βάφη τὸ πρόσωπό μου, και τὸ κορμί μου ν' ἀνατριχιάσει.

Σκέφτηκε λίγο, ἐδίστασε, και ἄλλη ὀτιχο ἤθελε νὰ πῆ, μὲ μούκε:

—Θὲ περάσω τὴν ἴδια ὥρα.

Μὲ ξανακοίταξε και τὰ μάτια της σιγράψανε τὴν ἀστραπή τῶν ματιῶν της μοῦ φάνηκε πὼς τὴν ξανάχα δῆ.

—Θὲ σὲ περιμένω.

Ἐσηκώθηκε. Μοῦδωκε τὸ χέρι της. Σηκώθηκα κ' ἐγώ.

—Ὡρα καλή.

—Στὸ καλὸ, Ρηγιώ. Θὲ σὲ περιμένω.

—Ναί, Ρούσο.

Δὲν ξέρω τί σκέφτηκε. Μὲ δὲν ἔστρεψε τὰ μάτια της πάλι ὡς πού χάθηκε μὲς στὸ δάσος.

Ἐγὼ τὴν κοίταξα πούφευγε και μέσα μου ἐνοιωθα μὲ τρικυμία πού τὸ ἓνα κῆμα τοῦ μίσους σποῦσε πάνω στ' ἄλλο τοῦ πόθου. Ἐνοιωθα μέσα μου ἓνα πάλημα πού μὲ κούραζε. Ὅλη τὴ νύχτα δὲν ἤσύχασα. Ἄτιμη!

Τ' ἄλλο πρῶτὴ τὴν ἴδια ὥρα, ἢ Ρηγιὸ φάνηκε χαμηλὴ ν' ἀνεβαίνει. Σηκώθηκα. Ἐπίτηδες εἶχα πῆ στὸ Νικολιὸ νὰ χαμηλώσει τὰ πρόβατα ὡς τὸ λαγκῶ. Ἦθελα νάμαστε μονάχοι. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε. Τί περίεργο! Ἡ δική μου καρδιά νὰ χτυπᾷ! Ἡ καρδιά μου πού τὴν εἶχα ξεχασμένη τώρα και τόσα χρόνια!

Ἡ ἀγωνία μου νὰ διακρίνω ποιὰ προσδοκία και ποιᾶς κρυφῆς ἡδονῆς ὁ πόθος μὲ κρατοῦσε στὴν κατάσταση πού βρισκόμουνά, μ' ἔξασθενούσε και θάθελα νὰ μὴ ἐρχότανε τόσο γλήγορα. Βίαιστηκε. Και σάν ἔφτασε τρομαγμένος τὴν κοίταξα μπρὸς μου.

—Εἶδες; Ἦρθα. Κι' ὅμως χίλιες φορὲς στὴν στοάτα ἤθελα νὰ γυρίσω πίσω.

—Δὲ θ' ἔτοκνες, τῆς εἶπα και χωρὶς δευτέρη λέξη τὴν ἀγκάλιασα σφιχτὰ και τὴν ἐφίλησα. Ὁ δισταγμὸς πού μοῦ φανέρωσε πὼς αἰστα-

νότανε, μούδειξε πώς ήταν έτοιμη.

Αυτή δὲν ὑπερασπίστηκε τὸν ἑαυτὸν της κ' ἐγὼ θυμήθηκα ἕνα ἄγριο κοιμάτι τῆς παλαιᾶς ζωῆς μου. Καὶ σὰν ὁ πόθος μου πέρασε, σκληρὰ καὶ μὲ κακία, ποὺ τὴν ἔνοιωθα μέσα μου νὰ μὲ γλυκαίνει, τῆς εἶπα.

—Φύγε γιατί περιμένω τὸ Γιώργη νάρθη.

—Ποιὸ Γιώργη;

—Τὸ Γιώργη ποὺ σκοτώθηκε γιὰ τὴν ἀγάπη σου, καὶ γέλασα κοιτάζοντάς τὴν κατάματα. Ἐκατάλαβε ἰ' ὅτι ἔκαμα καὶ γιατί τόκανα.

Δὲν εἶπε λέξη ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή. Ἐφυγεν ἀμίλητη. Μητ' ἕνα χαιρετισμό. Δὲν τὴν ξανάδα. Πόσο μετάνιωσα ὕστερα.

Μὴ δὲν εἶναι τάχα ἡ ζωὴ μας ἔτσι ποὺ τὴν βρῆκε κ' ἔτσι ποὺ τὴν αἰστανότανε ἡ Ρηνιώ;

Μὴ τάχα ἕνας θάνατος μπορεῖ νὰ σταματήσει τὴ δική μας ζωὴ;

Ἡράκλειο Κρήτης 1.10.1924

ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ

ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΟ ΔΡΑΜΑ

Χαρισμένο στὸ Λευτέρη Ἀλεξίου (Σοφιστῆ)
Τὸ διαλεχτὸ ποιητὴ καὶ μυριάκιβο φίλο.

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΠΑΥΛΟΣ

ΕΜΜΑ — γυναίκα του —

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ — ὑπηρέτρια —

Η ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ :

Δωμάτιο ποὺ τὸ μεταχειρίζεται ἡ Ἔμμα ὡς τουαλέττα. Δεξιά τοῦ ὑποβολείου πόρτα, ποὺ βγάζει στὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ καὶ πρὸς τὸ μέσα μέρος παράθυρο ποὺ βλέπει στὸ δρόμο. Ἀριστερὰ ἄλλη πόρτα, ποὺ βγάζει σὲ πλαϊνὸ δωμάτιο. Στὸ βάθος ἀνοιγμα, ἀπ' ὅπου φαίνεται ἡ ὁμορφα καὶ ἀπλᾶ στολισμένη κρεβατοκάμαρα τοῦ Παύλου καὶ τῆς Ἐμμας. Στὸ κέντρο τοῦ ἀνοιγματος διακρίνονται τὰ δύο κρεβάτια, σὲ πολὺ μικρὴ ἀπόσταση τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ δωμάτιο τῆς τουαλέττας εἶναι πολὺ κομψὰ στολισμένο: Μικρούλικες λεπτοκαμωμένες καρτέκλες, ἕνα στεγνὸ καναπεδάκι, δύο μικρὰ στρογγυλὰ τραπεζάκια, ἕνα γραφεῖο σχεδὸν κουκλίστικο, μιὰ τουαλέττα, ἀνάλογα φορτωμένη με λογιῆς-λογῆς καλλυντικὰ εἶδη καὶ μ' ἕνα κρουστάλλινο ἀνθοδοχεῖο στολισμένο με μαβιὲς καὶ ροῦς κορδελίτσες. Ἀπὸ τὰ χεῖλια τοῦ ἀνθοδοχείου κρέμεται ἕνα μισομαδημένο τριαντάφυλλο. Τὸ ἕνα συρτάρι τοῦ γραφείου εἶναι μισάνοιχτο καὶ γιομάτο ὡς ἄπάνω με χρηματιστὰ χαρτοφάκελλα. Στὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο τραπεζάκια βρισκεται πεταμένο ἕνα κουτὶ πούδρας καὶ ἕνα φύλλο χαρτιοῦ ἀλληλογραφίας. Σ' ὅλο τὸ δωμάτιο διακρίνεται ἡ ἀκαταστασία. Εἶναι βροχερὸν φθινοπωρινὸ ἀπόγευμα. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀκούγονται μακρονῆς καὶ ξεθυμασμένες βροντιές, ποὺ, κατὰ τὸ διάστημα ὅπου ξετυλίγεται τὸ δράμα, ὅλο καὶ δυναμώνουν, χωρὶς ὅμως νὰ γίνονται ἐνοχλητικῆς.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀπάνω-κάτω τριάντα χρονῶν, ξυρισμένος σ' ὅλο τὸ πρόσωπο, μιὰ τελείως ἀνδρική μορφή, ἀλλὰ πολὺ γλυκεῖα καὶ ἥρεμη. Τὸ βλέμμα του ὄνειροπόλο καὶ οἱ κινήσεις του στὸ ἄκρο σοβαρές, βαρεῖες. Φορεῖ σκοῦρα πιτζάμα, μαῦρο πανταλόνι καὶ πέτσινες

πανούφλες. Τὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας τὸν βρῖσκει καθισμένο πλάι στὸ τραπεζάκι—δπου τὸ κουτί τῆς πούδρας καὶ τὸ γράμμα— νὰ συλλογίζεται μὲ τὰ μάτια καρφωμένα ἀπάνω στὸ χαρτί. "Υ- σσεξ" ἀπὸ μακρὰ σιωπῆ κι' ἀφοῦ ἀφήσει μερικὸν ἀναστεναγ- μὸν μέσα ἀπὸ τὰ βάρη τῆς καρδιάς του.

ΠΑΥΛΟΣ, βλέποντας πρὸς τὴν πόρτα τῆς εἰσόδου:—Κυραστάσα!

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, ἀπὸ μέσα:—"Ἐφθασα, κύριε Παῦλε, ἔφθασα....

ΠΑΥΛΟΣ:—"Ἐλα γιατί ἡ ὥρα προχωρεῖ. Ὅπου κι ἂν εἶναι θι κυρία... (Μόνος:) Πῶς θι τὴν ἀντικρύσω!... Πόσο θι τρομίζει, θι λυπηθεῖ σὰν τὸ μίθει!... Μικρὴ μου Ἔμμα!... (Σηκώνεται καὶ βηματίζει)

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΠΑΥΛΟΣ—ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, μιὰ ἐξηντάρα μὲ καλοκάγαθο πρόσωπο γρι- ούλα:—"Ὅλα εἶναι ἔτοιμα, κύριε Παῦλε, καὶ καθὼς μοῦ παραγγείλατε..

ΠΑΥΛΟΣ:—Καλὴ. Τὴ μικρὴ βαλίτσα τὴ βόηκες;

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Εἶναι στὴν κρεβατοκαμαρὰ σας, πλάι στὸ κομοντίνο. Θέλετε ν' τὴ φέρω;

ΠΑΥΛΟΣ:—Ναί. Σοῦ τὸ εἶπα, μοῦ φαίνεται.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—"Ἐχετε δικίω, κύριε, ἀλλά... Νὰ τὴ φέρω τώρα ἀμέσως.

(Μπαίνει στὸ δωμάτιο τοῦ βάρδου καὶ σχεδὸν ἀμέσως βγαί- νει κρατώντας μιὰ μικρὴ βαλίτσα τοῦ χειροῦ.) Ὅριστε.

ΠΑΥΛΟΣ, παίρνει τὴ βαλίτσα καὶ πλησιάζει πρὸς τὸ τραπέζι τῆς τουαλέτας μαζεύει καὶ κλείνει στὴ βαλίτσα ὅλα τὰ κουτάκια τὰ μπουκαλάκια, τίς κροδελίτσες καὶ τὰ λοιπὰ μπιμπιλό. **Με σι- γανῆ καὶ γιομάτῃ πόνου φωνῆ:**—Σεῖς εἰστε ἴσως τὰ μόνον πραγματά- κια ποῦ ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑραστή τῆς κι ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδί μας ἀκόμη! Ἐπιτόλεια, ἀμυαλά κι ἑσείς σὰν τὴν μικρὴ σας τὴν κυ- ρία. Δεπτοκατωμένα, αὐτογύγχα, πραγματάκια, ποῦ ἀσφαλῶς τὴ συν- δοράματε μὲ ἀμαρτωλὴ προθυμία ν' ἀρέσει πῶς πολὺ στὸν ἑραστή τῆς, τὸν κλέφτη τῆς ἀγάπης μου, τὸν κλέφτη τῆς μητέρας τοῦ παιδιοῦ μου. Βρώμικα, κακόβουλα, λερωμένα πραγματάκια, ποῦ μ' ὅλη σας τὴν ἔξω- τερικὴ ὁμορφιὰ καὶ τὴν ὁσμὴ τῶν παρθένων λουλουδιῶν ποῦ σκορ- πᾶτε, στὸ βίθος σας κλείνετε τὸ κακὸ καὶ εἰστε, σεῖς συμπληρώματα τῆς ὁμορφιάς, θλιβερὰ ψεγάδια, πολὺ συχνὰ ἡ μόνη αἰτία τῆς κατα- στροφῆς, τῆς θύελλας!

(Στὴν Κυραστάσα πρὸς τὸν παρακολουθεῖ περίλυπη.)

Κυραστάσα, φέρε ἀπὸ τὴν τουλάτα τῆς τὸ κουτί μὲ τὰ κοσμημάτα τῆς.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, μὲ δισταγμὸ:—Μά, κύριε Παῦλε, αὐτὸ ποῦ κά- νετε..

ΠΑΥΛΟΣ ἐκνευρισμένος:—"Ἐλα, λοιπόν, Κυραστάσα. Σοῦ εἶπα δὲν ἔχωμε καιρὸ γιὰ χάσιμο.

(Ἡ Κυραστάσα μπαίνει ὅπου καὶ πρὶν καὶ βγαίνει φέρονον- τας ἓνα βελούδινο κουτί. Ὁ Παῦλος τὸ παίρνει καὶ τὸ κλειδώνει στὴ βαλίτσα, πρὸς τὴν δίνει στὴν Κυραστάσα)

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, σὰ νὰ θέλει κάτι νὰ πεῖ:—Κύριε.....

ΠΑΥΛΟΣ:—Βάλε τὴν κι αὐτὴ στὴν τραπεζαρία μαζί μὲ τίς ἄλλες..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Μάλιστα, κύριε, στὶς προσταγές σας. Μά....

ΠΑΥΛΟΣ:—Ἐτοίμασες ὅλα τῆς τὰ φορέματα; Τὰ παπούτσια τὰ βάλεις; καὶ αὐτὰ στὶς βαλίτσες;

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, μὲ λύπη:—Ναί....

ΠΑΥΛΟΣ:—Ὁραία! Καὶ τώρα, Κυραστάσα, πῆγαινε στὴς κυρί- ας Ἄννας καὶ παρακάλεσέ τὴν νὰ κρατήσῃ τὸ Δουλιὸ ὡς τὴν ὥρα ποῦ θι σὲ στείλω νι τὸν φέρεῖς. Πρόσεξε, καλὴ μου Κυραστάσα, μὴ σοῦ ξερῦναι λέξη. Δὲ θέλω νι τὸ μίθει ξένος πρὶν ἔκείνη.... Πῆγαινε.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Καλὰ, κύριε, φτωχέ μου κύριε, νι πάω... Μὴ ἤθελα νι σὰς ἔλεγα δυὸ λόγια, μόνον δυὸ λόγια πρὶν δῆτε τὴν κυρία. Θέλετε νι μ' ἀκούσετε;

ΠΑΥΛΟΣ:—Ἦ θέλεις, Κυραστάσα, λέγε. Ἴσως εἶσαι ἡ μόνη ὑ- παρξὴ ἐδῶ κάτω στὴν ὁποία μὲ κόπο θ' ἀρνιόμουν μιὰ χάση καὶ μά- λιτα τόσο μικρὴ. Λέγε.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, ἀφίνοντας τὴ βαλίτσα στὸ τραπεζάκι καὶ ζυ- γώνοντας τὸν Πιῦλο:—Κύριε, εἶναι τριάντα χρόνια μεγαλιτερὴ σας, ζαίρει: πῶς ὅλη μου τὴ ζωὴ τὴν πέρασα κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπι- τοῦ σας, ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας σας δὲ μὲ ξεχώριζε ἀπὸ σὰς τὸ παι- δί του, ἐδῶ ποῦθι σὰς κῆρα στὴν ἀγκυλιὰ μου....

ΠΑΥΛΟΣ, διακρίνοντας τὴν:—Κυραστάσα, μὴν προχωρεῖς. Κα- ταλαβαίνω τί θέλεις νι μοῦ πεις καὶ μετανοῶνω γιατί σ' ἀφήσα ἔστο καὶ ν' ἀφήσεις...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Κύριε Παῦλε!...

ΠΑΥΛΟΣ:—Ὅτι ἄλλο θέλεις μπερδεῖς νὰ μοῦ ζητήσεις. Θι σοῦ τὸ κάνω ἂν μπορῶ ἐπειδὴ, σοῦ τόχω πει χίλιες φορὲς ὡς τώρα, δὲν ξεχνῶ ὅτι σταθήκες γιὰ μένα δευτέρα μητέρα. Μ' αὐτὸ ποῦ σκέφτεσαι νι μοῦ ζητήσεις, μοῦ εἶναι ἀδύνατο! Καταλαβαίνεις ἀδύνατο!....

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, μὲ τρυφερότητα καὶ συγκινημένη:—Παιδί μου! Ἀκουσέ με, νι χαρεῖς τὴ ζωὴ σου, τὴ ζωούλα σου τὴ θλιμμένη, νι δεῖς καλὸ, παιδί μου. Συμπάθα με γιὰ τὴν ἐπιμονή μου, μὰ ὅτι κά- νω δὲν τὸ κάνω παρὰ γιὰ σένα καὶ γιὰ τὸ χρυσὸ μου τὸ ἀγόρι, τὸ Δουλιὸ μας. Ἀκουσέ με, μεγάλο μου, πονόψυχο παιδί καὶ δὲ θὰ χά- σεις. Αὐτὴ τὴ στιγμή—μὴ μὲ μαλλώσεις γι' αὐτὸ ποῦ θι σοῦ πῶ— σκέφτομαι πῶς σωστὰ ἀπὸ σένα, ποῦ εἶσαι χτυπημένος ἀπὸ τὸ κακὸ, σκοτεινισμένος ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ συμφορὰ....

ΠΑΥΛΟΣ:—Φτωχὴ γυναίκα!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Βλέπεις; Ὁλομόναχος παραδέχτηκες τὴν κα- κμοιριὰ μου. Τὴν ὁμολόγησες. Ἄφησέ μου λοιπὸν νι σοῦ μιλήσω ἂν δὲ θέλεις νι μὲ κάνεις πῶς δυστυχισμένη. Ἐχω νι σοῦ πῶ κάτι ποῦ δὲν μπορῶ πιὲ νι σοῦ τὸ κρατήσω μυστικὸ, γιατί ἦρθε ἡ ὥρα του νὰ βγαῖ ἀπὸ τὸ στόμα μου....

ΠΑΥΛΟΣ, ὀπχωρόντας βιασμένα:—Ξαίρεις κάτι, Κυραστά- σα, γιὰ τίς σχέσεις τῆς; Καὶ δὲ μοῦ τόλεγε! Μὰ γιατί; Γιατί; Κι' ὅμως σ' ἤξαιρα τόσο λογικὴ καὶ στὶ ἔργα σου καὶ στὶς συμβουλές σου..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Ὁμι, γυιέ μου ἀκριβέ, τέτοιο πράμα ποτὲ μοῦ δὲ γνώρισα. Μὴ πὲς μοῦ θὰ διόξεις τὴν κυρία Ἔμμα;

ΠΑΥΛΟΣ:—Κυραστάσα!..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Έλα, πέσμου, θά τή χωρήσεις;

ΠΑΥΛΟΣ, —Έ! ναι λοιπόν, αφού επιμένεις νά τό μάθεις...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ, *πλησιάζοντάς τον περισσότερο*:—Κι όμως δέ θά κάνεις καλά, παιδί μου.

ΠΑΥΛΟΣ:—Ά! ως έδώ!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Θαρθεί καιρός πού θά τό μετανοιώσεις κι άκουσέ με... (*Πάει σχεδόν από πάνω του*) Σου είπα πώς έχω νά σοῦ εμπιστευθώ ένα μυστικό. Άκου το: Μή διώξεις τήν κυρία γιατί θά τό μετανοιώσεις ως τό μετάνιωσε κι ο μακαρίτης ο πατέρας σου!...

ΠΑΥΛΟΣ, *ξεσπάζεται, χάνει τόν έαυτό του*:—Κυραστάσα!... Είπες!... Ή μητέρα μου!... Κακόμοιρε πατέρα!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Ναι, παιδί μου, σοῦ τό φανερώνω από ανάγκη..

ΠΑΥΛΟΣ, *τήν πιάνει από τó χέρι*:—Πέσμου τα όλα, Κυραστάσα, πέσμου τα! Ωστε κι ο πατέρας μου πληρώθηκε τó ίδιο σάν έμένα!... Κ' εΐταν τόσο καλός!

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Καθώς έσύ.

ΠΑΥΛΟΣ:—Τόσο μαλλακός! Άκακος! Κι' όμως νά ή πληρωμή! Κι αγαπούσε τόσο πολύ τή μητέρα, ως μου είπε μιá φορά.

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Ναι, τήν αγαπούσε όσο έσύ τήν κυρία Έμμα.

ΠΑΥΛΟΣ, *πού μόλις συγκρατεί τούς λυγμούς του*:—Κ' έκείνη!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Είχε έραστή! Μι ή Θεία Πρόνοια τήν τιμώρησε τόσο σκληρά. Ένα βράδυ ο μακαρίτης ο πατέρας σου—άγιασιμενη ή ψυχή του—τούς τσίλωσε και τούς δυό στό σπίτι!...

ΠΑΥΛΟΣ:—Μέσα στό σπίτι!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Και τόσο θύμωσε, τόσο φρένιασε πού... (*Ή φωνή της κόβεται*) σήκωσε τó πιστόλι του και χτύπησε...

ΠΑΥΛΟΣ, *έξαλλος*:—Τή μητέρα!...

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Τόν έραστή της! Μά τί νά τó κάνω; Άν κ' ή σφαίρα δέν πλήγωσε κανένα από τούς δυό, όμως ο καλός, ο κρότος της πιστολιάς έφερε τή μητέρα σου στόν τάφο λίγους μήνες ύστερ' από τó χωρισμό, από τó διαζύγιο...

ΠΑΥΛΟΣ:—Φτωχή μου μητέρα!..

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Κι ο μακαρίτης τó μετάνιωσε, μά εΐταν πιλ πολύ αργά. Σιν πέθανε ή μητέρα σου τής συχώρεσε μ' όλη του τήν καρδιά, έχασε τó παράπτωμά της.

ΠΑΥΛΟΣ:—Τό παράπτωμά της!

ΚΥΡΑΣΤΑΣΑ:—Πού όσο κι άν ήταν μεγάλο σήκωνε συχώρεση..

ΠΑΥΛΟΣ:—Καημένη μητέρα! Πόσο άκοιβά πλήρωσες μιá πρόσκαιρη ευτυχία! Δέ σε γνώρισα, μά σε φαντάζομαι! Θα είσουν κ' έσύ παιδί, άγνή, άθόα σιν τήν Έμμα. Καμι ύστεροβουλία δέ θά βλάσταινε μέσα σου, καμι κακή σκέψη κι ότι έκανες θά τόκανες σπρωγμένη από τή διάπλατη άγάπη πού ριζοβολούσε στην ψυχή σου, καθώς στην ψυχή της Έμμας!

Θι είσουν κ' έσύ μιá κούκλα με ψυχή, μιá ζωντανή κούκλα! Σε συχώρεσε ο πατέρας για τó σφάλμα σου! Τί άστειο! Σε συχώρεσε έ-

κεϊνος, ένω έσύ έπρεπε νά τόν συγχωρήσεις; γιατί ζήτησε νά σ' εκδικηθεί, νά σε τιμωρήσει επειδή άγάπησες!

ΚΥΡ, —Κύριε Παύλε! Παιδί μου! Ω! τί καλή πού έκανα νά σοῦ τó πω! Θέλετε νά βγάλω τά πράγματα από τις βαλίτσες; Νά τά διορθώσω; Νά συγγυρίσω για νά μήν καταλάβει τίποτα ή κυρία; Τί καλός πού είστε! Τί καλός! Θά τó βρήτε από τó Θεό!...

Π. *άναστενάζοντας*:—Άγαθή μου γριούλα! Πόσο με παρεξήγησες και πριν και τώρα. Πόσο γελασμένη είσαι! Θέλεις νά κάνεις τó καλό άπάνω στό άχνάρι του καιρού σου και δέν καταλαβαίνεις πώς ή πράξη αὐτή πού νομίζεις για καλή είναι ψυγή κι άνάποδη.

ΚΥΡ. *έκστατική*:—Λοιπόν διώχνετε τήν κυρία!...

Π.—Ναι, θά τή διώξω καθώς λές. Όχι όμως με τόν τρόπο πού διώξε τή μητέρα ο μακαρίτης ο πατέρας μου. Κι όχι άκόμη για τήν ίδια αιτία!.. (*Παύση*) Μά... πήγαινε, Κυραστάσα, νά βάλεις τή βαλίτσα όπου σοῦ είπα κ' ύστερα τρέξε στής κυρίας Άννας...

ΚΥΡ.—Μά, κύριε!...

Π.—Άντε... πήγαινε και μήν άργήσεις νά φανείς!...

ΚΥΡ.—Εύχομαι νά μήν τó μετανοιώσετε! (*Φεύγει από τήν πόρτα του δωματίου σιγονκλαίοντας*).

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ

Μένει για λίγο μόνος στη σκηνή. Παιρνει τó γραμμα από τó τραπεζάκι και τó διαβάσει. Τό πρόσωπό του περιχύνεται από θλίψη. Διαβάζοντας τó γραμμα άναστενάζει. Τά μάτια του βουρκώνουν. Ή καρδιά του τρέμει. Με σιγανή και άπαλή φωνή σιγοψιθυρίζει μερικέες λέξεις από τó γραμμα:—«Τό ότι ή λύπη σ υ προς τόν Παύλο είναι μεγαλήτερη της άγάπης σου προς έμέ, πίστεψε, ότι με σκοτώνει» (*Παύση*)

Μικρή μου! (*Ή ματιά του πέφτει σε παρακατινή παράγραφο*) «Έλα, καλή μου έσύ, νά φύγουμε. Κοντά μου θά ζήσεις ευτυχισμένη, περισσότερο ευτυχισμένη απ' όσο ζεις κάτω από τή στέγη του σπιτιού σου...» (*Αφίνοντας νά κυλήσει ένα δάκρυ*) Σκληρή αλήθεια!.. (*Σηκώνεται και προχωρεί προς τó παράθυρο. Άνεβάζει τήν κουρτίνα και βλέπει έξω. Τήν ώρα εκείνη μιá μακρυνή βρογιή ξεσκίζει τήν άτμόσφαιρα. Στά τζάμια χτυπούν οι σταλαγματιές της φθινοπωρινής βροχής. Τό παιχνίδι του νερού τόν συναρπάζει όλότελα, τόσο πού δέν αντιλαμβάνεται τήν Έμμα, πού μπαίνει από τήν πόρτα της εισόδου*).

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ—ΕΜΜΑ

ΕΜΜΑ, *νέα και πολύ ώραία γυναίκα. Μιá παιδική άφέλεια και παρθενική άγνότητα αναδύονται από όλο της τó είναι. Πεταχτή, τσαχπίνια, με όλα τά εικοσιπέντε της χρόνια σε κάνει νά πιστέψεις ότι είναι κοριτσάκι δεκατριώ χρονών. Τυλιγμένη μέσα σε μιá σταχτιά και παχειά γούνα μοιάζει με παιχνιδιάρα γατούλα. Τό μάλλινο μικρό της καπέλλο είναι βρεμένο και ή γούνα της*

ποῦ καὶ ποῦ πιτσιλημένη ἀπὸ τῆ βροχῆ. Μπαίγοντας στὸ δωμάτιο τινάζεται μὲ ἀδιαφορία καὶ δεῖν ξαφνικὰ ἀντικρύσει τὸν Παῦλο σταματᾷ τὸ τίναγμα καὶ χαμογελώντας τὸν πλησιάζει μὲ σπουδῆ. Τοῦ φράζει τὰ μάτια μὲ τίς γαντοφορεμένες τῆς παλάμες· Κούκου! Κούκου! Τίς εἶ;

Π. *ταραγμένος ἐλευθερώνει τὰ μάτια του καὶ βιάζει τὸν ἐαυτὸ του νὰ σοβαρευθεῖ*—Γύρισε;

EMMA, *ξαφνιασμένη κάπως γιὰ τὸ ὕψος του*—Ναί... Λογάριαζα νὰ κάνω μιὰ βολτίτσα στὰ ἐμπορικά φεύγοντας ἀπὸ τὸ Σύλλογο, μὴ εἶναι τόσο ἀσκημος ὁ καιρὸς... Εἶδες, καλέ, τί βροχῆ; Οἱ δρόμοι ξαίρουν, ἔχουν πλημμυρῆσει...

Π. *ἀδιάφορα καὶ παίξοντας νευρικὰ τὰ δάχτυλά του*—Φθινόπωρο!...

EMMA, *βγάζοντας τὰ γάντια τῆς*—Σ' ἀρέσει, Παῦλε, τὸ φθινόπωρο; Εἶναι τόσο μελαγχολικὴ ἐποχὴ. (*Πλησιάζοντας στὸ παράθυρο καὶ κοιτάζοντας ἔξω*). "Α! νά! Ἡ βροχῆ λιγοστεύει, ἀδυνατίζει. Ὁ οὐρανὸς ὁμως μένει πάντα σκοτεινὸς καὶ μαῦρος...

Π. *ἀναστενάζοντας*—Σκεπασμένος μὲ πυκνὰ σύννεφα...

EMMA, *ἐξακολοιώνοντας νὰ βλέπει ἔξω*—Κ' εἶναι τόσο μαῦρα. Βαθιὰ μαῦρα!.. Πένθιμα, λές, κρέλια φορεῖ ἀπόψε ἢ ἀτμόσφαιρα.

Π.—Μοιάζει σὰν ἕνα ἀπέραντο κενοτάφιο!..

EM.—Καὶ καθὼς βρέχει σιγα-σιγα καὶ ἤσυχρα νομίζει κανεὶς πὼς κλαίει ὁ οὐρανὸς γιὰ κάποιο θάνατο...

Π. *μέσα στὰ δόντια του*—Μιάς εὐτυχίας... Μιάς ἀγάπης!...

EM.—Ἀλήθεια, Παῦλε, θυμᾶσαι ἐκείνους τοὺς στίχους γιὰ τὸ φθινόπωρο ποὺ ἀκούσαμε νὰ τοὺς ἀπαγγέλλει, τὴν περασμένη Κυριακὴ στὸ καφενεῖο, ὁ Τῶνης; (*Στρέφοντας πρὸς τὸν Παῦλο*). Ἐγὼ τοὺς θυμοῦμαι. Νὰ σοὺ τοὺς πῶ; Μι ποιὸς εἶναι ὁ ποιητὴς τους; Συγκρατεῖ ὁ νοῦς σου;

Π.—Μά— — "Ὀχι... (*Τυραννισμένα*) "Ὀχι... "Ἄλλωστε ξαίρεις ὅτι ἡ ποίηση πολὺ λίγο μὲ συγκινεῖ...

EM.—Κι' ὁμως κάποτε μοῦ εἶπες ὅτι ἔγραφες κι ἐξακολουθεῖς νὰ γράφεις στίχους...

Π. *σὰ νὰ βρῆκεται σὲ δύσκολη θέση*—Ἐμμη!.. "Ἄς τ' ἀφήσωμε τώρα αὐτά...

EM. *ποῦ μόλις τώρα ἀντιλαμβάνεται τὴν ψυχρὴν κατάστασίν του*—Παῦλε, τί ἔχεις χουσέ μου;

Π. *σκύβοντας τὸ κεφάλι*—Τί ἔχω;

EM. *ἀγκαλιάζοντας τον*—Ναί. Ἐχεις ἀσφαλῶς κάτι. Ἴσως καμιά στραβοτιμονιὴ στὴ δουλειά σου. Μά, ὄχι! Θὰ εἶναι τοῦ καιροῦ... Ἄλλά, πὼς ἤρθες ἔτσι νωρὶς στὸ σπίτι! Κ' εἴσουν ὀλομόναχος! (*Τὸν φιλεῖ*) Ψυχούλα μου;...

Π. *τραβώντας τὰ χέρια του ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Ἐμμης*—Ναί... Ἡρῆα νωρὶς κ' εἶμινα....

EM.—Πρῶτη φορὴ τὸ κάνεις αὐτό...

Π.—Ἐπρεπε νὰ μείνω... Σὲ περίμενα.

EM. *κάπως ἀνήσυχη*—Κι ὁ Λούλης μας;... Δὲν τὸν ἔφερε ἄ-

κόμη ἢ Κυραστᾶσα;

Π., *βλέποντας τὴν Ἐμμη στὰ μάτια*—Ἐγὼ παρήγγειλα νὰ μὴ τὸν φέρει...

EM.—Ἐσύ!.. Ἐκανες ἄσκημα, καλέ μου, γιατί ὁ καιρὸς εἶναι πολὺ ὑγρὸς κ' ἔπρεπε νὰ μαζευτεῖ γρήγορα ἀπόψε τὸ παιδί. Ἐξέρεις τί ὑγρασία ἔχει ἔξω;

Π.—Ναί ξαίρω... Τὸ ξαίρω. Ἄλλὰ ὁ οὐρανὸς τοῦ σπιτιοῦ μας σήμερα εἶναι τόσο νεφਾਲισμένος, σκεπασμένος μὲ μαῦρα, ὀλομόναχα σύννεφα ποὺ οὔτε κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ στερέωμα θὰ ἔπρεπε νὰ μείνει τὸ παιδί...

EM. *ξίπασμένα*—Τί θέλεις νὰ πεις; (*Προχωρεῖ ὀρμέμφυτα πρὸς τὸ μικρὸ γραφεῖο*. Ἡ ματιὰ τῆς πέφτει στὸ ἀνοιχτὸ συρτάρι, ἀντιλαμβάνεται τὸ γραῦμα ἀπάνω στὸ τραπεζάκι καὶ πέφτει κεραυνόπληχτη σὲ μιὰ καρτέκλα.—Παῦλε!..

Π.—Ἐμμη!

(*Κοιτάζονται κατάματα, ὕστερα γέρνοντας κουρασμένα καὶ θλιβερὰ τὰ μάτια τους πρὸς τὸ πάτωμα*).

EM. *παίξοντας ἕνα μαντηλάκι ἀνάμεσα στὰ δάχτυλά τῆς*—Θέ μου!

Π. *"Ὑστερ" ἀπὸ πολὺ μεγάλη σιωπὴ τὴν πλησιάζει καὶ μὲ τρυφερότητα παίρνει τὸ χέρι τῆς στὰ δικά του*—Ἐμμη! Καλὴ μου ἐσύ! Γιατί δὲ μοῦ τῶλεγε; Τί φοβόσουν; Ἴσως μὴ δὲν ἔκανα ὅτι θὰ κάνω τώρα;...

EM. *φιλώντας μὲ πάθος τὸ χέρι του*—Παῦλε!...

Π.—Ἐμμη, τὸ ξαίρεις πὼς σ' ἀγαποῦσα, πὼς σ' ἀγαπῶ καὶ πὼς πάντα θὰ σ' ἀγαπῶ γι' αὐτό... γι' αὐτὸ, Ἐμμη, ἀποφάσισα νὰ χωρῶ σου!.. Θέλω τὴν εὐτυχία σου κι ἂν αὐτὴ μὲ ρίχνει στὸ σκοτάδι.

EM.—Παῦλε, ἀγαπητέ μου, συγχω... (*Τὴν πνίγει ἕνας λυγμός*)

Π. *διακόπτοντάς τὴν ἀποφασιστικά*—Ναί, ἔτσι θὰ γίνεῖ. Ὅλα εἶναι ἔτοιμα. Ὅλα. Ἐφρόντισα νὰ ρθεῖς καὶ νὰ τὰ βρεῖς ἐν τάξει. Τίποτε δὲν ἔχεις νὰ συλλογιστεῖς παρὰ ὅτι σὲ λίγη ὥρα θὰ εἶσαι ἡ πιὸ εὐτυχημένη γυναῖκα τοῦ κόσμου. Εἶναι κακὸς ἐκεῖνος ποὺ ξαίρει ὅτι ἡ γυναῖκα του ἔχει δωσμένη τὴν καρδιά τῆς σὲ κάποιον ἄλλο κ' ἐπειδὴ τὴν ἀγαπᾷ ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν κρατᾷ κοντὰ του.

EM. *κλαίοντας*—Σοῦ ὀρκίζομαι, νὰ ποῦ; Στὸ Λούλη μας τίποτα περισσότερο ἀπὸ μερικὰ γράμματα.

Π.—Καὶ τί μ' αὐτό; Ἐκεῖνο ποῦ ἐνδιαφέρει ἐμένα εἶναι ὅτι ἔπαψες νὰ μ' ἀγαπᾷς. Τ' ἀρνήσαι, Ἐμμη, αὐτό; Ὁχι! Λοιπὸν τί μοῦ μένει νὰ κάνω; Οἱ πολλοὶ ἀπαιτοῦν νὰ σκοτώσω ἐσένα κ' ἐκεῖνον. Μά ὄχι! Δὲ σκοτώνουν ἐκείνους ποὺ ἀγαπιοῦνται, μονάχα τοὺς θαυμάζουν, τοὺς ζηλεύουν.

EM. *τελείως συντριμμένη*—Σοῦ λέω τίποτα περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἀλληλογραφία. Παῦλε...

Π. *μὲ βαρεῖα σοβαρότητα*—Τὸ Λούλη θὰ τὸν κρατήσω ἐγώ. Κ' ἐλπίζω νὰ ἐνδώσεις. Εἶναι περισσότερο ὑπεύθυνος ὁ πατέρας γιὰ τὸ δρόμο ποὺ θὰ πάρει τὸ παιδί. Ἀπὸ μένα θὰ ζητήσῃ τὸ λόγο ἂν τὸν ἀδικήσουμε... Ὅσο γιὰ τὴν ἀφορμὴ ποὺ μ' ἔκανε νὰ μάθω τὸ

μυστικό σου, πίστεψε, ότι δὲ συνέτρεξε παρὰ ἢ τύχη, ἢ σύμπτωση. Ξέχασες ἀνοικτὸ τὸ συρταράκι τοῦ γραφείου, πράγμα πού δὲν τόκανες ποτέ! Αὐτὸ μοῦ ἐνέπνευσε μεγάλη περιέργεια, μ' ἔκανε—πῶς νὰ σοῦ τὸ πῶ;—νά παραξενευτήκα. Καὶ πῆρα ἓνα γράμμα ἀπὸ τὰ πολλά. Τὸ διάβασα χωρὶς καμμία τύψη, ἀφοῦ δὲ μπορούσα νὰ φαντασθῶ ὅτι θὰ ἐκρυβε κάποιο μυστικό σου. Μόλις ἔμαθα περὶ τίνος ἐπρόκειτο, σοῦ ὀρκίσθηκα. Δὲν προχόρησα. Νά, αὐτὸ εἶναι τὸ μόνο πού διάβασα (τῆς δείχνει τὸ γράμμα). Καὶ τώρα πού ἐξηγηθήκαμε μπορεῖς νὰ φύγεις...

ΕΜ. *πέφτοντες στὰ πόδια του*—Παῦλε, συχώρεσέ με!...

Π.—Νὰ σὲ συχωρήσω; Γιατί; Δὲ συχωροῦν παρὰ ἐκείνος πού ἐσφαλάν... Ἐλα τώρα, Ἔμμα, πήγαινε πρὶν γυρίσει τὸ παιδί μας. Δὲ θέλω νὰ σὲ δεῖ πρὶν τὸν τελεωπαιχτικό μας χωρισμό κι αὐτὸ ὄχι γιι τιμωρίαν, τὸ ξαναλέω ὅτι σφάλμα δὲν ἔκανες γιι νὰ τιμωρηθεῖς, ἀλλὰ γιι κίτι ἄλλο πού φοβοῦμαι μὴ συμβεῖ καὶ σὲ μένα καθὼς σὲ τόσου; ἄλλως. Δὲ θέλω νὰ γίνῃ τὸ παιδί μας αἰτία νὰ μετανοιώσω γιι ὅτι ἀποφάσισα, γκρεμώνοντας τὰ ὄνειρά σου καὶ τὴς ἀρχές μου.

ΕΜ. *γονατιστή*.—Κάνε το γιὰ τὸ παιδί μας!.. Γιὰ τὸ Δούλη μας!

Π.—Μι τότε θὰ σκότωνα τὴ μὴν ἀγάτη γιι τὴν ἄλλη... Σοῦ εἶπα ὅτι τὸ ἀποφάσισα. Ἐλα, σήκω... (Τὴν σηκώνει. Μαζεύει ἀπὸ τὸ συρτάρι τὰ γράμματα, παίρνει κ' ἐκεῖνο τοῦ τραπεζιοῦ κι ὅλα μαζί τῆς τὰ δίνει) Φύγε... Πλάϊ σὲ κείνον, Ἔμμα, θὰ ζήσεις εὐτυχιωμένη, ἐνῶ, ἂν μείνεις, ὦ! ἂν μείνεις ἢ ζωὴ μας ἀπὸ δῶ κι ἐμπρός; θὰ εἶναι μιστόρι, κόλαση ἀφοῦ θὰ μᾶς συνδέει ἓνα στεφάνι, ἓνα κινδὸ κι ἄλλο σιι βίβλια κι ὅχι ἢ ἀμοιβαία ἀγάτη. (Παίρνει τὴν Ἔμμα σχεδὸν στὴν ἀγκυλιὰ του καὶ τὴν φέρνει στὴν πόρτα πρὸς βγάξει στὴν εἴσοδο. Ἡ Ἔμμα γέρνει τὸ κεφάλι τῆς σπὸν ὄμορον καὶ ξεσπᾷ σὲ λυγμούς. Ἐκεῖνος τὴ συνεφέρει σπρώχνοντάς τὴν σχεδὸν πρὸς τὸ πορτόφυλλο.) Πήγαινε ὅπου σὲ προστάζει ἢ ἀγαπή. Ζήσε εὐτυχισμένη κι ἀφῆσε εἶναι νὰ ζῶ στὴ μοναξιά μου, νὰ ζῶ μὲ τὴν ἰδία ἢ ἰδέα ὅτι ἐξικολογηθεῖς νὰ μὲ ἀγατᾷς. Κι ὅταν λαχταρῶ τὴ φιλιὰ σου θὰ ἐκδώ τὴ χεῖρά μου μὲ τὴ γαλιὰ τοῦ παιδιοῦ μας; ἀπίνω σιι ὅποια θὰ ὑπάρχουν τὴ ἴχνη τῶν δικῶν σου φιλιῶν... Καὶ μὴ ξεχάσεις ποτέ σου, ἀκούς; ποτέ! πῶς ἐπειδὴ σ' ἀγαπῶ γιι αὐτὸ καὶ σὲ χωρίζω!..

(Χάνονται πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Εὐθὺς ξαναφαίνεται ὁ Παῦλος. Πηγαίνει μὲ ἀργὸ βῆμα πρὸς τὸ παράθυρο, σηκώνει τὴν κουρτίνα καὶ βλέπει ἔξω. Εἶναι λυπημένος σὲ βαθμὸ πού νὰ φαίνεται σὺν ἀρρωστίας. Δακρύζει καὶ σιγὰ λέει:—Ἡ ξόπορτα ἐκλείσθη πίσω τῆς γιι νὰ μὴ ξανανοῖξῃ ποτέ γιι αὐτήν! (Μὲ κομμένα βῆματα πλησιάζει τὸ ἀνοιγμα τοῦ βάρους; ἀπ' ὅπου διακρίνονται τὰ κρεβάτια καὶ νευρικά κλείνει τὴς κουρτίνας ἀφοῦ ρίξει πρὸς τὸν ἄνω ἢ πρὸς τὸν ἄνω βλέμμα στὴ συζυγικὴ παστέδα. Ἐπειτα ἀνοίγοντας τὸ πορτόφυλλο τοῦ παιδιοῦ δωματίου φωνάζει:—) Κυριαστία! Κυριαστία! Τώρα μπορεῖς νὰ φέρεις τὸ παιδί!...

ΑΥΛΑΙΑ

Ἡράκλειο 17—18 Σεπτεμβρίου 1921.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Ο ΓΑΪΛΗΣ

Ἄλλοτε εἶταν τὸ μεγαλύτερο βώδι τοῦ χωριοῦ μας.

Ὅπως τὸ μαῦρο πρόβατο λέγεται στὰ μέρη μας; λίγο, τὸ μαῦρο γίδι νιᾶγγο. τὸ μαῦρο σκυλλὶ κοράκης. ἔτσι καὶ τὸ μαῦρο βώδι λέγεται γαῖλης.

Ὁ Γαῖλης εἶταν ἓνα βώδι, πού δὲν εἶχε ταῖρι σ' ὅλα τὰ περὶχωρα. Κι ὅταν, ὠρὸ γυνεῖ μ', ἐβγαίνε στὴν ὄχθη καὶ μουγκρίζε: «Μου σουσουου!» τὸν ἄκουε ὅλο τὸ χωριὸ κι' ἔλεγε:

—Ὁ Γαῖλης τοῦ Λέτα μουγκρίζει!

Ἄλλοτε καὶ στὸ χωράρι δὲν εἶχε ταῖρι ὁ Γαῖλης.

Ὁ Λέτας εἶχε βώδια καματερά: τὸν Γαῖλη, τὸν Τριγώνη καὶ τὸν Μελίσση. Ὁ Τριγώνης ἔκανε χωράρι μὲ τὸν Γαῖλη ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ μεσημέρι, κορᾶζονταν κι' ἐμπαινε στὴν θέση του ὁ Μελίσσης ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὸ βράδυ, ἐνῶ ὁ Γαῖλης δοῦλε ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ, χωρὶς νὰ συναλλάσσεται καθόλου! Καὶ μὴ νομίζετε ὅτι ὁ Τριγώνης κι' ὁ Μελίσσης ἦταν βώδια τῆς ἀράδας. Καθόλου! Εἶταν κι' αὐτὰ βώδια διαλεχτά, ἀλλὰ δὲν μπορούσαν νὰ παραβγοῦν μὲ τὸν Γαῖλη ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ τὸ καθένα, κι' ἔτσι ὁ Γαῖλης ζούονταν ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ μεσημέρι μὲ τὸν Τριγώνη κι' ἀπὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὸ βράδυ μὲ τὸν Μελίσση. Κανένα ἄλλο βώδι δὲν μπορούσε νὰ κάνει χωράρι ἀπὸ τὸ πρῶν ὡς τὸ βράδυ συγκρατούμενο μὲ τὸν Γαῖλη, γιιτὶ ἔσκαζε χωρὶς ἄλλο.

Εἶχε καὶ γὰρ κέφατα—μὲ συμπάθειο—μισὴ ὄργουτὶ τὸ καθένα καὶ γυρισμένα πρὸς τ' ἄνω, σὺν λόγους, καὶ δὲν τῶζαν: τίποτε χέρι ἄπάνω τῶν. Μιι φροῦ τοῦ εἶχε οἰχτῆ ἓνας λύκος, γυρίζει εἴπως τὸν λαϊό του ὁ Γαῖλης, σκύβει τὸ κεφάλι του καὶ τοῦ δίνει μὲ τὸ

κῶρ-λύκου στὴν κοιλιὰ μὲ τὸ δεξί του κέρατο. ποῦ τὸν πέρασε πέρα καὶ πέρα, καὶ τὸν βάσταξε καρφωμένον καὶ μετέωρον στὸν ἀγέρα, ὡς ποῦ ἦρθε ὁ βαλμῆς καὶ τὸν ἐβγαλε ψόφιον!

Ἐκεῖ ποῦ βοσκοῦσε ὁ Γαίλης δὲν ζύγανε ἄλλο βώϊδι κοντὰ του, κ' ὅταν ὁ βαλμῆς ἐβγαζε τὸ πρωὶ ὅλα τὰ γελᾶδια ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ τὴν βοσκὴ, ἢ τὰ μάζευε τὸ βράδυ ἀπὸ τὸ λειβάδι γιὰ τὸ χωριὸ, ὁ Γαίλης εἶταν μπροστὶ ἀπ' ὅλα τὰ βώϊδια, ἀρχηγὸς τῆς ἀγέλης. Νόμιζε κανεῖς ὅτι ὅλα τ' ἄλλα βώϊδια καταλάβαιναν ὅτι εἶταν ἀνώτερός τους καὶ τοῦ ἐκαναν δρόμο.

Ἵλοι οἱ Λεταῖοι εἶταν ὁ Γαίλης καὶ τὰ μάτια τους! Τὸν εἶχαν μὴ στάξῃ καὶ μὴ βρέξῃ. Ὁρκίζονταν στ' ὄνομά του. Τὸν εἶχαν καμάρῃ τους, θεμέλιο καὶ κολώνα τοῦ σπιτιοῦ τους. Οἱ μεγαλύτεροι τὸν εἶχαν σὰν παιδί τους, οἱ μεσιανοὶ σὰν ἀδελφὸ τους, κ' οἱ μικρότεροι σὰν θεῖό τους. Εἶταν γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ σπιτιοῦ τους. Τὸν εἶχε γεννήσει ἡ Γαίλω, μιὰ γελᾶδα, σὰν σπορειὰ μακροειά, κ' αὐτὴ γεννημένη στὸ σπιτί. τὸ Λεταίτικο, τὸ μόνο γελᾶδι, ποῦ εἶχε γλυτώσει ἀπὸ τὴν λημούρα, ποῦ εἶχαν κάνει οἱ Ἀρβανίτες, ὅταν βγήκε ὁ Γρίβας στὰ 1854 γιὰ νὰ πάρῃ τὰ Γιάννενα κ' ὅλη τὴν Ἡπειρο, ἀλλ' ἀνάθεμα τὴν Φραγκιά!

Κάθε πρωὶ τὸν χαιμῶνα, ὅταν παχνιάζονταν τὰ καματερά, θὰ πῆγαιναν ὅλοι οἱ Λεταῖοι στὸ κατώγι, σὰν νὰ ποῦμε νὰ χαιρετήσουν τὸν ἀγαπημένο τους τὸν Γαίλη κ' αὐτός, σὰν νὰ τὸ καταλάβαινε, γύριζε τὸ γραμμένο του τὸ κεφάλι, σὰν ν' ἀντιχαιρετοῦσε τοὺς ἀγαπημένους του, ποῦ τὸν χαιδεύαν, τὸν περιποιῶνταν, καὶ τὸν ἀγαποῦσαν τόσο πολύ. Ἀλλὰ ξημέρωσε καὶ μιὰ μαύρη μέρα, ποῦ ὁ Γαίλης τὴν στιγμή, ποῦ μπήκε μέσα ὁ Κολιός, ὁ πρωτοζευγίτης τοῦ σπιτιοῦ, δὲν κουνήθηκε καθόλου, οὐδὲ γύρισε τὸ γραμμένο του τὸ κεφάλι νὰ τὸν ἀντιχαιρετήσῃ.

—Γαίλ! Γαίλ!

Τοῦ φώναξε ὁ Κολιός.

Κι' ὁ Γαίλης, ἀντὶ νὰ στρέψῃ σὰν ἄλλοτε τὸ μεγαλόπρεπο τὸ κεφάλι του, χαρούμενο μ' ἐκεῖνα τὰ ὡμορφα μάτια του, ποῦ εἶταν σὰν δυὸ δισκοφέγγαρα, μέσα στὰ κατάμαυρα σύννεφα, ἀπόλυκε ἓνα βαθὺ μτυγκρητό, σὰν ἀναστέναγμα καὶ σὰν πόνος.

Ἵ Κολιός πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κατώγι, κλαίγοντας καὶ φωνάζοντας:

—Ἰχ! ὁ Γαίλ'ς μου! Κάτι μῶπαθε ὁ Γαίλ'ς μου! Ἰχ! ἡ ψυχὴ μου!

Στὶς φωνὲς τοῦ Κολιοῦ, ὅλο τὸ σπιτί ἀνταλλεύτηκε. «ώ Γαίλ'ς ἄρρωστος;» Χάλασε ὁ Κόσμος γιὰ τοὺς Λεταίους! Δὲν μποροῦσαν νὰ φανταστοῦν ὅτι εἶταν δυνατὸ νὰ πάθῃ ὁ Γαίλης τίποτε κ' αὐτοὶ νὰ μποροῦν νὰ ζοῦν στὸν Ἀπάνω—Κόσμο!

Ἰμπηξε μιὰ ψιλὴ φωνὴ ἡ Κολιοῦ, ἡ μεγαλύτερη τοῦ σπιτιοῦ.

—Ἰχ! ἡ σκύλλα! ποῦ νὰ τὸ βρῆ ἀπὸ τὸν Θεό, τί μᾶς ἔκανε!

—Ἰχ! ποῦ νὰ τῆς εἶχαν βγῆ καὶ τὰ δυὸ τῆς τὰ γκαβὰ!

Ἰννοοῦσε τὴν Τσίταινα, μιὰ καλὴ γειτόνισσά της ποῦ μποροῦσε ὅμως νὰ σκίση πέτρα μὲ τὸ μάτι της. Δὲν εἶταν κακὴ γυναίκα ἡ κοῦμένη, δὲν κακολογοῦσε ποτέ, οὔτε σύζαγα ἔβανε ἀνάμεσα στὴν μιὰ ἢ

στὴν ἄλλη, οὔτε εἶχε μαλώσει καμμιά φορὰ μὲ κἀνέναν, ἀλλ' εἶχε ἓνα μάτι —Θεὸς σχωρῶσ' τη! — ποῦ, μποροῦσε ὅπως εἶπα, νὰ σκίση πέτρα! Παιδιὰ μωρὰ, ἀρνιά, κατσίκια, φοραδάκια, μοσχάρια, γαίδουράκια κ' αὐτὰ τὰ πουλλάκια τῶν κλωσσαριῶν τὰ παραμέριζαν γιὰ νὰ μὴν πέσουν στὰ μάτια τῆς Τσίταινας. Γνώριζε κ' αὐτὴ ἡ καϊμένη τὸ κακό, ποῦ κοιμῶνταν μέσα στὰ μάτια της, σὰν φεῖδι μὲς στὴν κουφάλα, κ' ἀπόφευγε νὰ τὰ βλέπῃ. Ἰλλ' ἂν τύχαινε νὰ πέσῃ ἡ ματιὰ της σὲ κἀνένα ἀπ' αὐτὰ, ποῦ παίρουν εὐκολὰ ἀπὸ μάτι, γιὰ νὰ προλάβῃ τὸ κακό, ἔτρεχε καὶ τοὺς εδινε σιάλι Ἰλλὰ κἀμμιά φορὰ τὸ μάτι της ἐνεργοῦσε καὶ σὲ χοντρά ζῶα, σὰν καληῶρα τώρα μὲ τὸν Γαίλη, καὶ σὲ μῆγλους.

Ἰ Κολιοῦ εἶπε ὕστερα προσταχτικὰ στὴν συννυφάδα της: τὴν Σπύραινα, ὡς μικρότερη ἀπ' αὐτὴ στὴν τάξη τοῦ σπιτιοῦ:

—Τὶ κάθεσαι, μωρὴ σὰν νύφη ἀπὸ Δευτέρα! Πᾶρ' ἓνα φλιτζάν' καὶ πετάξου νὰ παρ'ς στάλ' ἀπ' τὴν ἀντίχριστη, ποῦ νὰ τῆς εἶχαν ρέψ' τὰ φωτερὰ τ'ς!

Ἰ μάννα μου, ἀκούοντας τὸ τζαβαλειὸ τῶν Λεταίων, βγήκε στὸ παραθύρι καὶ ρώτησε:

—Μωρὴ, τί πάθαταν καὶ τζαβαλιάζατε ἔτσι;

—Τὶ πάθαμαν; (Ἀπολογήθηκε ἡ Κολιοῦ) Ἰρρώστησ' ὁ Γαίλ'ς μας ἀπὸ μάτ' ἀπ' ἀβάσκαμα! Μᾶς τὸν γκρέμησε, ποῦ νὰ τῆς εἶχαν ρέψ' καὶ τὰ δυὸ της!

Μὴν τὴν παίρετε ἔτσι τὴν καϊμένη τὴν γυναίκα στὸ λαιμό σας. Πιοὺς ξέρ'; Τάχα νᾶν' αὐτὴ; Δρόμος εἶναι...

Μπορεῖ νὰ τὸ βάσκανε καὶ κᾶνας ξένος. Ρίξτε τὰ κάρβουνα γιὰ νὰ βρῆτε ἐκεῖνον, ποῦ σᾶς ἔκανε τὸ κακό.

Εἶπε ἡ μάννα μου

Ἰ Ἀλήθεια! (εἶπε κᾶποια ἄλλη ἀπὸ τὲς Λεταίτισσες) Νὰ ρίξουμε τὰ κάρβουνα.

—Ἰχ! χαλασιά τους τί ἔπαθαν!

Εἶπε ἡ μάννα μου καὶ τραβήχτηκε ἀπὸ τὸ παράθυρο, καὶ μπαίνοντας μέσα, ἔβαλε στὸ ζωνάρι τὴν ρόκκα της κ' ἔτρεξε στοὺς Λεταίους, ὅπου εἶχαν μαζευτῆ κ' ἄλλοι χωριανοί.

Μέσα στὸ σπιτί ἐροῖγναν τὰ κάρβουνα. Εἶχαν μιὰ ποτήρα γεμάτη νερὸ παραπάνω ἀπὸ τὴν μέση, κ' ἡ Κολιοῦ ἔπαιρνε μὲ τὴν τσιμπίδα ἀπὸ ἓνα κάρβουνο ἀναμμένο, τ' ὠνομάτιζε τίνος εἶταν καὶ τᾶρριχνε μέσα. κ' ἔκανε ἓνα μεγάλο «τζιάζζζζζ». Τὸ πρῶτο εἶταν τοῦ Λώλη, τὸ δεῦτε τοῦ Τσιόλη, Ἰρριξε ἔξ', ἔφτά, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο κ' ὅλωνῶν τὰ κάρβουνα στέκονταν ἀπάνω στὸ νερό. Ἰρχεται καὶ τ' ὄνομα τῆς Τσίταινας:

—Τῆς Τσίταινας!

Τὸ κάρβουνο ἔκανε ἓνα μεγάλο «τζιάζζζζζζ» καὶ κατέβηκε στὸν πάτο τῆς ποτήρας!

Αὐτ' εἶναι! (Φώναξαν ὅλες οἱ γυναῖκες μ' ἓνα στόμα).

Αὐτὴ, ποῦ νὰ τῆς εἶχε ρέψ' τὸ στραβὸ τ'ς!

—Τρέξε! Φώναξε ἡ Κολιοῦ σὲ μιὰ ἀπὸ τὲς νυφᾶδες). Πᾶρ' ἓνα φλιτζάν' καὶ πετάξου στὴν ἀντίχριστη νὰ τῆς πάρ'ς σιάλ' νὰ ποτίσω-

με τὸ βῶιδ'! Ἐκεῖν' ἡ Σπύραινα, ποῦ τὴν ἔστειλα, ἐδῶ και μὰ ὦρα πάει γιὰ μαμὴ και θά μᾶς γυρίση λεχῶνα!

Μιὰ γειτόνισσα ἔφερε μιὰ δλάκερη φωλιὰ κυνηγοῦ, ποῦ στρέγει πολὺ στὲς βασκανίες.

Κυνηγὸς εἶναι ἓνα εἶδος μελισσιοῦ, ποῦ χτίζει τὴν φωλιά του με πηλὸ στὰ ψηλότερα τῶν γωνιῶν, σὰν τὸ χελιδόνι και καλύτερα, κι' ὅταν νοιώθῃ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, σφραδαίει τὴν θύρα τῆς φωλιᾶς του και πεθαίνει.

Τὰ λείψανα αὐτὰ τοῦ «κυνηγοῦ» ποῦ εἶναι μέσα στεγνωμένα ἀναλυοῦν στὸ νερὸ με λίγο χῶμα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς φωλιᾶς, και τὰ δίνουν στὸν βασκαμένον, ἀνθρωποπὸν ἢ ζῶο νὰ τι πιῇ γιὰ νὰ ξεβασκαθῇ.

Σὲ μιὰ στιγμή τὸ σιῶλι τῆς Τσίταινας, τὸ νερὸ τῶν καρβούνων, τὸ ἀνάμμα τῆς φωλιᾶς τοῦ «κυνηγοῦ» με λάδι μεγαλοπεφτυάτικο, και τὰ τρία μαζί, τᾶσφιξαν στὸ στόμα τοῦ ἄρρωστου βῶιδιου, με τὸ χωνί.

Ἔτσι αὐτὰ (εἶπε ἡ μάνα μου) εἶναι καλά, ἀλλὰ χρειάζονται πλεονέτερο τ' ἀρωματικά. Πρέπει νὰ φωνάξετε τὸν πατᾶ νὰ διαβάσῃ τὴν εὐκὴ τῆς βασκανίας...

—Αὐτὸ πρὲς, ποῦ πρὲς νὰ γέν' (εἶπε μιὰ γριά), ἀλλὰ και τὸ γήτεμα δὲν πρὲς νὰ λείψ!

Και στὴν στιγμή πετάχτηκε ἡ Κολιοῦ στὸν φράχτη και φώναξε:

—Παπαδιά! Ἔρ' Παπαδιά!

—Ἦρσε!

Ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ χωριοῦ.

—Πέ τ' Πατᾶ νὰ πᾶς τὸ φκολόι κα νᾶρθ' νὰ διαβάσ' τὸν Γαίλη μας, π' ἄρρώστησε ἀπὸ μᾶτ'!

Σὲ λίγο ἐμπαινε ὁ Πατᾶ; στὴν πορεία με τὸ πετραχήλι και τὸ εὐχολόγι στὸ χέρι, ὁ δὲ Παῦλος, ὁ δεῦτερος ζευγίτης τοῦ σπιτιοῦ, ξεκινούσε με λίγες τρίχες ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Γαίλη γιὰ τὴν Βλατσίστα ποῦ βρίσκονταν ἡ πλειὸ ξακουσμένη γήτισσα, ποῦ μισοῦσε νὰ γιαιτρώψῃ και τὸ χειρότερο βασκαμα ἀπὸ τὸ χειρότερο μᾶτι:

Τί τι θέλετε διως; Ὅτι γιαιτρικὸ κι' ὅτι εὐχὴ, κι' ὅτι γητεῖ εἶναι στὸν Ἀπάνω—Κόσμο, ὅλα τᾶκαναν οἱ Λεταῖοι γιὰ τὸν ἀγαπημένο τους τὸν Γαίλη, ἀλλ' ὅλα τοῦ κίτου! Ὁ Γαίλης δὲν σπάραιε ἀπὸ τὸν τόπο του κι' οὔτε ἔτρωγε, οὔτε ἐπινε, κι' οὔτε ἀρμακίωνταν. Ἔρσε—ἔρσε τὸν ἔφτανε ὁ πόνος, κι' ἄρχισε ἓνα βῶγρητὸ σὰν κλάνα, ποῦ τ' ἄκουε ὅλο τὸ χωριὸ και λυπιῶνταν.

Τρία ἀκέρια μερόνυχτα πέρασαν, ποῦ χαροτάλευε ὁ Γαίλης κι' οἱ Λεταῖοι χτυπιῶνταν, ποῦ δὲν βρίσκονταν γιαιτρικὸ γιὰ τὸν γιαιτρώψῃ.

Κάποιος τότε τοὺς εἶπε νὰ σφάζουν μιὰ μαύρη κόττα γιὰ νὰ ἰδοῦν στὸ στηθάμι ἂν θὰ ψοφίση ἢ ὄχι ὁ Γαίλης. Στὴν στιγμή σφάχτηκε και βοάστηκε ἡ μαύρη κόττα και βγήκε τὸ στηθάμι της. Ὁλοφάνεθος ὁ ψόφος τοῦ Γαίλη! Ἐνας κόκκινος ἦσκιος, σὰν ματωμένο τουάσι, φαίνονταν φῶς—φανερο στὸ κίκαλο. Ὡς ἐξέστη τὴν στιγμή εἶταν και κάτσια ἐλπίδα, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνη τὴν στιγμή κίθε ἐλπίδα χάθηκε, και περὶ μὲν ὅταν—τὴν—ὥρα νὰ γένη τὸ κακὸ.

τὴ μέρα πρῶτ'—πρῶτ' ἀκούσαμε μυρολόγια στὰ Λεταῖικα.

—Πᾶη ὁ Γαίλης ροβολιὰ τους!

Ἐσφώνησε ἡ μάνα μου κι' ἄφησε ὅτι δουλειὰ εἶχε στὸ χέρι της και τράβηξε νὰ πᾶη στοὺς Λεταῖους νὰ τοὺς παρηγορήσῃ. Κίνησα κι' ἐγὼ κοντὰ της, παιδάκι ὡς ἑπτὰ χρονῶν. Σὲ λίγο ἔφτασαν και πολλοὶ ἄλλοι, γυναῖκες κι' ἄνδρες και παιδιά, και καθένας ἔλεγε τὸν παρηγορητικὸ τοῦ λόγου. Τέλος ἡ μάνα μου—Θεὸς χωρέσ' τη—τοὺς ἀποπῆρε.

—Τί κάνετε ἔτσι; Ἄντρας σᾶς πέθανε ἡ γυναῖκα; Βῶιδι εἶτανε! Ἔσεῖς νὰ εἰστε καλὴ και βῶιδια ὅσα θέλετε! Μὴν κάνετε ἔτσι, καίμενοι και σᾶς δοκιμάσ' ὁ Θεός!

Τρία—τέσσερα παλληκάρια πῆραν σύνεργα και πῆγαν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ νὰ σκάψουν τὸ μνήμα τοῦ Γαίλη και σὲ λίγο οἱ γυναῖκες ἔφεραν τριχιές κι' ἄρχισαν νὰ δένουν τὰ ποδάκια τοῦ ψόφιου ζῶου, χῶρια τὰ προστινὰ και χῶρια πισινὰ, κι' ὅταν ἐτελείωσε τὸ δέσιμο τῶν ποδαριῶν, πεντέξη ἐπιασαν τὲς προστινὲς τριχιὲς και πεντέξη τὲς πισινὲς κι' ἄρχισε τὸ ξόδι τοῦ Γαίλη!

Ἐκείνη τὴν στιγμή οἱ Λεταῖσσοι ἄρχισαν τὰ ὑστερνὰ τους μυρολόγια γιὰ τὸν ἀγαπημένο τους τὸν Γαίλη!

Η ΕΛΙΑ

Ὁ γέροντας παππούς μου ὁ ἀσπρομάλλης
στοῦ διάσελο μὲ πῆγε μιά φορά,
μοῦδωσεν ἕναν κλώνο ἐλιάς καὶ μοῦπε
μὲ μιὰ κρυφὴ στὰ λόγια τὸν χαρά:

—Στὸ λάκκο ἐτοῦτο φύτεψε, παιδί μου,
τὸ βλογημένο δέντρο, τὸ ἱερό,
ποῦ δίνει φῶς μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι,
στὸν ἄνθρωπο τροφὴ μὲ τὸν καιρὸ ...

Ἐτροάνεψε ἡ ἐλιά, καὶ μπράτσα οἱ κλώνοι,
καὶ τοὺς χαϊδεύει ἡ αὔρα τοῦ βουνοῦ,
μὲς στ' ἀργυρὰ τῆς φύλλα παίζουν τ' ἄστρα
παίζουν τὰ μάτια τοῦ Θεοῦ.

Στὴ ζαρωμένη φλούδα τῆς τριγύρω
ψηφία ποῦ ὅλο ἀνοίγονται πλατιά
—ὀνόματα καὶ μέρες καὶ λαχτάρεις—
ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποιὰ χέρια σκαλιστά.

Κι' ἐνῶ ὁ κορμὸς γερονᾶ, σκεβρώνει ἀπέξω,
δουλεύουν μέσ' ἀκούραστοι οἱ χυμοί,
κι' ὅλο βυζαίνει ἡ ἐλιά τῆς γῆς τὸ γάλα
κι' ἔχει τῆς νιότης ὅλη τὴν ὄρμη.

Καὶ τὸ Νοέμβρη, σὰ μαυρογαλίζουν
οἱ μεστωμένοι ὀλόχυμοι καρποὶ
καὶ κάτω ἀπὸ τὰ σύγνεφα τὰ μαῦρα
προσφέρονται θυσία καὶ ὑποταγή,

Τὸ ζωντανὸ τὸ πλάσμα, ποῦ μιλάει
εἶναι τὸ δέντρο τοῦτο τὸ ἀκριβό,
ποῦ ἔχει τὰ χρόνια τόσα ἀπάνου—κάτου
ὅσα τὰ χρόνια ἐγώ...

Σέ μένανε ὁ καιρὸς ἀπέξω ἀκόμα
δὲ χάραξε οὔτε μιὰ ζαρωματιά.
σέ μένα στέκουν μέσα σκαλισμένα
τὰ ὀνόματα, οἱ λαχτάρεις, ταιριαστά.

Κι' ἐνῶ τὸ δέντρο ὑψώνεται, ἀνεβαίνει,
καὶ πάει ἡ κορφὴ του πρόθυμη στοῦ φῶς,
στὸν ἄνθρωπο οὔτε ἡ τόλμη τῆς θυσίας
ἀφοῦ καὶ μάταιος ὁ καρπός!

GENTUCCÆ MEÆ LAUDES

Ἄχ! πότε ἀπ' τῶν ματιῶν σου τὴ βρουσοῦλα
θὰ ξεδιψᾷς ἡ ἀγιάτρευτη ψυχὴ μου;
πότε στὴ ζέστα ἀδιάβατης ἐρήμου
θὰ πῆ τοῦ βλέματός σου τὴ δροσοῦλα;

Καὶ πότε σὰν λευκὴ πεταλουδοῦλα
ποῦ τριγυρνᾷ στὰ μύρα τοῦ ἄγριου θύμου
θὰ φτερουγίσῃ ἀπάνω στὴν ποίησή μου
ἡ ἀγνὴ πεταλουδίσις σου ψυχούλα;

Ἐγὼ βαθιὰ στὰ φεγγερά σου μάτια
θὰ ἐγγίσω τὸν κρυφὸ παράδεισό μου,
Τὸ τέρμα ἐκεῖ θὰ βρῶ τοῦ αἰθέριου δρόμου

ποῦ φέρνει στῆς χαρᾶς μου τὰ παλάτια.
Καὶ σὺ στοῦ τραγουδιοῦ μου τὸν καθρέφτη
θὰ ἰδῆς χρυσὴ τὴν ὄψη σου νὰ πέφτῃ.

(Ἀπὸ τὸ Γ' Βιβλίον XVIII)

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Α'

Λιοντάρια ἐσεῖς, ἀητοί, γενιὰ δρακόντια,
πάει! μᾶς κρατοῦν στὰ δίχτυα τοὺς οἱ λῦκοι
πετάει σ' αὐτοὺς ἀχτινοβόλα ἡ νίκη
τοῦ κάκου πλέον ἀσπίδες, τόξα, ἀκόντια.

Μόνο φτερὰ ἀπ' τοὺς ὄμους ὑπεροπύγνεια
νὰ μπόρρεις ἡ μέσα Ἐλευτεριά ν' ἀφήνῃ
θὰ φεύγαμε ἀπὸ τὴν καταδίκη
μακριὰ ἀπ' τοῦ Κροῦμ τὰ ματωμένα δόντια.

Μὰ ἀπὸ τώρα τὸ φιλντισὶ μὴλίγγι
νιώθω σκληρὸ χρυσάφι νὰ μοῦ σφίγγῃ
αἰστάνομαι τὰ χεῖλια τοῦ τὰ μαῦρα

στοῦ μέτωπό μου ἀχόρταγα νὰ σέρνῃ
καὶ μὲ κλεισμένα μάτια ἐκεῖ νὰ γέρνῃ
ρουφώντας τῆς ἐγδίκησης τὴ λαύρα.

(Ἀπὸ τὸ Δ' Βιβλίον III) 1918

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΤΟΥ "ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΗΣ ΜΙΡΑΝΤΑΣ,,

Ἀπόψε ὄλο στοχάζομαι τὴ γοητεία τῶν ρόδων.

Τῶν ἄσπρων ρόδων ποὺ ἀνθίσαν σὲ μυστικὰ παρτέρια
 Γιὰ νὰ χαροῦν τὴν ὁμορφιὰν εὐγενικῶν ἐρώτων.
 Στὸ νοῦ μου ἀπλώνονται ξανὰ γεμᾶτα ἤρεμο πάθος,
 Σὰ νὰ μιλοῦν μὲ μιὰν ἀπλή, στοχαστικὴ φωνούλα
 Γιὰ μακρινὰ ἀπογεύματα καὶ βραδινὰ ἀκρογιάλια,
 Εὐωδιασμένα ἀπ' τ' ἄρωμα εὐγενικῶν ἐρώτων.
 Τῶν φλογισμένων ρόδων ποὺ ξανὰ στὴ μοναξιά μου
 Μεθ' ἄπο ρίγος ἄφραστο, καθὼς τὰ συλλογιέμαι.
 Σὰν κάποια χεῖλη ποὺ ἔθλιψα σὲ σκοτεινὲς βεράντες
 Ἦ μὲς στὸ μᾶκρος σκεφτικῶν καὶ λυπημένων δρόμων,
 Τρέμουν στῆς μνήμης μου ἐλαφρὰ τὰ βᾶθη κι' ἀγνοφέγγουν.
 Κι' ἀπὸ τὰ χᾶη τῶν μακρινῶν, ἱπποτικῶν αἰῶνων
 Μιᾶς ντόνιας Λάουρας τὸ γλυκὸ χαμόγελο μοῦ φέρνουν
 Ἦ τὸν μακρόσυρτον, ἀπλὸ λυγμὸ μιᾶς Μαργαρίτας.
 Κι' ἀκόμα τῶν ἀσθενικῶν, συλλογισμένων ρόδων,
 Ποῦ μοῦ ξυπνοῦν τοὺς στεναγμοὺς ἀρχαίων φθινοπώρων,
 Στὰ ἔρημα πάγκα μὲ τὰ σωπασμένα συντριβάνια.

Ἀπόψε ὄλο στοχάζομαι τὴ γοητεία τῶν ρόδων.

29. X II. 1922

Τ Α Φ Ο Σ

ΘΑΟΙ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΚΑΠΟΙΟ ΤΑΦΟ ΘΡΗΝΟΥΜΕ...
ΣΤΟΝ ΑΞΕΧΑΣΤΟ ΑΔΕΛΦΟ ΑΝΤΩΝΗ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗ

Τὸν θάνατό σου ἐξήγησαν οἱ γέροι μὲ ἥσυχια.
 Κι' εἶπανε : Τόσο ὁμορφος, καλός, λεβεντινός,
 παραῖξενο θὰ φάνταζεν ἂν σ' ἄφηνεν ἡ μοῖρα,
 μὲ εὐτυχία νὰ πέραγες χαρούμενος τὸ βίος...

Κι' οἱ νιὲς ποὺ σὲ γνωρίσανε γαλανομάτη ὄρατο,
 τὰ δάκρυα τους θὰ κύλησαν, κρούφτᾶ, πονετικά
 στὸ θάνατό σου τὸν πικρὸ, ναί, τὸ δικό σου γέλοιο,
 ὃ ἔρωτας θὰ θρήνησε μαζὺ μ' αὐτὲς στερνά...

Γιὰ τὴ ζωὴ ἐλέγαμε πὼς εἶσουνα πλασμένος,
 γεμᾶτος πόθο, ἐνέργεια, καλός, καρτερικός,
 στοργὴ κι' ἀγάπη ἐσκόρπιζες γύρω σου, μαγεμένος
 ἀπ' τῆς ζωῆς τὴν ὁμορφιά, κι' ἐλαμπες σὰν Χριστός.

Μὰ πέθανες, μακρὸν ἀπὸ μᾶς, σὲ κάποια χώρα ξένη,
 κι' αὐτό, ἐπειδὴς ἀγάπαγες πολὺ τὴν ἀγκαλιά,
 μιᾶς μάννας ἄμοιρης, γλυκειᾶς, ποὺ παραπονεμένη
 καὶ σκεφτικὴ, ἀπόμεινε στῆς ζωῆς τὴν ἀπονιά...

Ἦ ἀνιστόρητε ἀδερφέ! Τὰ λόγια τὰ στερνὰ
 νὰ βγαίνουνε δὲν τᾶκουσε κανεὶς μὲ τὴ μιλιὰ σου
 μὰ ἡ ἔγνοια σου ποὺ σκέπαζε τὴν κάθε ἐπιθυμιά,
 ζωγραφισμένη βρίσκειται μέσα στὰ γράμματά σου...

Ζωγραφιστὸ τὸ σπίτι μας, θεομά, παράξενα εἶγες,
 στὲ φύλλο κάποιου σου καρνέ, μὲ καλλιτέχνη νοῦ,
 τὴν νοσταλγία του τὴν π.κρὴ ἀνάγλυφη τὴν εἶγες
 κι' ὀνόμαζες τὸ κάδρο σου «λιμάνι ἐνὸς σπιτιοῦ»...

Κι' ἀγοφτασμένες ἤρθανε πικρὲς φωτογραφίες...
 Τῆς ἀδελφῆς, ποὺ σοῦκλεισε τὰ μάτια σ' ἀπαλά,
 καὶ τοῦ σπιτιοῦ σου τοῦ στεγνοῦ, μὲς στὶς δεντροστοιχίες,
 ἀπὸ πανύψηλα ἔλατα, κυπᾶρισσα αὐστηρά !..

Κι' ἄρσει μας τῆς ἀδελφῆς, τὸ γέλωτο νὰ ἐξηγοῦμε,
πὼς τάχατες προξένησε λόγος σου δροσερός,
μὴ ἀνήμπορη ἢ ἑωγραφία, δὲν μᾶς βοηθᾷ νὰ ἰδοῦμε
τὸν τάφο σου ἂν σκεπάζουνε, πανσέδες ἢ κισσός!

ΤΥΡΑΝΝΙΑ

ΣΤΗ ΔΙΑΔΑ Μ. Σ.

Δὲν εἶχ' ἀκόμα καλοκοιμηθεῖ, καὶ νά,
Ἐπέρασες ἐχθρὲς ἀπὸ προστά μου,
ψηλὴ, κι' ὀλόξανθῃ ψυχῇ.
Σοῦ φόραγαν στολίδια στὸ λαιμό,
Σοῦ φόραγαν νταντέλες στὸ φουστάνι,
διάφανο κέντημα σοῦ σκέπαζε τὸ στήθος ἀπαλό,
κι' εἶχες μιὰ ψάθα πᾶλλευκη
μὲ φανταχτὴ κορδέλα στὸ ξανθὸ κεφάλι....
Κι' ἔφερνες τὸ κορμί, σὰν ἀπαλὰ μὲς στὸ στρατὶ,
κι' ἐχάιδευαν τὰ βήματα τῆ γῆ,
κι' εἶσουν μοντέρνα!...
Καὶ μὲς στὸν πολυθρόνου το δρόμο
Εἶσουν τὸ πῶ ἀπαλὸ ἀποκουμπισμα κάθε ματιᾶς, ἐσύ,
κι' ἔνωσα τρόμο...
Ἐπέρασες διαβάτισα ἀπὸ προστά,
Διαβάτισα τοῦ διαβατάρη μ' ὕπνου
θέλοντας καὶ καλὰ μὲ τὸ στασιό,
ν' ἀλλάξεις τὸ τραγοῦδι μου τὸ χαροπὸ,
μὲ τὸ λυπητερὸ μοιρολόγο ἐνὸς κύκνου...
Ἄραμα προσφιλέστατο...
Ἄραμα γλυκό...
Ἄραμα τρισκαταραμένο!
Σ' ἀποδιώξα μὲ καταφρόνηση ἐψές,
μ' ἀπόψε, πάλι ἐσένα θὰ προσμένω.

ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ «ΑΝΤΙΟ»,

Τὸ «ἀντίο» δὲ σῶπα καλὴ μου ποτές.
Θι ξανάρθει μιὰ μέρα καὶ πάλι
θὰ γελάσουν τὰ μάτια, πού ἐλάτρεψα
στὸ χλωμό σου, ὄνειρένιο κεφάλι.

Θι ξανάρθει μιὰ μέρα, θυμήσου το,
δυὸ πουλιζὶ, πού ταξίδεψαν χρόνια,
θὲ νὰ σμίξουν καὶ πάλι τὸ δρόμο τους,
τὸ μοιραῖο τὸ δρόμον αἰώνια.

Θᾶξεις τότε στὴν κόμη πού ἐφίλησα
τόσες νύχτες καὶ μέρες, τοῦ χρόνου
τὸ σκληρὸ κι' ἀδυσώπητο πέρασμα
καὶ στὰ μάτια λυγμοὺς κάποιου πόνου.

Ἄρα θάνατι, ὅπως τότε πού ἀφήσαμε
τῆ γλυκειὰ μας ζωὴ, νὰ οἰχτοῦμε
σὲ μιὰ πάλῃ ζωῆς, τόσο ψεύτικη
κι' ἄχ! ὦ! πόσο πικρὰ θὰ θρηνοῦμε.

Θᾶν' ἀργά! Μὲς στὴ μέση τοῦ κήπου μας
θὰ σῶπα τὸ τρελὸ συγκριβάνι,
καὶ τὰ ρόδα δὲ θὰ σώσουν, ἀγάπη μου,
οὔτε γιὰ ἓνα στερνὸ πλὴ στεφάνι.

Κ' ἡ σελήνη, πού θάβγει νὰ φέξει μας
τὸ στερνὸ μας τὸ δρόμο, θὰ κάνει
πῶ χλωμὸ τὸ θλιμένο σου πρόσωπο,
πὺ τὶ χρόνια θὰ τῶχον μαραινέ.

Θι κρυφτοῦμε στὸ μέρος, πού πάντοτε
ἐκαθόματε μόνοι στὰ βράδια,
κάποιό ἀηδόνι ποθώντας ν' ἀκούσουμε
καὶ μόνο ἢ γαί θι μᾶς βοεῖ κονκουβᾶγια.

Ἄρα θάνατι ὅπως τότε τάφησαμε,
κι' ὁ μὲς καί τοιανὸ θι τοὺς λείπει.
Ἡ φωτιὰ, ναί, τῆς πρώτης μας ἀνοιξῆς,
πού μοιραῖα τὴν ἔδωξε ἡ λύπη.

Ἔτσι ἀμίλητοι πάλι θὰ πάρομε
τὸ μοιραῖο μας δρόμο γιὰ πίσω
κι' ἄχ! ναί, τότε τὸ στερνὸ μου τὸ «ἀντίο» μου
θι στὸ πῶ καὶ βαυβὰ θὰ δακρῶσω!...

ΧΙΟΣ.

TO ΣΤΕΡΝΟ "ΑΝΤΙΟ"

PAUL GSELL *

ΤΟ ΠΙΣΤΕΥΩ ΕΝΟΣ ΑΠΙΣΤΟΥ

Με τον τίτλο «Κουβέντες του Ανατόλ Φράνς», μαζεμένες από τον κ. Paul Gsell ο Παρισινός εκδοτικός οίκος του Bernard Grasset έκυκλοφόρησε μία συλλογή των σπινθηροβόλων άπογευματινών της βιλλά Σαίντ (σπιτιού του Ανατόλ Φράνς), που δίνουν την ζωντανότερη εικόνα του πνεύματος του μεγάλου Maître. Με την άφορητή του θλιβερού θανάτου του, μεταφέρουμε στους αναγνώστες μας σήμερα, ένα από τα πιο σπουδαία κεφάλαια του έργου αυτού βιβλίου, που θυμίζει με τους δρασερούς διαλόγους του, τους άπλους και στερουμένους φιλολογικών περιττολογιών, την άφελή διαλεκτική φιλοσοφία του αρχαίου Έλληνικού πολιτισμού μας.

Φως άπλετο καταυγάζει τις σελίδες αυτές που άποτελούν μίαν άνετη εμφάνιση του Ανατόλ Φράνς ως άνθρώπου, ως καλλιτέχνου και ως φιλοσόφου.

Ο ανατόλ Φράνς ετοιμαζότανε να δημοσιεύσει την Ζάνν ντ' Αρκ. Είκοσι δλόκληρα χρόνια άγώνων του είχε στοιχίσει... Κάθε σελίδα είχε σβηστεί, είχε ξαναγραφεί, είχε κατακοπεί από ψαλλιδίσματα.

Είνε τέτοια ή μέθοδος του Μαίτρο. Όταν ρίχνει κανείς το βλέμμα του πάνω σ'τι δικά του χειρόγραφα, μένει κατάπληκτος βλέποντας πόσο κόποι ίσοσταθμίζουν προς την φαινομενική εκείνη εύκολίαν και την διηγηματικήν άφελή χάρη. Μεγάλο μάθημα αυτό για τους μαθητευομένους.

Επαναλάμβανε τις διορθώσεις, αναποδογύριζε τις φράσεις, επιτηδεύονταν σε νέες μεταφορές, έκοβε τα φύλλα κάνοντας des puzzles τοποθετούσε στην άρχή αυτό που είχε στο τέλος, επάνω αυτό που είχε πριν από κάτω και τα έβαζε όλα στη θέση που έπρεπε τέλος, βοηθού-

* P. GSELL. «Propos d' Anatol France» Editeur Bernard Grasset rue des Saints Pères Paris

μενος από το πινέλλο της γόμας.

Πολλά μέρη που ήδη είχαν στοιχειοθετηθεί από τον τυπογράφο, έξανα συντέθηκαν αφού ξαναγραφήθηκαν όκτώ και δέκα φορές σε δοκίμια.

Μεγάλη ποσότητα από ώραίες χάρες αφαιρούσε μ' αυτό τον τρόπο ο Φράνς. Άνέπνεε, έτεινε στην πιο πλέρεια άπλότητα.

Διαβάζοντας οι φίλοι του το πρώτο του κείμενο του είχαν πει: —Είνε θελκτικό! Είνε τέλειο! Μή τ' άγγίζετε πιά! Θα το χαλάσετε όλο.

Άλλά από δοκιμή σε δοκιμή, εύρέθηκαν στην άνάγκη να άναγνωρίσουν μιá πρόοδο που σιγά σιγά έφερε προς την τελειότητα.

Ός τόσο ο Φράνς δέν άφηνε την Ζάνν ντ' Αρκ να πετάξει. Υποπιτεύονταν πώς αυτό το διορθωμένο έργο χωρίς μόνο με τον σεβασμό της άλήθειας δέν θα εύχαριστούσε παρά λίγους άναγνώστες.

Εκείνη την ήμέρα τον βοήκαμε μελαγχολικό. Έκουβέντιαζε με τον Pierre Champion, το σοφό βιογράφο του Καρόλου της Όρλεάνης και του Φρανσουά Βιγιόν.

Μετέφερε στο νέο σοφό τη ζωηρή φιλία που έτρεφε στον πατέρα του τον πρόσφατα πεθαμένο.

Ο έντιμος εκδότης Όνορε Σαμπιόν, έγκρατεστημένος στο quai Malaquais, είχε πραγματικώς γνωρίσει τον πατέρα του Ανατόλ Φράνς, τον βιβλιοπώλη Thibault, που κι αυτός πολύ κοντά εκεί στο quai Voltaire είχε το βιβλιοπωλείο του με την επιγραφή: Aux.

Ο P. Champion είναι συγχρόνως γελαστός και άφελής. Η φωνή του είναι χαϊδευτική και άσθενής. Όνειροπολεί άκατάπαυστα. Δέν ζει με τους συγχρόνους του. Ζει με τις σκιές του παληού καιρού. Σχεδόν πάντοτε βρισκείται τυλιμένος σε ένα χοντρό σάλι, φαίνεται γι' το φόβο μήν τυχόν και συναχωθεί στις ύγρες σκιές της ίστορίας.

Έπειδή ο ίδιος (ο Champion) ήταν βαθύς γνώστης του XV αιώνα, με όλους τους δρόμους και τα άπόκρυφα μονοπάτια του, έβοηθούσε τον Ανατόλ Φράνς ξαναδιαβάζοντας μαζί του τα δοκίμια της Ζάνν ντ' Αρκ.

—Αί λοιπόν, τον έρωτούσε, πότε θα την εμφανίσετε;

ΦΡΑΝΣ. —Κι' εγώ επιθυμούσα να γίνει το γληγορότερο αυτό, αλλά ξέρετε, αγαπητέ μου φίλε, ή άσθένεια του ήπατος με καθυστέρησεν πολύ αυτόν τον τελευταίον καιρό, και φοβάμαι πώς θα με έμποδίσει και πάλιν εκ νέου.

Τότε ο Ιωάννης Μπρουσσόν, γραμματεύς του μαίτρο, τον έρώτησε με στοργικό τόνο.

—Υποφέρετε άκόμα;

ΦΡΑΝΣ. — Δέν υποφέρω, αλλά ή άνησυχώ. Ξέρετε καλά πόσο αυτή ή άρρώστεια έμποδίζει την εργασία, άφου και σεΐς υποφέρετε απ' αυτήν. Γι' αυτό άλλως τε με λυπάστε: Ζητά κανείς να αυτοπαρηγορηθεί πάντοτε δι' ά μέσου ένός άλλου.

ΜΠΡΟΥΣΣΟΝ. —Όχι, αγαπητέ Μαίτρο, δέν σάς λυπάμαι. Άν αυτή ή Φύσις που σάς έχάρισε τόσους πνευματικούς θησαυρούς πει-

ράζει και λίγο τὸ σῶμα σας, αὐτὸ εἶνε δίκιο.

ΦΡΑΝΣ.— Ἀλήθεια; ΜΠΡΟΥΣΣΟΝ.— Βέβαια, ἀν εἶχα ἐγὼ τὸ πνεῦμα σας, θὰ ὑπέφερα μὲ εὐχαρίστηση τὶς μεγαλείτερες ἀρρώστειες.

ΦΡΑΝΣ.— Αὐτὸ τὸ παιδί δὲν ξέροι τί λέει.
ΣΑΜΠΙΟΝ.— Ὅπωςδήποτε ἔχουν κάποιο νόημα τὰ λόγια του. Ἄλλα γιὰ νὰ ξαναγοῦσουμε στὴ Ζάνν ντ' Ἄρκ, δὲν βλέπω τὴν ὥρα νὰ χειροκροτήσω τὸ θρίαμβό της.

ΦΡΑΝΣ.— Ἡ φιλία σας πρὸς ἐμένα σὰς θαμπώνει. Τὸ βιβλίο μου δὲν θὰ ἀρέσει. Ὅχι σὰς βεβαίῳ πὼς δὲν θὰ τ' ἀγαπήσουν. Δὲν θὰ βροῦν σ' αὐτὸ καθόλου ἐκεῖνο ποῦ ζητοῦν. ὦ! Μαντεύω τί περιμένουν ἀπὸ μένα. Μία διήγηση παραγεμισμένη ἀπὸ σκανδαλώδη ἀνεκδοτά. Θὰ μείνουν ὅμως ἀπογοητευμένοι. Θὰ ἐπρεπε ἐπὶ παραδειγματικὰ κατ' αὐτοὺς νὰ ἐπιμείνω ἐπὶ τῆς παρθενικότητος τῆς ἡρώιδος μου καὶ στὶς δοκιμασίες τὶς ὁποῖες τῆς ἐπέβαλαν γιὰ νὰ τὸ ἀποδείξουν αὐτὸ οἱ μαμῆδες μαροστὰ τους δικαστές.

Ἄλλα δὲν τὸ θέλησα ἐγὼ αὐτό.
Μ' ὄλο ποῦ ὁ πειρασμὸς ἦτανε τόσο δυνατός!

Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῆς δίκης γιὰ τὴν ἀποκατάσταση (rehabilitation) ὑπάρχουν καταθέσεις ζουμερὲς γιὰ τὴν ἀγνότητα τῆς Παρθένου. Οἱ ἀξιωματικοὶ ποῦ ἔκαναν συμπολεμιστὲς τῆς συγκαταλιγόμενοι μαζί της στὴν ψάθα στὶ στρατόπεδα, δοκίμονται στὸ Θεὸ πὼς κανένα ἀσχημὸ πόθο δὲν αἰσθάνθηκαν. Καὶ μὲ εἰλικρίνεια ἐκλήσσονται γιὰ τοῦτο. Αὐτοὶ ποῦ θεωροῦν τιμὴ τους τὴν γαλαντομία μπροστὰ στὸ ὄραϊο φύλον, ἐκλήσσονται βλέποντας τὴν ἐπιφυλακτικότητά τους μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ ἅγιο κορίτσι. Ὅπως λενε, μπροστὰ τῆς οἱ πόθοι τους κατέπαναν καὶ ἦτανε γι' αὐτοὺς τὸ γεγονὸς ἐκεῖνο ἐκκληκτικὸ θαῦμα καὶ ὀλοφάνερο σημεῖο θεϊκῆς ἐπέμβασης.

— Πιστεύετε λοιπὸν Μαίτρο πὼς ἐδιατήρησε τὴν παρθενία της;

ΦΡΑΝΣ.— Βέβαια δὲν ὑπόχει καμμιά ἀμφιβολία γι' αὐτό. Οἱ γυναῖκες τοῦ Πουατιὲ ποῦ τὴν ἐξέτασαν ἀπεφάνθησαν ἀνεπιφύλακτα ὑπὲρ αὐτῆς μ' ὄλο ποῦ σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο ὁ Σολομὼν συμβουλεύει τοὺς σοφοὺς νὰ μὴν ἀποφαίνονται. Σκεφθῆτε ὡς τόσο πὼς γιὰ τοὺς συγχρόνους μιὰ ἀρετὴ τέτοιου εἶδους διατηρημένη ἀνάμεσα σὲ τόσοις γυναικάδες κατεργάρηδες, ἦτανε ἓνα θαῦμα γιὰ τοὺς συγχρόνους της. Γιατί καὶ τὸ πῶς μικρότερο παραπάτημα θὰ διατυμπανίζονταν. Καὶ κατὰ ἀκόμα, ὅταν ἡ Ζίνν ἔλεσε στὰ χέρια τῶν Ἀγγλων, ἐτυχε ν' ἀρωστήσει κι' οἱ γιατροὶ ποῦ τὴν περιποιήθηκαν ἐπιβεβαίωσαν ἐκεῖνο ποῦ ζητοῦσε νὰ μάθει τὸ Δικαστήριον. Ἄν ὁ ἐλεγχος αὐτὸς γούριζε ἐναντίά της τότε οἱ κατήγοροί της, σύμφωνα μὲ τ.σ. ἀντιλήψεις ποῦ κρατοῦσαν τότε, θὰ τὴν ἐκήρυξαν μάρτυρα καὶ δαιμονισμένη. Ἡ μέθοδος τοῦ διαβόλου εἶνε ἀπλὴ καὶ ἀίθνητη. Ὅταν θέλει νὰ κυριεύσει μιὰ γυναῖκα τῆς πέρνει ὅ,τι ἔχει πῶς οὐσιωδέστερο, ἐτοῖ ἐπειτα ἀπ' τὴν πρώτη αὐτῆ θυσία, ἡ γυναῖκα δὲν ἀρνείται πῶς τίποτε. Γίνεται πειθαρχικὴ σκλάβος του. Στὴν πρόληψη αὐτῆ βρῖσκεται μὴ θεμελιώδης ἀλήθεια.

ΛΟΓΙΖΟΝ.— Μὰ ἐπὶ τέλος μαίτρο, πῶς εἶνε ἡ γνώμη σας γιὰ τὴν Ζίνν ντ' Ἄρκ;

ΦΡΑΝΣ.— Πὼς ἦτανε μιὰ γενναία κόρη ποῦ ἀγαποῦσε τὸν βασιλῆά της. Θαυμάζω τὴν ἀνδρεία της καὶ εἶμαι γεμίτος τιμῆ ποῦ οἱ βάρβαροι ἐκεῖνοι θεολόγοι τῆς ἐδῶσα φωτιά.

ΝΤΡΕΨ ΦΟΥΣ.— Συμμερίζετε λοιπὸν ὅλους διόλου καὶ σεῖς τὶ αἰσθήματα τοῦ Μισελῆ;

ΦΡΑΝΣ.— Γιατί ὄχι;

ΝΤΡΕΨ ΦΟΥΣ.— Τοῦλάχιστον δὲν εἶστε ἐρωτευμένος μὲ τὴν Ζάνν. Ὁ Μισελῆ τὴν ὀνειρεύονταν. Τὴν ἐβλεπε καὶ τὴν ἄκουε, χωρὶς νὰ τοῦ κάνουν ἐκπλήξη τὶ ὄραματά του αὐτά. Τοῦ παρουσιαζόνταν. Σταθῆτε. Νὰ ἓνα γεγονὸς ποῦ ἐγὼ εἶμαι μάρτυράς του. Μιὰ μέρα περνώντας ἀπὸ τὴ Ρουὲν εἶδα τὸ γέρον Μισελῆ καθιμένο σὲ ἓνα φράχτη στὸς πρόποδες ἑνὸς μεγάλου πύργου μέσα στὸν ὁποῖον ἡ Ζάνν ἦτανε φυλακισμένη. Ἐπληρίασα νὰ τὸν χαιρετήσω καὶ εἶδα ξαφνικὰ πὼς τὶ μάτια του ἦσαν πλημμυρισμένα ἀπὸ δάκρυα.

— Τί ἔχετε λοιπὸν; τὴν ρώτησα μὲ συγκίνηση.

— Ἐκεῖ μέσα εἶνε, μ' ἀπάντησε, δείχνοντάς μου τὸν πύργο, καὶ ξαφνικὰ σὶν νὰ ξηπνοῦσε: ὦ συμπάθη μέγε, φίλε μου;— μου εἶπε— δὲν ἤξερα ποῦ εἶχα τὸ μυαλό μου.

ΦΡΑΝΣ.— Μ' ἀρέσει αὐτὸ τὸ ἀνεκδοτο γιὰτὶ μέσα σ' αὐτὸ ζωγραφίζεται δλόκληρος ὁ ἀγαθὸς Μισελῆ. Γιὰ νὰ γράψει τὴν ἱστορία ἐπερτε σὲ παραισθήσεις.

ΣΑΜΠΙΟΝ.— Τί ὄραϊα λέξη!

Ὁ Λοῖζὼν ἔθεσε τὸν οἰκοδεσπότη ὑπὸ ἀνάκριση:

— Εἰλικρινῶς, ἐρώτησε, ὁ θαυμασμὸς σας πρὸς τὴν Ζίνν δὲν θαμπώνεται ἀπὸ κτῖνες τὶς φωνῆς ποῦ ἄκουγε;

ΦΡΑΝΣ.— Καθόλου.

ΛΟΓΙΖΟΝ.— Πῶς; Τὶ ὄραματά ποῦ ἐβλεπε δὲν σὰς φαίνονται παράλογα;

ΦΡΑΝΣ.— Μι, φίλε μου, αὐτὸ συμβαίνει σὲ ὅλους μας.

ΛΟΓΙΖΟΝ (σαστισμένος).— Πὼς αὐτό;

ΦΡΑΝΣ.— Θέτε παραδείγματα σύγχρονα; Νά, θυμηθεῖτε τὴν ὑπόθεση Ντρούφους, ἐπειτα καὶ ἄλλος ὁ φίλος μας Φρανσίς ντὲ Προσανσὲ ἐπεκαλεῖτο τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια, τὶς ἐφώνασε σὶν νὰ ἦτανε ζωντανὰ δημοῦργήματα. Εἶμαι βέβαιος πὼς τὶς ἐβλεπε. Καὶ ὁ Ζολᾶ; Δὲν ἰσχυρίζεται ὁ Ζολᾶ πὼς ἡ Ἀλήθεια ἐπειρατοῦσε στὸ δρόμο; Κι' αὐτὸς συγκεκλιμένα τὴν ἐθαύμαζε σὶν μιὰ ἀληθινὴ ὑπαύξη. Τοῦ παρουσιαζότανε— κατὰ τὴ γνώμη μου— μὲ τὴ μορφή μιᾶς ὄραϊας μελαχροινῆς γυναῖκας καὶ μὲ πρὸς το βαρὺ, αὐστηρὸ. Μπορεῖ καὶ νὰ κοίταζε τῆς Κυρίας Segond-Weber. Ἦτανε σκετασμένη μὲ ἓνα κατὰλευκο πέπλο, ἀκνήθ, ὅπως οἱ θεατρίνες τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου, ὅταν παριστάνουν τὶς ἀρχαῖες θεᾶς σηκώνοντας πολὺ ψηλά τὸν ἀστράφτερό τους καθρέπτη. Ἄλλὰ ὄχι, κἀνὼ λάθος. Ἡ Ἀλήθεια τοῦ Ζολᾶ θὰ ἦτανε πρὸς ὁμοίωσιν κατὰ τὸν Ζολᾶ, καὶ θὰ ἦτο ἡ ἴση τῆς Μουκὲτ τῆ στιγμῆ ποῦ δὲ γινεῖ... ἐκεῖνο ποῦ ξέρετε! Ὁ ὀμοδότης τὴν ἐβλεπε ὅπως σὰς βλέπω.

Και σὲ φωνῶ λοιπὸν τώρα, φίλε μου, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια ζοῦν; ὑπάρχουν;

ΛΟΪΖΟΝ. — Μὲ σάοκα καὶ ὁσὰ ὄχι βέβαια, ἀλλὰ ὑπάρχουν.
ΦΡΑΝΣ. — Ἐ, σταθῆτε λοιπὸν, νι πού, καὶ σεῖς ὁραματίζεσθε.

Ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ Ἀλήθεια δὲν ὑπάρχουν, ἀγαπητέ μου Λοϊζόν, παρὶ μοναχί ὅταν οἱ ἄνθρωποι τις θέλουν, ὅταν τις ἐπιθυμῶν μεθεωριότητα. Ἀλλὰ ἂν ὁ Πρεσανσὲ καὶ ὁ Ζολᾶ ἀφῆθησαν νι ὁδηγηθῶν ἀπὸ φανταστικὰς θεάς, τι περιπαίξουμε τὴν Ζᾶν νι Ἄρχα γι τὸν τὸν ἄριστον; τίς ἀνίε; καὶ γι ὅλη τὴν οὐράνια στρατιὰ πού εβλεπε;

— Ὁ Λοϊζόν ἀνοίγε τὸ στόμα του σὲ κάποια ἀντίρρηση μὰ ὁ Φρανς ἀμέσως ἐπρόσθεσε :

— Θι μου πῆτε πὸς εβλεπε γύρω της δέκα ἑκατομμύρια ἀγγέλους καὶ πὸς εἶνε πολὺ αὐτό. Πραγματικά εἶνε περισσότερὸ αὐτὸ ἀπὸ τίς ὀπτασίες τοῦ Πρεσανσὲ καὶ τοῦ Ζολᾶ, ἐπὶ τέλους ὁμως γιὰ νι τσαρκωνόμαστε γιὰ τὸν ἀριθμὸ.

Ἀρχίσαμε νὰ γελοῦμε.

Ὁ Φρανς ἐσυμπλήρωσε :

— Στὸ δέκατο πέμπτο αἰῶνα τὰ πνεύματα κολιμπούσαν μέσα σὲ χίμαιρες. Ἄν ἡ μικροῦλα Ζᾶν εβλεπε τίς φωνές ὅπως ελεγε μὲ ἀφέλεια, οἱ δικασταὶ της ὁμως πού ἤθελαν νι τὴν παραστήσουν γι δαιμονισμένη, ἐπίστευαν ἀκλόνητα σὲ δαιμόνια.

Ἀλλὰ ἐνῶ οἱ ὀλόφωτες ὄνειροπολήσεις τῆς Ζᾶν νι φεροναν στὶς πὸ εὐγενικὲς περιπέτειες, οἱ ὄνειροπολήσεις τῶν τυράννων της ἦτανε χυδαῖες, ἀπαίσιες καὶ θηριώδεις.

Ἦσυχάστε ὁμως ὡς τόσο, ἀγαπητέ μου Λοϊζόν, ἂν σ' ἰσχυρῶ τὰ ὁράματα τῆς μικρῆς φτωχῆς βοσκοπούλας καὶ γούρω τὴν ἱστορία της, δὲν ἔπειτα ἐκ τοῦτου πὸς πιστεύω καὶ σ' αὐτὰ Ἀναιδέτως, εἶνε νὰ ἐξηγῆ πάντοτε τὰ πράγματα μὲ τὴ λογική. Ἔτσι ἐπροσπάθησα πάντοτε νὰ φωτίσω πολὺ καὶ νὰ ἐξηγήσω μὲ λογικότητα τὴν ἀποστολή τῆς Ἰωάννας. Καὶ πρῶτα-πρῶτα τὴν ἀποδίδω σὲ τὴν γενικὴ εὐπιστία τῆς ἐποχῆς, πού ἦτανε καλλιεργημένη ἀπὸ τοὺς παληοὺς κατοίκους τῆς Γαλλίας τοὺς Armaignacs χάρις στὶς προφητείες τοῦ Merlin καὶ τοῦ Bède πού ἀφοροῦσαν τὴ γέννηση μιᾶς παρθένας προωρισμένης γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Βασιλείου.

Γιὰ τὰ στρατεύματα τοῦ Δελφίνου, ἡ Ζᾶν νι Ἄρχα ἦτανε τὸ εἶδωλο, ἐκείνο τῆς καλοτηχίας πού τὰ ἐφανάτιζε, τὶ ἔκανε νι μὴ βλέπουν τὸν κίνδυνον καὶ τοὺς ἐχάριζε τὴ νίκη. Κι αὐτὶ, ἐνῶ ἀπὸ ἓνα ἄλλο μέρος ἡ φήμη της, ὡς μάμισσας ἐπροξενούσε πανικὸ στοὺς Ἄγγλους, πού ὡς τότε τόσο πολὺ εἶχαν κατατομαίξει τοὺς Γάλλους, ὥστε οἱ τελευταῖοι νὰ τοὺς ὀνομάζουν διαβόλους μὲ οὐρά, πιστεύοντας πραγματικά πὸς κάτι τέτοιο εἶχαν πίσωθὲ τους οἱ Ἄγγλοι. Ἡ παντοδυναμία τῆς Ζᾶν προήρχουνταν ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ πού ἄθελά της, ἐξακοῦσε πάνω στὴ φτωχὴ διανοητικότητα τῶν συγχρόνων της. Προσθέστε δὲ ἀκόμα σ' αὐτὸ καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἡρωϊσμοῦ πού εἰδεινε σὲ περίσταση μάχης τὸ ἄνδρεῖο αὐτὸ κορίτσι.

Ὅταν μὲ λεπτὸ μέρεια ἀναλύσει κανεὶς τὰ ὑπέροχα κατορθώματά της, πέρνει τὴ ἴδια συναισθημάτων ἐκπλήξεως μὲ ἐκεῖνα πού δοκιμάζει ὅταν μὲ ἓνα ἰσχυρὸ τηλεσκόπιο παρατηρεῖ ἓνα λαμπρὸ ἄστρο. Ὅσο μεγαλύτερη μεγέθυνση καὶ ἂν πετύχει κανεὶς, τὸ ἄστρο θι παραμένει πάντοτε ἓνα σημεῖο δίχως διάμετρο. Ἡ Ζᾶν αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἦτανε ἓνα πραγματικὸ πού περιβάλλοντάς τὴν ὁ μῦθος τὴν ἔκαμε νι μοιάζει σὲν κάτι λαμπρὸ, θαμπωτικὸ, πού δὲν χίνει ποτὲ λάμψη. Πρέπει νὰ προσθέσουμε ἀκόμα πὸς ἡ ἀποστολή της ἦτανε πολὺ εὐκολότερη ἀπὸ ὅτι φαντάζεται κανεὶς, γιὰ τὸ οἱ Ἄγγλοι ἦσαν ἦδη καὶ λίγοι καὶ κουρασμένοι.

Μὴ ξεχνάμε ἀκόμα καὶ τὴ βαθεῖα ἰκανότητα τοῦ Καρόλου τοῦ VII καὶ τῶν συμβούλων του, γιὰ τὸ ὅλα μὲ κάνουν νὰ πιστεύω πὸς ὁ Κάρολος VII ἂν ἦτανε καλὸς πολεμιστὴς, ἦτανε ὁμως τοῦλάχιστον ἓνα εἰρηθεϊότατος διαπραγματευτὴς, πού ἐκέρδιζε περισσότερον μὲ τὴν προαίτη καὶ τὴ διπλωματία παρὶ μὲ τὴ ὀπλα.

ΣΑΜΠΙΟΝ. (μὲ φωνὴ ἀταλή) — Μὴν ἀμφιβάλλετε, ἀγαπητέ μου. Θι σᾶς κληρονομήσουν πὸς ἔξη εἶτε μὲ πολὺ ἀνθρώπινο τρόπο τὴν εὐσεβῆ αὐτὴ ἱστορία, καὶ πὸς ἐξοστρακίσατε ὅλα τὰ charismes γι νὰ μεταχειρισθῶ τὸ θεολογικὸ αὐτὸ ὄρο.

Ἀκούω ἀπὸ τώρα τοὺς συνηθισμένους ἀντιπάλους σᾶς νὰ σᾶς φωνάζουν πὸς τὴ χεῖρα ἐνῶ σκεπτικὸν δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἀγρίουν τὴ θεία αὐτὴ εἰκόνα.

ΦΡΑΝΣ (μὲ ξαφνικὴ ζωηρότητα). — Σκεπτικός! Σκεπτικός! Θι μὲ πούν ἀκόμα σκεπτικὸ. Κι αὐτὸ ἐκεῖνοι τὸ θεωροῦν βροσιὰ. Ἀλλὰ γι μὲνα ὁμως εἶνε ὁ πὸ ὁμορφος εἶπαινος. Σκεπτικός! Ὅμως ὅλοι οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γαλλικοῦ πνεύματος τέτοιοι ἦσαν. Σκεπτικὸ ὁ Ραμπελαί, ὁ Montaigne, ὁ Μολιέρους, ὁ Βολταίρος, ὁ Ρεννί... σκεπτικοὶ τὰ μεγαλύτερα πνεύματα τῆς φυλῆς μας. ὅλοι αὐτοὶ γι τὸν ὁποῖον μὲ κατέχει ἓνας τρομακτικὸς σεβασμὸς καὶ τῶν ὁποῖων εἶμαι ὁ ταπεινότερος μαθητὴς.

Ἡ φωνὴ τοῦ Φρανς ὅταν τὶ ελεγε αὐτὶ εἶχε χάσει τὴ συνηθισμένη τῆς ὠραιότητα, εἶχε γίνα γι μὲς ἠχηρὴ καὶ τὶ χαρακτηριστικὸν, τὶ συνήθως πονηρὸ ἦσαν τώρα ἔντονα καὶ σαλαρωδικὰ. Ἐξακολούθησε :

— Ὁ Σκεπτικισμὸς! Κάνουν συνώνυμη τὴ λέξη αὐτὴ μὲ τὴν ἄσυννη, μὲ τὴν ἀδυναμία. Οἱ μεγάλοι μας ὁμως σκεπτικιστὲς ἦσαν πάντοτε οἱ πὸ θ τινὲ καὶ συνήθως οἱ γενναίωτεροι τῶν ἀνθρώπων.

Μοναχί τίς ἀγνήσεις ἀρνήθηκαν. Ἐπρόσβαλαν κάθε τι πού ἐδέσμευε τὴ διάνοια καὶ τὴ θέληση. Ἐπάλεσαν κατὰ τῆς ἀμάθειας πού ἀποβλακώνει, κατὰ τῆς πλάνης πού πιάζει, κατὰ τῆς ἀνεπεικειας πού τυραννεῖ, κατὰ τῆς σκληρότητας πού βασανίζει, κατὰ τοῦ μίσους πού σκοτώνει. Τοὺς κατηγόρουν πὸς ἦσαν ἀπιστοὶ. Θι ἔπρεπε ὁμως νὰ ἐγνωρίζαν πρωτῆτερα, μὴ τυχὸν καὶ ἡ ἀπιστία εἶνε ἀρετὴ, μὴ τυχὸν καὶ ἀληθινὴ σταθερότητα εἶνε τὸ νι θέτει κανεὶς εἰς ἀμφιβολίαν κάθε τι πού δὲν εχει κανένα λόγο γι νὰ πιστεύει. Καὶ δὲν θάταν δυσάρεστο νὰ ἀποδείξει κανεὶς πὸς τὶ Γαλλικὰ πνεύματα, πού τὰ ὀνόμασαν σκεπτικά, εἰδίδαξαν τὸ λαμπρότερον πιστεύω. Κάθε ἓνας ἀπ' αὐτοὺς

ἐσύνθεσε κι' ἀπὸ ἑνα ἄστρο. Ὁ Ραμπλαί πολὺ σοβαρὸς ἀστεῖος, κηρύσσει τὸ μεγαλεῖο τῆς ἐπιείκειας.

Ὅπως αὐτός, καὶ ὁ Πρωμιστής Montaigne γονατίζει μὲ σεβασμὸ μπροστά στη σοφία τῶν ἀρχαίων καὶ λησμονώντας τις διακρίσεις τοῦ «τί ξέρω» κάνει ἐκκλήση τοῦ οἴκτου ἐναντίον τῆς ἀγριότητος τῶν θρησκευτικῶν πολέμων καὶ ἐναντίον τῆς βαρβαρότητος τῶν δικαστικῶν βασάνων, πρὸ παντὸς δὲ ἀποδίδει τὰ σεβάσματά του στὴν ἰερότητα τῆς φιλίας.

Ὁ Μολιέρους πέρνει φωτὶ ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ ἐναντίον τῶν ἐλαττωμάτων πού κάνουν τοὺς ἀνθρώπους μισητοὺς καὶ κηρύσσει τὸ ὁμορφο εὐαγγέλιο τῆς κοινωνιοποίησης.

Ὁ Βολταῖρος στοὺς τελευταίους στροφολισμούς του, ποτὲ δὲν γάγει ἀπὸ μπροστά του τὸ ἰδανικὸ τῆς λογικῆς, τῆς ἐπιστήμης, τῆς καλωσύνης, καί, καί, τῆς καλωσύνης. Γιατὶ αὐτὸς ὁ μέγας σατιρικός, δὲν ἦτανε παρὶ μοναχὰ γιὰ τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἀνόητους κακούς.

Ὁ Ρενάν τέλος, ἦτανε πάντα του παπᾶς, καὶ ἐκαθάριζε, ἐξάγειε διαρκῶς τὴ θρησκεία. Ἐπίστευε πάντοτε στὸ θεῖο, στὴ γνώση, ἐπίστευε στὸ μέλλον τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι ὅλοι οἱ σκεπτικοί μας λοιπὸν ἦσανε γεμάτοι ἀπὸ φωτιά. Ὅλοι ἐργάσθησαν γιὰ νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς ὁμοίους τῶν ἀπ' τὶς ἀλυσίδες τους. Ἦσανε κι' αὐτοὶ κατὰ τὸν τρόπο τους ἅγιοι.

Κάποιος τότε εἶπε: — Ἅγιος Ρενάν. Πραγματικὸν αὐτὸς εἶνε ὁ τίτλος ἑνὸς κεφαλαίου ἀπὸ τις ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῆς νεότητος. Κανεὶς ὅμως δὲν ὀνόμασε ἄλλο τὸν Βολταῖρο καὶ τὸν Ραμπλαί.

Ὁ Φράνς δίχως νὰ δώσει προσοχὴ σ' αὐτὴ τὴν ἀστειότητα, ἐξακολούθησε:

— Κατηροῦν δηλαδὴ τοὺς γίγαντες αὐτοὺς πὸς πολὺ κατατρίφτηκαν στὴν ἀνθρώπινη λογικὴ. Ὅσο γιὰ μένα, δὲν ἀποδίδω στὴ λογικὴ ὑπερβολικὴ πίστη, γιατί ξέρω πόσο ἀσθενεὶ καὶ ἀστατὴ εἶνε. θυμάμαι ὅμως τὸν πνευματώδη ἀπόλογο τοῦ Ντιντερό: «Γιὰ νὰ με ὀδηγήσει στὸ δάσος τὴ νύκτα, ελεγε, δὲν ἔχω παρὶ ἕνα τρεμουλιάρικο φῶς. Ἐρχεται ἕνας θεολόγος καὶ μοῦ τὸ σβεῖ.»

Ἄς ἀκολουθήσουμε λοιπὸν ἐν πρώτοις τὴ λογικὴ, αὐτὸ εἶνε τὸ πιὸ ἀσφαλέςτερο. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ λογικὴ μᾶς προειδοποιεῖ γιὰ τὴν ἀδυναμία της καὶ μᾶς δείχνει ἡ ἴδια τὴ ὁρίᾳ της. Ἐξ ἄλλου ἐνῶ εἶνε κατὰ πού θι ἐμποροῦσε νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸ αἰσθημα, στρέφεται ἀντίθετα πρὸς ἐκεῖνο.

Οἱ σκεπτικοὶ τῶν διανοουμένων, ὅταν ἐμελέτησαν πολὺ μπροστά στὴν ἀνοφέλεια τῆς ἀέναντος καλῆς τοῦ σύμπαντος καὶ τῆς μηδαιμνότητος τῆς ἀνθρωπίνης κακομοιρίας, ὅταν ἐμελέτησαν τὰ ἀνόητα βέβαια πού ἐαβᾶλλουν στοὺς ἑαυτοὺς των κατὰ τὸ σύντομο διάστημα τῆς ὑπόθεσός των, τοὺς ἐκχυρίευσ βαθῶς οἴκτος γιὰ τοὺς ὁμοίους των. Καὶ ἐλάχιστο διώστημα χωρίζει τὸν οἴκτο ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴ ἀγάπη.

Ἐνα βῆμα, πού εὐκόλα καὶ γρήγορα κανεὶς τὸ διαβαίνει. Ὁ οἴκτος τότε γίνεται δυναμικός, καὶ ἐκείνον πού τὸ ἐνόμιζε κανεὶς ἀπο-

πλασμένο ἀπὸ τὰ πάντα, μὲ ὅλη του τὴν ψυχὴ τὸν βλέπει νὰ ῥίχνηται στὸν ἀγῶνα τῆς βοήθειας τῶν δυστυχῶν ἀδελφῶν του.

Ἀκούσαμε σιωπηλοὶ τὴ θερμὴ αὐτὴ διδασκαλία τῆς πίστεως. Καὶ ὁ Φράνς σχεδὸν δικαιολογούμενος εἶπε:

— Παραφέρομαι δὲν εἶν' ἐστὶ; Ἀλήθεια ὅμως εἶνε πὸς οἱ φτωχοὶ αὐτοὶ σκεπτικοὶ παραγωγίζονται ὀλοτέλα. Εἶνε οἱ πιὸ ἰδεαλισταὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς θνητούς. Ἄλλι ἰδεαλισταὶ ξεπεσμένοι. Ἐπειδὴ ὄνειρεύονται μιὰν ἀνθρωπότητα ὡραία, θλίβονται βλέποντας τοὺς ἀνθρώπους διαφορετικούς ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ εἶνε καὶ ἡ συνηθισμένη τους εἰρωνία εἶνε ἡ ἐκφραση τῆς ἀπογοητεύσεως των. Γελοῦν. Μὰ ἡ φαιδρότη τους σκειάζει πάντοτε μιὰ τραγικὴ πικρία, γελοῦν γιὰ νὰ μὴ κλαίουں.

Τότε ὁ Σαμπιὸν ἀστειενόμενος πάνω σ' αὐτὸ εἶπε:

— Ποιὸς τὸ ξέροι ἂν ἡ Ζίνν ντ' Ἄρκ ἦτανε μιὰ σκεπτικὴ τῆς καλῆς σχολῆς; Ἦσως ἀπὸ τὴν ἀγάπη της πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκτέλεσε τις μεγαλειώδεις πράξεις πού τῆς ἐνέπνευσε ἡ πίστη.

— Ἀναμφιβίλως ὄχι, ἀπάντησε μειδιώντας ὁ Φράνς, γιατί μοναχὶ οἱ ὁραματισταὶ κάνουν μεγάλες πράξεις. Ἀλλὰ πονηρότατε Πέτρο Σαμπιόν, λάβε ὑπ' ὄψιν σου ὅτι ὁ πιὸ ἄθρησκος τῶν ἀνθρώπων, ὁ Βολταῖρος, ἦτανε κι' αὐτὸς γενναῖος ἀπὸ ἐναντίον τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ἀγωνιζότανε νὰ ἀποκαταστήσει πολιτικῶς τοὺς Calas, Sirven, τὸν chevalier de la Barre καὶ τὸν Lally-Tallendal. Σημειώσατε πὸς ἂν ἀμάτησε γράφοντας τὴν Παρθένα του, αὐτὸς ὁ ἀπιστος, ἦτανε ὁ πρῶτος, πού ζήτησε βοήθους γιὰ τὴν Ζίνν ντ' Ἄρκ, καὶ ἀκόμα σημειώσατε πὸς ἂν οἱ δικασταὶ της ἀντι νὰ εἶνε εὐσεβεῖς φανατισμένοι, ἦτανε σκεπτικοὶ φιλόσοφοι, βεβαίωτα δὲν θὰ τὴν κайαν.

Βγάλε συμπέρασμα ἀπ' αὐτὰ, ἀγαπητέ μου φίλε, πὸς ὁ σκεπτικισμὸς δίδει τὸ φῶς στὰ ἀνθρωπινότερα αἰσθητήματα καὶ πὸς ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐμποδίζει τὰ ἐγκλήματα.

— Ἐτελείωσα, ἐξώφλησα τὸ πιστεύω μου. Ἀμήν!

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Σελ. 46 στ. 3 Puzzle=παιγνίδι ζωγραφιστῶν κύβων πού τοποθετοῦμενοι κοντὰ ἓν ἑνα στὸν ἄλλο μᾶς δίδουν διάφορες εἰκόνες. Σελ. 47. στ. 13 γράψε στὸ κενὸ ἀπὸ ἀπροσεξία τυπογραφικὴ τὴ λέξη μεροληψία. Ἐπίσης στίχος 24 γιὰ τὸν αὐτὸ λόγῳ συμπλήρωσε ἐπιγραφή «Aux armes de France.»

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

ΕΠΙΘΕΣΗ

ΧΑΝΝΑ 1924

EROTOCRITUS

REVUE MENSUELLE MCMXXIV

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ

ANATOLE FRANCE

ΣΤΗΝ ΑΤΕΛΕΙΩΤΗ δοκιμασία τής ανθρωπότη-
τας, σάν τή δροσιά πού μάς εξαποστέλλει ένα φιλικό γα-
λανό κομματάκι ούρανού, έπειτα από άποπνικτική και
άμελλικτη συννεφιά, έτσι άτενίζουμε προς τήν ύπερλαμ-
πρή ομορφιά τών μεγάλων μας φίλων, όταν γύρω μας τά
άτελεύτητα έρωματικά τής ζωής, μάς άποκαρδιώνουν.

Είνε οί μεγάλοι μας φίλοι.

Και ήτινε ένα; από τόν μεγαλύτερον φίλον, μας
δ' Ανατόλ Φράνς, δ νεκρός πού θρηνούμε.

"Ητανε κι' αύτός τδ φωτοβόλο άστέρι πού κάθε τό-
σο ανάμεσα στού; αϊώνε; αναφίνετι κάτω από μιá φι-
λικιά μωρηή πού όσο διαφορετική κι' αν φαίνεται τήν
κάθε φορά, δέν παύει ποτέ από τδ να έχει διαρκώς τήν
ΐδια άποστολή.

Αναβιστά τήν κουρασμένη ανθρωπότητα. Κάποια
έλπίδα έχει να τής χαρίσει.

Τδ σκεπτικιστικό χαμόγελο του μεγάλου νεκρού δέν
έγκατέλειψε τόν κόσμο τών ζώντων, δέν τόν άκολούθη-
σε στόν τάφο. Έμεινε μέσα στα άθάνατα προϊόντα του
άφθάστου πνεύματός του, μέσα στα έργα του, παρήγορο
για τούς άπίστους, δημιουργικό για τούς πιστούς.

Η λεπτή ειρωνία του πού κατά βάθος ήτανε μιá
λεπτή τραγική ειρωνία, προάγει τόν αναγνώστη τών έρ-
γων του στην ύψηλή πίστη τής άπιστίας.

Στούς σκεπτικούς τής Γαλλία; δ' Ανατόλ Φράνς έχει
καταλάβει τήν πιδ τολμηρή θέτη. Έθιξε με τήν λεπτό-
τητα τής άμφιβολίας του όλες τις άξίες τής ζωής.

Έξαντιλούσε όλη τή διαύγεια του πνεύματός του δ-
ταν έπρόκειτο ν' ανακαλύψει κάποια άμυχλώδη αναλή-
θεια σε μιá κοινωνική συνθήκη, σε μιá ανθρωπινή σκέ-
ψη, σ' ένα θετικό ανθρωπινό αίσθημα.

Κι' άκριβώ; σ' αύτη τήν τάση τής ειρωνική; ένατε-
νίσεως τών έγκοσμίων, πού ένας άπερίσκεπτος κριτής
θα μπορούσε να τήν όνομάσει δηλητηριαστική, εύρίσκε-
ται τδ μυστικό του μεγάλου φίλου τής ανθ' ωπότητας.
Είνε άκριβώ; τδ σημείο αύτό, ή άφετηρία μάς ύγειούς
αντιλήψεως τής παγκόσμιας άρμονίας. Από πεί άκριβώ;
ξενινάει και δ ανθρωπιστής, δ κοσμοπολίτης, δ ύψηλός
κομμουνιστής Ανατόλ Φράνς.

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ για τή διάδοχη τών Καλών Τεχνών στην
Κρήτη, εύρίσκεται στην πολυ εύχάριστη θέση να ανακοινώσει στα
πολυάριθμα μέλη του και σε κείνους πού από μακρυνά με συμπά-
θεια παρακολουθούν τήν προσπάθειά του μιá εύοικονότατη είδη-
ση.

Ο συμπολίτης μας κ. Έλευθέριος Κ. Βενιζέλος έμφράει
τις εύχαριστίες του προς εκείνους πού υπέγραψαν τήν εκ μέρος
του Συνδέσμου μας σκαλιένη σ' αύτόν έκκληση, για τήν ύποστή-
ριξη του έργου πού ανέλαβαμε, ύποσχόμενος άπρεϊσματικήν ό-
λικήν άρωγή, για τήν ίδρυση του Κρητικού Ωδείου.

Όπως είνε γνωστό, με τήν έκκλησή του δ Συνδεσμος έζη-
τούσε από τόν μεγάλο μας συμπολίτη να έρθει βοηθός τής πραγ-
ματώσεως τών σκοπών του, με τήν έκχώρηση ενός σεβαστού
κονδυλλίου από τά κληροδοτήματα, πού έχει στα χέρια του,
προωρισμένα για τήν Κρήτη.

Ο Συνδεσμος άπρόβλεπον σ' ήν εύγενική χειρονομία του έ-
κλεκτού Έλληνος, σάν στην πιδ θετική έλπίδα τής λαμπρής στα-
διοδρομίας πού τόν περιμένει, τόν εύχαριστεί με θερμότητα
όνόματος όλων τών κατοίκων τής πόλεως; εκείνης πού ναυχάται
γιατ' τόν έγέννησε.

ΔΥΠΟΥΜΕΘΑ γιατί δέν μπορούμε να συμμερισθούμε τή
γνώμη του εκλεκτού συνεργάτου μας κ. Έμμ. Γενεράλι, σύμφω-
να με τήν άποία δ' «Ερωτόκριτος» εύθύς εξ αρχής άπένυχε γλωσ-
σικώς. Ο «Ερωτόκριτος» έχει να ναυχηθεί πως είνε τδ πρώτο
Έλληνικό περιοδικό πού ύψωσε τή σημαία τής ελεύθερης και
χωρίς προκατάληψη έρευνας για τις λογοτεχνικές και γλωσσολο-
γικές Έλληνικές άλήθειες. Μά; ήτινε και εξακ' λουθεϊ να μάς

εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατο νὰ ἐγιολπωθοῦμε τὴν καθαρῆν οὐσαν
 φοῦ—χωρὶς νὰ θέλωμε νὰ ἐπαναλάβομε ἐπιχειρήματα σοφά,
 ἀλλὰ χιλιοσιπωμένα—ἡ δημοτικὴ πιά ἀποτελεῖ μιὰ κατάστασι πού
 δὲν φανταζόμεθα διὰ πρῆπει ἕνας ἤθεμος κριτὴς νὰ παραβλέπει.
 Σ' ὀλόκληρο τὸ ἀρθρο τοῦ προηγούμενου φύλλου μας, προσπα-
 θήσαμε νὰ χύσομε ἔλαιον στὴν ἐξημμένη καὶ λιγάκι νευρικὴ ἀν-
 τίληψη τῶν ἄκρων ἀριστερῶν τῆς δημοτικῆς. Τοὺς ὑποδείξαμε
 πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ μὴν ἀσεβοῦν πρὸς ὅτι στίς φιλολο-
 γικὰς τάσεις μας ὁ χρόνος μὲ ὄλες τίς συ-
 παραμαρτοῦσες πρὸς αὐτὸν ἐπιδράσεις, ἔ-
 χει διαμορφώσει καὶ ἐξελικτικὰ καθιερώ-
 σει. Ἔχουμε τὴν ἀντίληψη πὼς μιὰ γλώσσα ποτὲ δὲν μπορεῖ
 νὰ γίνῃ ἀντικείμενο κριτικῆς προεξοφλήσεως. Ἐκείνο πρὸ ἢ
 ψυχικὴ διάθεσι ἑνὸς λαοῦ ἔχει ἐκφράσει, ἐκείνο εἶνε τὸ μεγα-
 λήτερο ἐπιχείρημα γιὰ τὸν γλωσσολόγο. Ὅφειλε ἀπαρτιεῖται
 νὰ σὺ σεβασθεῖ. Σκοπὸς τῆς γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης εἶνε νὰ
 συστηματοποιεῖ καὶ νὰ ἐξηγήσῃ ἐκείνη τὴ γλώσσα πού ἡ δημιουρ-
 γικὴ πνοὴ τοῦ λαοῦ εἶνε ὁ μοναδικὸς πυρήνας τῆς. Γλωσσολό-
 γος εἶνε ὁ λαός. Ὅφειλομε ἐπὶ τέλους νὰ χρεωστοῦμε κάποια
 ἐκτίμησι πρὸς τίς ἀπαιτήσεις του. Καὶ ἐτυσθήσαμε στοὺς ἀκρι-
 ζόντες γλωσσολόγους μας ψύχραιμη παρατήρησι, γαλήνια ἐνα-
 τένησι τῆς γλωσσικῆς μας καταστάσεως. Ἐὰν ὁ ἀξίωτος κ.
 Ἐμμ. Γενεράλις δὲν εὐρίσκει τὴν δημοτικὴν σὰ ἀρχαίαν τῆς Ἑλ-
 ληνικῆς γραφειοκρατίας, σὰ τεχνητὰ κατασκευάσματα τῶν τύπων
 τῆς Θέμιδος καὶ σὺ λίγῳ ἀκατανόητο γιὰ τὰ 90 ἐκατοστὰ τοῦ
 Ἑλληνικοῦ λαοῦ λεξιλόγιον τῆς ἐκκλησίας του, ἐλπίζομε νὰ
 τὴν ἀνεύρει στὴ Νεοελληνικὴν φιλολογοίαν. Ἐκτός ἂν ἔχει νὰ μᾶς
 γνωρίσει καμμίαν ἄλλη Ἑλληνικὴν φιλολογοίαν γρημμένην στὴν κα-
 θαρῆν οὐσαν. Δὲν ἐντροπέμεθα ἀληθινὰ προφρονίας τίς λέξεις
 Νεοελληνικὴν φιλολογοίαν, Νεοελληνικὴν Τέχνην. Εἰς βάρος ὄλων πού
 δὲν τὴν γνωρίζουν ἔχει δημιουργήσει μιὰ κατάστασι. Καὶ δὲν
 μένει παρὰ νὰ συνδιαλλάξομε τίς καταστάσεις.

Ο ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ θὰ κυκλοφορήσῃ ὡς τεῦχος 4ο καὶ 5ο
 στίς 25 Ἰανουαρίου μετὰ χαρακτηριστὰ πανηγυρικὰ. Ἐκλεκτὴ συν-
 εργασία, κλισέ, νέο καλλιτεχνικὸ ἐξώφυλλο θὰ καταστήσουν τίς
 120 σελίδες τούτο λαμπρότερον σύγγραμον Ἑλληνικὸ ἀνάγνωσμα.

ΟΙ ΟΜΙΛΙΕΣ πού ὀργανώνει ὁ Σύνδεσμος τῶν Κ. Τ. ἀρχι-
 σαν ἤδη στὴν αἴθουσάν του τακτικὰ κάθε Πέμπτη ἀπόγευμα. Τὴν
 ἐναρξή των ἐκείνοι οἱ ἐκλεκτοὶ ἐπιστήμονες συμπολίτες μας κ. κ.
 Μ. Παπαγιαννάκης μετὰ θέμα τὸν «γίμνος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα»
 καὶ Χ. Σκουριδάνης μετὰ θέμα «τίς ἀποδόσεις τῆς ζωῆς». Νέον
 ὀμιλεῖται γιὰ τὴν χειμερινὴν περίοδο φέρονται αἱ κ. κ. Ἀντωνό-
 πουλος «Τὰ καλλιολογικὰ συναρτήματα», «Ἡ ψυχολογία τῆς γλῶ-
 σσης», ὁ κ. Μ. Παπαγιαννάκης (2ῃ διάλεξι) «Ριθμὸς» ὁ κ. Μ.
 Σκουριδάνης «Ὁ κλῆρος τοῦ Μεσαίωνα καὶ ἡ Μυσικὴ», «Οἱ ἀ-

γάρες τοῦ Μπετόβεν» καὶ ἡ «Νεοελληνικὴ Τέχνη» ὁ κ. Παπα-
 τωανάκης «Ἡ ψυχιατρικὴ θεωρία» κ. λ. κ. λ.

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ τοὺς συνδρομητὰς μας πού δὲν λαβαί-
 νουν τὸ φύλλο τους νὰ ἐκφράξουν τὰ παράπονά τους γραπτῶς καὶ
 ἀμέσως στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ.

Ἡ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ τοῦ Συνδέσμου μας γνωστο-
 ποιεῖ πὼς ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου κάνει ἐναρξήν παιδαγωγικὸν
 τμήματος ζωγραφικῆς γιὰ μικρὰ παιδιὰ κάτω τῶν 12 χρόνων
 ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς κ. Φ. Καλοῦτση. Τὸ παιδαγωγικὸ αὐτὸ
 τμήμα προπαρασκευάζει τοὺς μικροὺς καλλιτέχνες καὶ καλλιεργεῖ
 τὴν μνήμη των καὶ τὴν περιγραφικὴν φαντασίαν των. Στους μι-
 κροὺς θὰ δίδονται ζωγραφικὰ θέματα μετὰ κίνηση καὶ ψυχὴ πρὸς ἀ-
 ναπαράστασιν αὐτῶν ἔπειτα ἀπὸ μιὰ παιδαγωγικὴν καὶ ζωηρὴ δι-
 ἡγησιν.

Τὰ δίδακτρα γιὰ δυὸ φορὰς τὴ βδομάδα 50 δρ. τὸν μῆνα.

Ὁ σοφὸς Καθηγητὴς τοῦ Ἀνώτερου Ἰνστιτούτου Γαλλικῶν Με-
 λετῶν καὶ διεύθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Libre» διορίστηκε σὺν Πανε-
 πιστήμιον τοῦ Μονπελλιέ.

Ἐν τούτοις μένει στὴ διάθεσι τῶν μαθητῶν, στοὺς ὁποίους δι-
 λώνει ὅτι θὰ συνεχίσει τὴν διόρθωσι γυμνασμάτων, πού θὰ ἐστελ-
 λαν (Γαλλικὰ ἢ στενογραφία). Ἡ τιμὴ τῆς διόρθωσις εἶνε 3 γαλλικὰ
 φράγκα. Θάταν προτιμώτερον νὰ τοῦ ἀποστείλουν οἱ μαθητὰς ἕνα ποσὸν
 φράγκων, πού νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ τὴν ἀξία μιᾶς οειρᾶς γυμνασμάτων.
 Οἱ διευθύνσεις νὰ εἶνε σωστὰς καὶ πλήρεις.

Τὸ «Libre» θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐκδοσὴν του στὴν τιμὴ τῶν
 80 γαλλικῶν λεπτῶν. Μπορεῖ νὰ γραφεῖται κανεὶς συνδρομητὴς γιὰ ὅσον
 ἀοριθμὸν τευχῶν θέλει.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ «Libre» ἐλπίζει ὅτι οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ ἐκ-
 δότες περιοδικῶν δὲν θὰ τὸν ξεχνοῦν. Ἐφόσον στέλνουν τὰ ἔργα τους
 σὲ διπλό, τὸ ἕνα ἀντίτυπο θὰ δίνεται ἀπὸ τὸν κ. Ρουσσὲλ στὴ Βιβλιο-
 θήκη τῆς Πανεπιστημιακῆς Σχολῆς τοῦ Μονπελλιέ.

Ἐπίσης θ' ἀρχίσει σὺν Μονπελλιέ ἕνα cours νεοελληνικῆς φιλο-
 λογίας καὶ γλώσσας, μετὰ σκοπὸν νὰ γνωρίσει στὴ Γαλλία μιὰ φιλολογοίαν
 πού λίγο γνωρίζεται καὶ πού ἀξίζει νὰ γνωρισθεῖ περισσότερο.

Ἡ καινούργια του διεύθυνση εἶνε :

Monsieur le Professeur Louis Roussel
 Faculté des Lettres
 MONTPELLIER — Hérault
 FRANCE

ΑΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ

Ἡ ἀναζωογόνησις καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς κατευθύνσεως τῶν παγκοσμίων κοινωνικοπολιτικῶν ρευμάτων μετὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἔδωκε νέαν κολοσσαίαν ὄψιν εἰς τὴν κοινωνικὴν φιλοσοφίαν, ἢ ὅποια ἐξήτασε μεταπολεμικῶς τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς κατευθύνσεως τῆς ἀνθρωπότητος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐκτάσει.

Ὁ θέλων νὰ λάβῃ μίαν σαφῆ ιδέαν τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ρευμάτων εἰς τὴν κοινωνικὴν φιλοσοφίαν, ἀπαιτεῖται νὰ κατέχῃ τὴν ἱστορίαν τῆς σοσιαλιστικῆς κινήσεως καθὼς καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν πολιτικῶν γεγονότων τῶν τελευταίων ἐτῶν. Αὗται βεβαίως δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐκτεθοῦν εἰς τὰς γραμμὰς ἑνὸς συντόμου καὶ προχείρου σημειώματος, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ γενικὴ ἀνασκόπησις ὀρισμένων θεμελιωδῶν ἀπόψεων τῆς μεταπολεμικῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας.

Αἱ μεγάλαι μεταπολεμικαὶ κοσμοθεωρητικαὶ (κοινωνικοπολιτικαὶ) κατευθύνσεις εἶνε ἀπόρροια ὀρισμένων ἱστορικοβιολογικῶν αἰτίων. Συντηρητικὴ ἐθνικιστικὴ τάσις, δημοκρατικὴ εἰρημιστικὴ ἰδεολογία, προλεταριακὴ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἀποτελοῦν τρεῖς διαφόρους ἐκδηλώσεις τῆς ἱστορικῆς καὶ βιολογικῆς καταστάσεως καὶ διαθέσεως τῶν κοινωνικῶν μαζῶν καὶ τῶν μεγάλων κοινωνικοπολιτικῶν ὀργανισμῶν, οἱ ὅποιοι προσπαθοῦν νὰ ὑπερβῶν τὴν διεθνή μεταπολεμικὴν οικονομικοπολιτικὴν κρίσιν.

Ἡ πάλῃ τῶν τάξεων ἢ ὅποια πρὸ τοῦ πολέμου ἦτο κατάστασις τῆς ἀναγκαῖα διὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς κεφαλαιοκρατικῆς εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν οἰκονομίαν ἤδη οὐδὲν ἄλλο ἀποτελεῖ, ὡς δόγμα τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας, εἰμὴ τὴν ἐκφρασιν διαθέσεώς τινος τῆς μάξης τοῦ ἐπαναστατικοῦ προλεταριάτου, νέαν ἐκδοχὴν τῆς σχηματικῆς παραστάσεως τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ κριτικῶν κοινωνικοφιλοσοφικῶν σύστημα ἐναντι τοῦ ὁποίου ἐγείρεται ὁ φασισμὸς, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς συνεργασίας τῶν τάξεων, τῆς ἐπανιδρύσεως τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτειακῆς ἐνότητος καὶ τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ κρατικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἰδιωνύμου συντελεστοῦ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ὁργανικὴ ἀνασυγκρότησις τοῦ οικονομικο-πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς αὐθιγὰς μονάδος, ἀνασυγκρότησις τοῦ οικονομικο-πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ ἐπὶ τῇ βίσει τῶν συμφερόντων τῶν ἀτόμων, ἀνασυγκρότησις αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βίσει τῶν συμφερόντων τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ἀντιμετώπισις τῆς οικονομικο-πολιτικῆς κρίσεως διὰ κοινωνικῆς δικτατορίας βασιζομένης ἐπὶ τῆς διαφορικότητος τῶν τάξεων, ἰδοὺ αἱ τέσσαρες θεμελιώδεις κατευθύνσεις εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνιολογικὴν πολιτικὴν. Ὑπάρχει τὴν καταγωγὴν τῶν ἀπὸ τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἐννοιῶν τῆς μεταπολεμικῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἐγκατάστασις καὶ σταθεροποίησις τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ φασισμοῦ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀπετέλεσαν τὴν ἀπαρχὴν τῆς καταπτώσεως τῆς κοινοβουλευτικῆς

δημοκρατίας κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Παρὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς σοσιαλδημοκρατίας, παρὰ τὴν κατὰ τὸ 1924 νέαν πρὸς τ' ἀριστερὰ κίνησιν τῶν πολιτικῶν ρευμάτων ἢ δημοκρατία ὡς κοινωνικοφιλοσοφικὴ ἀρχὴ ἀπώλεσε σημαντικὸν ἔδαφος ἐναντι τῆς ἀρχῆς τῆς κοινωνικῆς δικτατορίας.

Ἀντιθέτως ἢ εἰρηνοφίλος τάσις (πασιφισμὸς) ἐσημείωσε κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον πρόοδον ἀρκετὰ σημαντικὴν. Ὁ μεταπολεμικὸς πασιφισμὸς εἶνε κυρίως οικονομικὸς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν προπολεμικὸν ἰδεολογικὸν πασιφισμὸν. Σητρίζεται ἰδίως ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συνεργασίας τῶν ἐθνικῶν οικονομικῶν ἐπιπέδων καὶ τῆς κανονικῆς ἐξελίξεως τῆς διεθνούς οἰκονομίας.

A. Σ.

Ἡ ΕΙΡΩΝΕΙΑ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Ὁ Παλαμᾶς μιλῶντας κάποιον γιὰ τὸ Φράνς, μαζί με τ' ἄλλα ἐκφραστικὰ ἐπίθετα ποὺ χαρίζει στὸν μεγαλόπνοο δημιουργὸ τῆς σιβυλλικῆς «Θαΐδας» εἶνε καὶ τοῦ «σαρκαστῆ ποὺ σφάζει μὲ βελούδο».

Ἀριστοτεχνικώτερος χαρακτηρισμὸς δὲν μπορούσε νὰ γενεῖ γιὰ τὴν κριτικοφιλοσοφικὴν Εἰρωνεία τοῦ Φράνς, ποὺ μὲς στὴ περίτεχνα λεπτορρηγιμένα βιβλία του, ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερο δημιουργικὸ του στοιχεῖο, τὴν ψυχικώτερή του ἐμπνοή καὶ τὴν ὑποβλητικώτερή του δύναμη. Ὁ Φράνς πράγματι σφάζει μὲ βελούδο, καὶ σφάζοντας ἐτοίμα ῥιτωμένα, ζωντανέβει σαρκαστικὰ τὴν ἀνάγνωσή του ἀφήγηση. Ξυπνάει ψυχόρμητα ἕνα καινούργιο ἰδεολογικὸ ἠδονισμὸ καὶ πλημμυρίζει τὸ ἐγὼ μας, μ' ὅλες του τὶς μελαγχολικὰς ποῦ καὶ ποῦ ἀμφιβολίας, ἀπ' τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐξύψωση τῆς συμπίνας.

Ἡ Εἰρωνεία του, (μιλάμε γιὰ τὸ «καθαρὸ δημιουργικὸ» του ἔργο) ἔχει τὴν ἀστείρευτη πηγὴ τῆς, στὴν ἀρνητικὴ πεποίθησι, ποὺ γεννάει ἢ προσεχτικὴ ἐρευνα τῆς καθόλου «οἰκουμηνικῆς» ἐξελίξεως τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπ' τὴν ὁποία λείπει κίθε μεταφυσικὴ παρηγοριά. Ὑποβάλλει μουσικὰ τὸ σαρκασμὸ προστὰ σὲ κάθε ἀνθρώπινη προσπάθεια, σ' ὅλες τῆς τὶς ἀπόψεις καὶ σ' ὅλες τὶς ἐνέργειες, σατυρίζοντας τὴν σὴν ἕνα ἀδιάκοπο καὶ χωρὶς σκοπὸ κινήγημα μιᾶς σκιάς ποὺ δὲν εἶνε δυνατό νὰ καθορισθεῖ. Ἐπάνω σ' αὐτὸ πρέπει νὰ μὴ συγχύζουμε τὸν μαέστρο λογοτέχνη μὲ τὸν κομμουνιστὴ δημοσιογρόφου τῆς «Ὀύμανιτὲ» παρεξηγώντας τοὺς δαντελλένιους στοχασμοὺς τῆς εἰρωνείας του προστὰ στὰ σύγχρονα κοινωνικὰ εἶδωλα, ποὺ τ' ἀγναντέβει καὶ αὐτὰ σὴν παραξένα ἐξελικτικὰ συναρτήματα τῆς ὅλης ὄψης τοῦ κόσμου, μὲ διανοητικὸ κατακάθισμα, κ' ἐκεῖ ἀκίμη ποὺ ξεφεβγώντας λίγο τὴν ἐλαστικότητα τοῦ σαρκασμοῦ του γίνεται κάπως ἀγριώτερος, (Τὸ νηοὶ τῶν Πιγκουῖνων, τὸ δαχτυλίδι μὲ τὸν ἀμέθυστο) τὰ οὐτοπιστικὰ ὁράματα καὶ τὴν καθολικὴν ἀναρχία. Ἡ μεγάλη ψυχὴ τοῦ Φράνς

δέν μπορούσε να μὴ ἀνησυχήσει μὲ τὴν εὐγένεια τῆς κουμμουνιστικῆς κοσμοθεωρίας, ἀλλὰ τὸ καλλιτεχνικὸ του δημιουργήμα, ἔμεινε, μακριὰ ἀπὸ κάθε τάση προπαγανδισμοῦ, Τέχνη καὶ μόνο Τέχνη. Ἔτσι τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ νὰ παραδεχθοῦμε ὡς βαθύτερη πίστη τῆς νοοτροπίας του, εἶνε τὸ «ἀνεύθυνον» τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω στὴ γῆ. Ἡ ἐγκεντρικὴ δηλαδὴ ἰδεολογία ἀπ' τὴν ὁποία κυριώτερα πλημμυροῦν, γιὰ μιὰ στιγμή, ὅλες ἡ τελευταῖες δημιουργικὲς διάνοις, ὅπως φαίνεται λ. γ. στὸν Ἰψεν, μὲ τοὺς σκοτεινοὺς Ὀσβάλδους καὶ τὸ Ντοστογιέφσκι, μὲ τοὺς βαθυστόχαστους Ρασκολνικόφ καὶ τοὺς πολύμορφους ἀδελφοὺς Καραμάζωφ.

Σὲ ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπαμε παραπάνω μπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ καὶ ὁ πλέον δύσκολος συζητητὴς, ἂν ἐμβαθύνῃ στὴ χαρακτηριστικότερη σειρὰ τῆς ὑποκειμενικότητός του, στὴν ἀπαράμιλλη τριλογία τῶν ἐργῶν του: «Θαῖς» — «Γνώμες τοῦ ἀββᾶ Ἰερώνυμου Coignard» — «Κῆπος τοῦ Ἐπικούρου». Τὸ πρῶτο εἶνε ἕνας φαινομενικὰ συμβολικὸς, ἀλλὰ κατὰ βάθος πολὺ διάφανος κριτικοφιλοσοφικὸς ὕμνος τῆς Ζωῆς. Μὲς ἀπὸ κτηνιασμένους καλαιούς πατέρους, ὁ Φράνς, ζωντανεύει μὲ θεία πνοὴ καὶ κυριολεκτικὴν ἀκρίβεια χρονικογράφου, ἕνα πολὺτροπο ἰδεολογικὸ παραμῦθι, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ...εἰρωνευθεῖ τὴν ἀναζητήση τῆς ἠθικῆς τελειότητος καὶ πρωτίστως τῆς βασιμώτερης μεταφυσικῆς ἀλήθειας στὸ Χριστιανισμὸ. Ὁ Παφνούτιος εἶνε ἕνας νοσταλγὸς ἰδεολόγος, ποὺ κομρασμένος ἀπὸ τὰ ὄργια τῆς πολυθλήτητος Ἀλεξάνδρειας, τῆς εἰδωλολατρικῆς παρακμῆς, νομίζει πὺς βρῖσκει τὴν τελειότερη ψυχικὴ παρασκευή, γιὰ μιὰ κατεῦθινση πρὸς ἕνα σύμμετρο πνευματικὸ ἰδεώδες, στὸν ἀσκητισμὸ τῆς λατρείας τοῦ νέου Θεοῦ, μέσα στὶς ὑποβλητικὲς ἐρημιὰς τῆς Θηβαΐδας καὶ μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀλαλαμοὺς τῆς ἀνέρου κραιπάλης τῶν ἡδονοπαθῶν Ἀλεξανδρινῶν. Ἐκεῖ φανατισμένος ἀπ' τὴν πίστη στὴν καινούργια θεοσκεία, μαθαίνει τὴν ἀποθέωση στὴν Ἀλεξάνδρεια ὡς περιολλήτου ἐταίρας, τῆς Θαΐδας, ποὺ σὶν ἐμπειρὴ χορεύτρια, στὰ πολὺ νεανικά του χορόνια, μιμουμένη ἐντεχνα, ὅπως γράφει ὁ Φράνς, ἐπαίσχοντα πράγματα τῆς εἰδωλολατρικῆς μυθολογίας, τοῦ εἶχε ἀνάψει ὀρμητικὴ τῆ φωμὶ τῆς λαγνείας, καὶ μὲ τὴν ἐμνευση τῆς Βίβλου ἀποφασίζει νὰ τὴ σώσει, χωρὶς νὰ μαντέβῃ πὺς ἡ σωτηρία της θὰ γίνῃ γι' αὐτὸν τὸ φιλοσοφικὸ κριτήριον τῆς ἴδιας του Πίστης, ποὺ ἀπὸ μέσα του περνώντας καὶ διηλθόντας τὶς πεποιθήσεις του, θὰ τις ἐβγαίεε στὸ τέλος γυμνὸς ἀπὸ κάθε σκόπιμην ἀλήθεια, φοιχτὸς βρονκόλακας τοῦ δικαιολογημένου ὠφελισμοῦ τῆς εἰδωλολατρικῆς ζωῆς. Ἡ «Θαῖς» δηλαδὴ χρησιμοποιεῖ στὸν Φράνς γιὰ τὴν ἐμψύχωση μιᾶς «μερικῆς» ἐκδήλωσης τῆς σκεπτικῆς του Εἰρωνείας, μὲ συμπέρασμα τὴ διανοητικὴ ἰσχυροκτονικὴ τῆς Ἐικονικῆς σοφιστικῆς. Τὸ δεύτερον τῆς τριλογίας: «Γνώμες τοῦ ἀββᾶ Ἰερώνυμου Coignard» εἶνε τὸ νηκλιστικώτερον βιβλίον τῶν ἐποχῶν. Ὁ ἀββᾶς Coignard, ἕνας ἱερατικὸς Μεφιστοφελὴς ποὺ ἀρνιέται τὸ πᾶν, ἀπὸ τὰ θεοσκεντικὰ καὶ ἠθικὰ δόγματα, ἕως τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ φιλοσοφία, εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτερον σύμβολο τῆς καθολικῆς Εἰρωνείας τοῦ Φράνς. Καὶ τέλος τὸ τρίτον: «Κῆπος τοῦ Ἐπικούρου» εἶνε ἡ πρώτη μελαγχολικὴ ἐνατένιση τῆς Ζωῆς πρὸς τὰ

στὸ ἄδειο τῆς μεταφυσικῆς ἀβεβαιότητος, ἀντίθετα μὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἔργα του πρᾶγμα ποὺ δὲν τὸν ἐμποδίζει ὅμως, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση τῆς δραματικῆς του ἀγωνίας, νὰ ξαναπέσει στὸ τέλος, αὐτοειρωνεύομενος, στὴ φιλοσοφικὴν αἰσιοδξία τοῦ καλόγνωμου του σαρκασμοῦ.

Ἀκόμα καὶ ὡς λογοτέχνης ἱστορικὸς περνᾷ τὰ πάντα ἀπὸ τὸ πρῶτον τῆς δημιουργικῆς του κριτικοφιλοσοφικῆς Εἰρωνείας. Στὸ ἀνάλογο ἔργο: «Les dieux ont soif» ποὺ εἶνε ἀδρὲς σελίδες τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης, ἡ ψυχρότητα τοῦ περιγραφικοῦ ἀντικειμενισμοῦ του, σαρκάζει τὸν μαγαπόντικο φανατισμὸ τῆς τρομοκρατικῆς ἐκείνης ἐποχῆς καὶ τὸ ἀρριβιστικὸ τῶν κρατούντων τότε, οἱ ὁποῖοι πρὸ παντὸς ἦσαν...πολὺ ἄνθρωποι. Ἀπὸ τοῦς δυὸ ἀντιπροσωπευτικώτερον του τύπους ὁ Βροττώ, ριζοσπάστης ἀλτρονιστῆς, εἶνε ὁ θετικὸς πόλος τῆς Εἰρωνείας του, ἀντίθετα μὲ τὸν κυριώτερον ἥρωα Γκαμελέν, ζωγράφου καὶ κατόπιν ἐλίτροπο τοῦ Λαοῦ στὸ Ἐπαναστατικὸ Δικαστήριον, φανατικὸ κομματαρχισκὸ, ποὺ εἶνε ὁ ἀρνητικὸς. Ὁ Φράνς κ' ἐδῶ σαρκίζοντας κλασσικά, ἐπιμένει οὐσιαστικῶς στὴ βεβαιότητα καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς Ζωῆς, ποὺ τὶς σκηνὲς τῶν ἐναλάσσει ἀριστοτεχνικὰ μὲ τὸν ἀγριο ὕλισμὸ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου περιβάλλοντος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Γκαμελέν, ποὺ ὁ Φράνς πολὺ ταιριασμένα καταδικάζει, μὲ τραγικὴν ἰλασότητα, κ' αὐτὸν σὲ θάνατον, ὅταν ἦλθαν στὰ πράγματα οἱ κομματικοὶ του ἀντίπαλοι, τὴν ὥρα ποὺ μεταφέρεται στὸν τόπον τῶν ἐκτελέσεων, σφίγγει μὲ πάθος στὰ χεῖλη του τὸ κόκκινο γαρύφαλλο ποὺ τοῦ πέταξε ἡ ἀγαπητικὴ του ἡ Ἐλωδία, στερόν θυμητικὸν καὶ σύμβολο τῆς ἀλήθειας τοῦ ἔρωτα καὶ τῆς Ζωῆς, καὶ κοιμισμένος στ' ὄνειρό τῶν ἐκείνου, ξυπνᾷ ξάφνου μὲ φοιχτὴ ἀπ' τὴν κοῦαν ἀντίληψη τῆς ἐπικείμενης ἐκμηδένισης, ἀντικρύζοντας μὲ σὲ μιὰ πένθιμη σκηνογραφία ν' ἀνεβοκατεβαίνει ἡ ματωμένη γυλιότινα.

Ἡράκλειον.

ΟΡΑΣ. Ν. ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ

ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟΣ ΤΡΟΜΟΣ ΚΑΙ ΛΥΡΙΣΜΟΣ

ΒΑΛΕΣΤΕΝΤ:—...Σὲ λίγον καιρὸ, οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας θὰ κλείσουν, ὅπως λένε καὶ οἱ τραγωδίες.
ΕΛΛΙΝΤΑ:—Ναί...θὰ κλείσουν οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας.
(Ibsen: «Ἡ κορὰ τῆς θάλασσας».)

Οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας, εἶναι οἱ δρόμοι πρὸς τὸ ἄγνωστο, ποὺ μᾶς ὀδηγοῦν, ἀκαταστάλαχτες ἀσύστηματοποίητες, ἀμφίβολες καὶ ἀσαφεῖς οἱ βαθύτερες ὁρμὲς τῶν ψυχῶν μας. Σὰν ταξιδιωτὲς ξεχασμένοι σὲ μιὰν ἐρημικὴν ἀκτὴ, παρακολουθοῦμε μακριὰ τὶς σκιώδεις ἐμφανίσεις τῶν πλοίων, ποὺ διαγράφονται ἑλαφρὰ στὴν κατασκότεινη ὀθόνη τῶν ὀριζόντων καὶ χάνονται νοχελικὰ ἀνάμεσα στὶς ἀτέλειωτες

σειρές τῶν βράχων, πού μᾶς φράζουν τὸ ἄνοιγμα τῶν ἀντικρυγῶν χωρῶν. Τὰ πλοῖα ερχονται, περνῶν μπροστά μας μὲ τὰ πανὰ ἀνοιγμένα καὶ τὰ κατάρτια σὰν δόρατα μιᾶς πένθιμης καὶ σιωπηλῆς στρατιᾶς καὶ φεύγουν πέρα, πρὸς τοὺς δρόμους τῶν μυστικῶν πεπωμένων. Ἡ θάλασσα εἶνε σκοτεινὴ, ὁ οὐρανὸς χωρὶς ἄστρα καὶ ὁ ἀέρας πού ἔρχεται ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὰ βουνὰ σφυρίζει πένθιμα στὶς ἀκτὲς πού σιγοκλαίει τὸ κύμα. Κ' ἔμεῖς, εἰ ἴδιοι πάντοτε, ὅσον καὶ ἂν ἀλλάζουν οἱ καιροὶ καὶ οἱ τόποι, εἶνε σὰν νὰ βρισκόμαστε αἰώνια στὴν ἴδια μεριά, κοντὰ στὴν ἴδια σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ἀντίκρου στὶς ἴδιες ἀκαταμέτρητες σειρές τῶν βράχων. Τὸ συναίσθημα πού μᾶς κατέχει ἀλλάζει μονάχα κάθε τόσο τὸ ὄνομά του : τότε λέγεται σκοτεινὴ εἰδωλολατρικὴ ἔκσταση, τότε καλεῖται ἀρχαῖον οἶγος· ὕστερα ὀρφικὴ μυστικοπάθεια ἢ διονυσιακὸς ὄργασμός· στὸ τέλος γίνεται χριστιανικὴ ἔξαρση, δημοσιογραφικὴ μεταρσίωση, ἀσκητικὴ περισυλλογὴ καὶ μέσ' ἀπὸ μιὰ σταθερὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐλισθημονικὴ ἐξερεύνηση τοῦ ἀγνώστου, καταντᾷ πάλι ἓνας πρωτόγονος καὶ ἀκαταλόγιστος ὀπτασιασμός, μένοντας πάντα ὅ,τι εἶνε ἀληθινὰ : ὁ μεταφυσικὸς τρόμος, πού μᾶς κατέχει καὶ μᾶς κυβερνᾷ.

Ὁ μεταφυσικὸς αὐτὸς τρόμος εἶνε ἡ αἰτία καὶ τὸ ἀποτέλεσμα σύγκαιρα τῆς ἐκστάσεως τοῦ μόνου ὄλου πού μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει ἢ κουρασμένη καὶ γεμάτη ἀνησυχίες καὶ φοβίες ἀνθρώπινη ψυχὴ γιὰ νὰ ἐκπορθήσει τὰ τεῖχη τῶν σκοτεινῶν αἰνιγμάτων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἔκσταση ἐκδηλώνεται ὡς λυρικὴ διάθεση· εἶναι ἡ ἀνυψωτικὴ δύναμις τοῦ ἀτόμου, ἡ δύναμις πού τὸ κινεῖ πρὸς τοὺς σκοτεινοὺς ὀρίζοντες καὶ τὶς θάλασσες τὶς δίχως τελειωμό. Εἶνε τὸ πνεῦμα πού κυριαρχεῖ μέσα σ' ὅλα τ' ἀπροσπέλαστα καὶ ἀπόσιτα ἔργα τῶν ἡρωικῶν ψυχῶν, τῶν μεγάλων λαῶν, τῶν διανοιῶν, πού αἰσθάνθηκαν τὴν ἀνάγκη νὰ χτυπήσουν τὴν πόρτα τοῦ ἀγνώστου τὴν αἰώνια κλειστή. Εἶνε ἡ φωνὴ τῶν παλιῶν προφητῶν, ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τῶν κοσμογονιῶν καὶ τῶν δημοτικῶν ἀγμάτων. Ἡ ἱερὴ φοβικὴ τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν. Ἡ ἐξιλαστήρια φλόγα τῶν χριστιανικῶν προσευχῶν. Ἡ σημαία τῶν αἰρετικῶν καὶ τῶν ἀρητῶν· ἡ μυστικὴ δύναμις πού κυβερνεῖ τὰ ἔνοστικα τῶν λαῶν. Εἶνε ἡ βαθεὶ ἀνάγκη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πού δὲ γνωρίζει τὴν ἡσυχία καὶ πού παλεύει κάθε στιγμὴ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται ποτέ, ἔστω καὶ ἂν κουράζεται καμμὶ φορά στὴ μέση τοῦ δρόμου. Μέσ' ἀπὸ τὰ πανάρχαια ἔπη, μέσ' ἀπὸ τὰ βῆθη τῶν παναρχαίων πολιτισμῶν, τῶν παναρχαίων δοξασιῶν, τῶν θρησκευτῶν πού ἐδυσαν ἢ τῶν θρησκευτῶν πού μιὰ μέρα ἀναμφίβολα θάνατεῖλουν, μιὰ κυριαρχοῦσα ἰδέα φανερώνεται καθαρά : ἡ ἀναζήτησις τῶν ἀγνώστων δυνάμεων, τῶν ἀγνώστων πεπωμένων καὶ τῶν ἀγνώστων ἰδεωδῶν. Γύρω μας αἰσθανόμαστε κάθε στιγμὴ ὅτι μᾶς περιβάλλει ἓνας πλατὺς καὶ ἀνεξερεύνητος ὠκεανός. Μακρινὰ φῶτα σαλεύουν πάνω στὰ σκοτεινὰ καὶ ἀπροσπέλαστα νερά : εἶνε οἱ φωνές, πού μᾶς καλοῦν, τὰ γεγονότα πού μᾶς σημαδεύουν τὴν ἔκταση τῶν νερῶν, οἱ ἐξαφανιζέσθαι προσεγγίσεις τῶν ἀοράτων δυνάμεων, πού τὶς αἰσθανόμαστε γύρω μας καὶ πού δὲ θὰ τὶς γνωρίσουμε ποτέ.

Ἡ δίψα τοῦ ἀγνώστου εἶναι τὸ ζωτικώτερο αἶσθημα τοῦ ἀνθρώπου.

πίνου ὄργανισμοῦ. Εἶνε ἡ αἰώνια καὶ ἀμετάβλητη ἀνάγκη τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς νὰ φωτίσει μὲ μιὰ φλόγα ἀληθινῆς, ἀκαταμάχητης καὶ ἀκαταγώνιστης πίστεως τὶς μεταφυσικὲς τῆς ἀνησυχίες. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲ θὰ πάψει οὔτε στιγμὴ νὰ «ἐξίσταται» τὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα. Ἡ ἔκσταση, ὑποβοηθούμενη ἀπὸ τὴν διαίσθησις, ἀπὸ τὰ μυστικὰ ρεύματα πού διασταυρῶνται στὸ ὑποσυνείδητό μας, εἶναι ἓνας δρόμος, ὁ μόνος δρόμος, πού μᾶς μένει : καὶ αὐτὸς ἐν τούτοις ὀδηγεῖ ὡς τὴν ἀκρογιαλιά· ἡ θάλασσα μένει πάντα ἀκυβέρνητη, ἀνυπότακτη καὶ ἀκαταδάμαστη ἔκταση, στοιχεῖο κινούμενο, μεταβαλλόμενο, παλλόμενο, ἀσυγκράτητο, γεμάτο αἰνίγματα, μυστηριώδη προβλήματα, βῆθη πού δὲ θὰ μπορέσει ἀσφαλῶς ποτὲ νὰ τὰ βυθομετρήσει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς. Ἀπὸ τὴν ἔκσταση αὐτὴ πηγάζει ὁ λυρισμός : τὸ ἄπλωμα δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπινου ἐγώ, τὸ ἱερὸ μεθύσι, πού γεννᾷ τοὺς θεοὺς καὶ δημιουργεῖ τοὺς ἥρωες, τὸ τάνυσμα τῶν ἀνθρώπινων φτερῶν πρὸς τὰ σύνορα τῶν ἀγνώστων κόσμων, τῶν ἀγνώστων περιοχῶν· αὐτὰ τὰ ἐνστικτα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μᾶς βεβαιώνουν κατα τρόπο μὴ ἐπιδεχόμενο ἀμφισβήτησης γιὰ τὴν ὑπαρξή τους· αὐτὰ τὰ ἅλτα καὶ αἰώνια σκοτεινὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, μᾶς καθιστοῦν ἀναγκαῖα τὴν παραδοχὴ τους· ἀπέναντι τῶν μυστηριωδῶν αὐτῶν δυνάμεων ἔμεῖς μεταχειριζόμαστε μιὰ δύναμη ἐξ ἴσου μυστηριώδη τὴν ἔκσταση, πού ἐκδηλωνόμενη ὡς λυρισμός, στὴν εὐρύτερη καὶ ἀληθινότερη σημασία τοῦ ὄρου δημιουργεῖ τὴν ἀφθαστὴ ὁμορφίαν τῶν γιγάντιων μορφῶν τοῦ Λόγου καὶ τῆς Τέχνης.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δ Η Λ Ω Σ Η

Ἡ καθυστέρηση τοῦ φύλλου τούτου μᾶς ἀναγκάζει νὰ τὸ ἐκδώσουμε μὲ 64 σελίδες. Ἔτσι, παρ' ὅλη τὴν καλὴ θέλησή μας δὲν μπορέσαμε νὰ δημοσιεύσουμε οὔτε καὶ κεῖνα πού ἀναγγέλθηκαν ὡς περιεχόμενα. Ἡ «Ντοστογιέφσκυ», τὸ σημείωμα τοῦ κ. Σπ. Παναγιωτόπουλου γιὰ τὸν «Κόκκινο Τράγο» ἀναγκαστικὰ μένουν γιὰ τὸ ἐρχόμενο.

Β Ι Β Λ Ι Α

(ΓΙΑ ΝΑ ΚΡΗΘΕΙ ΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΕΠΕΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΩΣ ΝΑ ΜΑΣ ΣΤΕΛΝΕΤΑΙ ΣΕ ΔΙΠΛΟ)

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ : «Ποιήματα».

ΑΔΚΗ ΘΡΥΛΟΥ : «Σολωμός» καὶ «Παλαμᾶς» (Θὰ μιλήσουμε).

ΑΠ. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗ : «Τὸ ταξίδι» σὲ λυρικοὺς στίχους (Θὰ μιλήσουμε).

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΙΔΗΣΗ

Στὴ σελίδα 55 τοῦ τεύχους αὐτοῦ μὲ ὄλη τὴ δειλία μιᾶς χαρᾶς ποὺ πνίγει τὴν ἔκφραση, ἀναφέραμε τὶς εὐχαριστίες τοῦ ἀγαπητοῦ Ἑλ. Βενιζέλου πρὸς τὸ Δ. Συμβούλιο καὶ τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου.

Δὲν ἐπρόφτασε νὰ κυκλοφορήσει τὸ φύλλο καὶ νέο συγκινητικό, ἀγαπητότατο γραῖμμα τοῦ μεγάλου συμπολίτη μας, μᾶς φέρνει στὴν ἱερὴ στιγμή μιᾶς μεγάλης ἀνακοινώσεως.

Πρόκειται περὶ μιᾶς μεγάλης δωρεᾶς τὴν ὁποίαν ἔστειλε στὸν Σύνδεσμό μας γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν μέσα σὲ ὀλιγόχρονο διάστημα ὅλα τὰ ὠραία ὄνειρα ποὺ βαυκαλίζουσι τὴν Κρητικὴ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ.

Οὔτε ὁ ὀλίγος χρόνος οὔτε ἡ στιγμή εἶνε τέτοια γιὰ νὰ μᾶς ἐπιτρέψει τὴν παράθεση τῶν συγκινητικῶν λεπτομερειῶν τῆς ὠραίας αὐτῆς ὑποθέσεως.

Ἐπιφυλασσομεθα στὸ ἐρχόμενο φύλλο νὰ τὰ ἐκθέσουμε μὲ τὴν ἀνεση καὶ τὴν ἐκτίμηση ποὺ ἀξίζει σὲ μιὰ τέτοια περίσταση.

Ἐνα θερμὸ καὶ ἀπλὸ εὐχαριστῶ μοραεῖ μοναχὰ νὰ ἐφκράσει τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὴν ἱερὴ συγκίνηση.

Χανιά 16 Δεκεμβρίου 1924.

Ο ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΟΣΗ
ΤΩΝ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

ΔΙΑΤΙΜΗΣΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ

Ἐλοσέλιδη ἐντὸς πλαισίου	Δραχ. 300.—
Ἡμισυ σελίδος	» 200.—
Τρίτον »	» 100.—
Ἰδιαίτερο χαρτὶ τριχρωμία καλλιτεχνικὴ σύνθεσις	» 600.—
Ἐξώφυλλον τριχρωμία	» 650.—

Δεῖγμα τοῦ «ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ» ἀποστέλλεται δωρεὰν σ' ὅποιον ζητήσει.